

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Role pracovníka v pomoci a jeho sociální
kompetence ve vězeňských zařízeních**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Antonín Olejníček**

**Vypracovala:
Bc. Milana BRUCKNEROVÁ**

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu PhDr. Antonínu Olejníčkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat panu PhDr. Janu Jiráskovi a panu Mgr. Ing. Zdeňku Kilianovi, psychologům Věznice Příbram, dále panu Josému M.A. Panamá, sociologovi Věznice Příbram za morální podporu, odbornou a technickou pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Ladislavu za morální podporu a materiální pomoc, kterou mi poskytl během celého studia a kterého si velmi vážím.

Bc.Milana Brucknerová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Role pracovníka v pomoci a jeho sociální kompetence ve vězeňských zařízeních“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno

.....

Bc. Milana Brucknerová

OBSAH

Úvod	2
1. Historie vězeňství v kontextu změny rolí a sociálních dovedností pracovníka	5
1.1 Historický vývoj a změna účelu výkonu trestu	5
1.1.1 Všeobecné dějiny vězeňství	5
1.1.2 Vývoj a reforma českého vězeňství	6
1.1.3 Historie Věznice Příbram-Bytíz a Nové Sedlo	7
1.2. Změna nároků na jednotlivé pracovníky v průběhu změny účelu výkonu trestu (historický pohled)	8
1.2.1 Vzdělávací systém zaměstnanců VS ČR	8
1.2.2 Vývoj vzdělávacích koncepcí ve vězeňství	8
1.2.3 Celoživotní vzdělávání zaměstnanců VS ČR	9
1.3 Psychologická typologie osob a jejich charakteristika	11
1.3.1 Psychologická typologie	11
1.3.2 Typologie pachatelů trestných činů	13
1.3.3 Poruchy chování vězňených osob	17
1.3.4 Umístění vězňených osob	18
1.4. Změna nároků na zaměstnance v průběhu výkonu trestu	18
1.4.1 Nástupní oddělení a program zacházení	18
1.4.2 Pracovní, vzdělávací a zájmové aktivity	19
1.4.3 Výkon trestu odnětí svobody	20
1.4.4 Hlavní zásady výkonu trestu	20
1.4.5 Orgán zajišťující výkon trestu	20
1.4.6 Místo výkonu trestu	20
1.4.7 Trestná činnost	21
1.4.8 Výstupní oddělení	21
1.4.9 Dílčí závěry	22
2. Naplňování role pracovníka v pomoci	24
2.1 Sociální pedagogika jako vědní disciplína	24
2.1.1 Počátky sociální pedagogiky	24
2.1.2 Pojetí a předmět sociální pedagogiky	25
2.1.3 Výchova a prostředí jako součást socializace	26
2.2. Lidský vztah jako součást profese	27
2.2.1 Vztah mezi pracovníkem a klientem	27
2.2.2 Práce s emocemi v pomáhajících profesích	27
2.2.3 Dobrovolnictví a cílená zpětná vazba	28
2.3. Rozvoj sociální pedagogiky ve vězeňském prostředí	29
2.3.1 Charakteristika vězeňského prostředí	29
2.3.2 Zátěž a vliv prostředí na pracovníky i vězňené osoby	31
2.3.3 Nebezpečí moci v pomáhajících profesích	34
2.4. Role pracovníků v pomoci a jejich sociální kompetence	36
2.4.1 Charakteristika pracovních činností a kompetencí	36
2.4.2 Požadavky na pracovníky v pomoci	36
2.4.3 Etický kodex sociálních pracovníků (obecně)	37
2.4.4 Aplikace metod sociální práce	38
2.4.5 Sociální pedagogika v penitenciární a postpenitenciární sféře	40
2.4.6 Dílčí závěry	41
2.5. Naplňování rolí a kompetencí pracovníků v pomoci	42
2.5.1 Kompetence a role vychovatele	42
2.5.2 Kompetence a role speciálního pedagoga	43
2.5.3 Kompetence a role sociálního pracovníka	43

2.6.	Pomáhající organizace a služby	44
2.6.1	Probační a mediační služba ČR	44
2.6.2	Nevládní a nestátní organizace	45
2.6.3	Církevní a charitativní pomoc	46
2.6.4	Dílní závěry – ze III. čtvrtletního hodnocení roku 2008	47
3.	Výkon trestu odnětí svobody	49
3.1.	Popis výkonu trestu odnětí svobody	49
3.1.1	Struktura prevence kriminality	49
3.1.2	Úrovně preventivních aktivit	50
3.1.3	Funkce trestu odnětí svobody a obecná ustanovení	51
3.1.4	Přijímání, umístování, přemísťování a propouštění odsouzených	52
3.1.5	Práva odsouzených	54
3.2	Průběh výkonu trestu odnětí svobody	54
3.2.1	Nástupní oddělení a program zacházení	54
3.2.2	Pracovní, vzdělávací a zájmové aktivity	55
3.2.3	Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených	56
3.2.4	Výstupní oddělení	57
4.	Práva odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody	58
4.1	Vybraná práva odsouzených	58
4.1.1	Vystrojování a výměna prádla	58
4.1.2	Ubytování a stravování	58
4.1.3	Zdravotní péče	59
4.1.4	Vycházky	60
4.2	Způsob naplňování práv odsouzených v praxi	60
4.2.1	Korespondence	60
4.2.2	Užívání telefonu	61
4.2.3	Návštěvy a přijetí balíčku	62
4.2.4	Zajišťování dokladů a nadstandardní služby	64
4.3.	Problémy současného vězeňství	66
4.3.1	Hospodaření, financování a hmotné vybavení	66
4.3.2	Prostředí věznic	66
4.3.3	Kapacita věznic, přeplněnost	67
4.3.4	Zaměstnanost a pracovní příležitosti	68
4.3.5	„Druhý“ život odsouzených ve věznicích	68
4.4.	Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015	69
4.4.1	Strategické cíle	69
4.4.2	Bezpečnostní doktrína (základní teze)	70
4.4.3	Zabezpečení a správa vězeňství	70
4.4.4	Závěr	71
5.	Empirická část	73
5.1.	Průzkum kompetencí specialistů a řešení potřeb vězňů	73
5.1.1	Metodologie	73
5.1.2	Průzkumný vzorek	76
5.2.	Prezentace a zpracování získaných dat	77
5.2.1	Přehled rozdílů v pořadí jednotlivých kompetencí specialistů	79
5.2.2	Rozbor odpovědí odsouzených	86
5.3.	Shrnutí výsledků a jejich interpretace	97
5.3.1	Výsledky získané u zaměstnanců	98
5.3.2	Výsledky získané u odsouzených	101

6.	Shrnutí a diskuse k průzkumu	104
6.1.	K použitým metodám, technice provedení a interpretace	104
6.2.	Zaměstnanci	105
6.3.	Odsouzení	107

	Závěr	109
	Resumé	111
	Anotace	112
	Annotation	113
	Seznam použité literatury	114

Přílohy

ÚVOD

Vězeňství v České republice nastoupilo v roce 1989 cestu radikální transformace. Za základ této cesty byla považována depolitizace českého vězeňství, jeho humanizace, decentralizace jeho řízení a demilitarizace. Zatímco vězeňské subsystémy vyspělé Evropy se po celá desetiletí vyvíjely kontinuálně, český vězeňský systém stál před složitým úkolem transformovat se zásadně, a to v relativně krátké době. Transformace vězeňství, jejímž teoretickým základem byla Koncepce českého vězeňství přijatá v roce 1991, využila plně výhody nechat se inspirovat zahraničními modely, vyhnout se chybám a omylům a případně zkrátit některé vývojové etapy. Pro její naplňování byl vytvořen legislativní rámec, podmínky organizační a částečně také materiální. Rutinní výkon trestu, založený na organizování života ve vězení byl překonán, stejně jako prvotní problémy s procesem humanizace.

Vězeňský systém musí být tedy chápán jako odraz demokratických hodnot společnosti, přestože věznice, jako instituce, nejsou ve středu jejího zájmu. Způsob zacházení s pachateli trestné činnosti vyjadřuje velmi zřetelně i vztah společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám.

Koncepce českého vězeňství, stanovená v roce 1991, byla naplněna, pokud se týče cílů a obsahu zacházení s vězni. Méně pak došla naplnění v souvislosti se záměry decentralizace řízení a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro řádnou správu vězeňství.

Jsem si vědoma toho, že v souvislosti s problematikou vězeňství bylo již napsáno mnoho prací a publikací. Ale domnívám se, že každá další práce je přínosem pro činnost zaměstnanců věznic a to hlavně pracovníků pomáhajících profesí, jako jsou sociální pracovníci, pedagogové a další. Dále může být i inspirací pro další studenty, či zájemce o práci ve vězeňském prostředí. Uvedené téma jsem si vybrala proto, že je mi blízké a myslím si, že každá tato práce přináší jiný pohled na role a kompetence zaměstnanců Vězeňské služby a prezentuje jejich nezastupitelnou roli v současném českém vězeňství. Diplomová práce může být využita jako inspirace pro přípravu materiálu ke vzdělávání sociálních pedagogů. Též může sloužit pro práci personálních poradců při přechodu zaměstnancům na jiná pracoviště či profese. Tento materiál může pomoci např. v porovnání rolí a kompetencí u jednotlivých profesí.

Vzhledem k proměnlivému a složitému společenskému vývoji v České republice pak asi není pochyb o tom, že své opodstatnění má ve sféře společenského vývoje též sociální pedagogika, která je i nedílnou součástí práce s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody ve vězeňských zařízeních. Jestliže připustíme, že se má sociální pedagogika zabývat problematikou výchovy v závislosti na procesu technizace, medializace, rozvojem forem spolužití i změnách společensko-právních norem a to hlavně v situacích, kdy společensko-morální vývoj jedince i celkový osobnostní postoj je ohrožen u čím dál větší části populace, pak má tento obor před sebou spoustu problémů a hodně práce.

Sociální pedagogika je pojem pro skupinu nových pedagogických opatření a institucí, vzniklá jako odpověď na typické problémy moderní společnosti. Jako základní pole působnosti jsou uváděna: volný čas, sociokulturní práce, práce s mládeží, práce s rodinou a se starými lidmi, ústavní výchova a péče v ústavních zařízeních, práce se zdravotně postiženými atp. K oblastem dalšího zájmu patří např. práce s bezdomovci a společensky nepřizpůsobivými občany, chudoba, poradenství v různých oblastech, sociální práce s odsouzenými ve výkonu trestu a propuštěnými z výkonu trestu. Z uvedeného je tedy patrný ohromně široký záběr, ale hlavně výrazné prolínání s oblastí sociální práce, příp. i speciální pedagogiky¹.

Cílem mé práce je posoudit rozdíly a jejich možné důvody jednak v chápání kompetencí jednotlivých profesně odlišených specialistů na běžném a na specializovaném oddělení výkonu trestu odnětí svobody jimi samými a jednak jejich hodnocení odsouzenými, podložené jejich praktickou zkušeností s jednotlivými reprezentanty profesí.

Svoji práci jsem rozdělila do 6 kapitol:

První kapitola se zabývá historickým vývojem vězeňství, typologií vězněných osob a požadavky na zaměstnance Vězeňské služby.

Obsahem druhé kapitoly je rozvoj sociální pedagogiky ve vězeňském prostředí, role pracovníků v pomoci a jejich sociální kompetence. Je zde vyzdvižen lidský vztah jako součást profese.

Třetí kapitola je věnována popisu výkonu trestu odnětí svobody, úkolům pracovníků Vězeňské služby, pomáhajícím organizacím a jejich službám.

---

¹ KRAUS,B. *Sociální pedagogika II.*, IMS Brno,2007, skripta,77 s.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na konkrétní služby odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody a zabývá se též koncepcí rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Pátá kapitola se zabývá průzkumem kompetencí specialistů, řešením potřeb odsouzených a jeho výsledky. Je to empirická část, která je rozdělena na část metodologickou, prezentaci získaných dat a jejich interpretaci.

Poslední, šestá kapitola, obsahuje shrnutí a diskusi k průzkumu, technice provedení a interpretace.

1 HISTORIE VĚZEŇSTVÍ V KONTEXTU ZMĚNY ROLÍ A SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ PRACOVNÍKA

1.1 Historický vývoj a změna účelu výkonu trestu

1.1.1 Všeobecné dějiny vězeňství

Vězení ve starověku byla jen místa nucené izolace jedince, trest v těch dobách byl spojován především s myšlenkou pomsty a represe. Ve starověkých otrokářských státech se nejčastěji aplikovaly tyto druhy trestů: trest smrti, peněžitá pokuta, zmrzačení těla a vyhnanství. Odnětí svobody jako racionálně uložený trest starověk neznal.

Pro feudalismus byly charakteristické obdobné tresty jako ve starověku. V ranném feudalismu platily nadále za hlavní druhy trestů opět trest smrti, zmrzačení těla, trest peněžitý a další újmy. V pozdním středověku lidstvo „pokročilo“ téměř k vrcholu mučení, týrání a věznění provinilců. Vznikala církevní vězení (klášterní vězení a vězení inkvizice), dále to byly hradní vězení, vězení dlužníků, galeje, temnice a vojenská vězení.

První moderní vězeňské instituce vznikaly jako výsledek osamocených iniciativ dobročinných společností nebo jednotlivců. Též humanizační ideje nastolily myšlenku nápravy zločinců. První moderní vězeňské objekty měly ráz donucovacího domova, nápravného ústavu. Jejich vznik souvisel s růstem chudoby a vzrůstající tendencí zločinnosti. Vznikaly různé ústavy, které se snažily převychovávat hlavně mladé lidi (1553 Anglie – Workhouse). Byl systematizován vězeňský režim. První státem řízená reforma vězeňství byla realizována v USA na přelomu 18. a 19. stol.

Změny, které pak nastaly ve světě zejména po první světové válce, se nevyhnuly ani zločinnosti. Byl to především technický pokrok všeho druhu, který usnadnil činnost lupičů, únosců, vyděračů a teroristů. Vedle průmyslových a obchodních organizací se objevují velké organizace zločinecké, nezřídko v mezinárodním měřítku. Kriminalita vzrůstá všude ve světě, a proto společnost s ní musí bojovat novými metodami na kvalitativně vyšších stupních².

---

² JUZL,M.: *Penologie a penitenciární pedagogika*, skriptá, IMS, Brno, 2004, 121 s.

Vězeňství po druhé světové válce zaznamenává prudký rozvoj, hlavně v humanizačních prvcích. Tyto snahy byly sjednoceny ve „Standardních minimálních pravidlech pro zacházení s vězni“, která byla přijata na Kongresu Spojených národů v roce 1955.

1.1.2 Vývoj a reforma českého vězeňství

Před příchodem křesťanství byli provinilci trestáni podle zvykového práva. Mohli být potrestáni na životě, na těle, případně na majetku, nebo omezením svých práv, ale též vyobcováním ze společnosti, nebo dáním do otroctví a tak zbavením všech práv. Po příchodu křesťanství se přísnost i druhy krutých trestů v některých obdobích poněkud zmírnily. V období středověku bylo již známo, že uvěznění může po určité době a při vhodné nápomoci kajícího se vězně vyvolat jeho trvalé polepšení (16. stol.). Těžké zločiny se trestaly smrtí zostřenou předchozím mučením a uvězněním v hladomornách. Toto vedlo k trvalému podlomení zdraví a pozvolnému umírání vězňů.

Po rozpadu habsburské monarchie v roce 1918 vzniká Československá republika. Jsou provedeny nezbytně nutné změny, týkající se vězeňství. V roce 1918 byly vydány nové řády a nově upraveny předpisy o pracovním režimu delikventů. Vznikají zvláštní vězeňská oddělení. Trestní právo rozlišovalo trest smrti a přidržení v žaláři (odnětí svobody). Byla vydána nová pravidla, která rozlišovala tresty, zostření trestů a prostředky, jimiž mělo být dosaženo převýchovy.

Na základě vnitropolitických změn v Československu po roce 1989 dochází k obnově demokratického státu, vyhlášení rozsáhlé amnestie prezidenta republiky. V roce 1990 byla vypracována koncepce reformy českého vězeňství, která i dnes představuje východisko i praktický program pro postupné vytváření moderního vězeňského systému. V roce 1992 byla dopracována koncepce reformy českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel. Dále pak byla účinností zákona č. 555/1992 Sb., „o vězeňské a justiční stráži ČR“ vytvořena Vězeňská služba ČR.

Dnes můžeme tedy konstatovat, že náš vězeňský systém se rozvíjí a výkon vazby a trestu odnětí svobody je plně v souladu se všemi mezinárodními konvencemi a závazky, které náš stát přijal, především s Evropskými vězeňskými pravidly přijatými Radou Evropy³.

---

³ JUZL,M.: *Penologie a penitenciární pedagogika*, skripta, IMS, Brno, 2004, 121 s.

1.1.3 Historie Věznice Příbram – Bytíz a Nové Sedlo

Vznik Věznice Příbram se pojí též s místními geologickými podmínkami a s kontextem politické atmosféry doby padesátých let Československé republiky, ve které se vězeňské zařízení stalo součástí represivních složek státní moci. Myšlenky třídního boje pronikly do právní úpravy československého vězeňství, k jehož cílům patřilo taktéž potlačování a izolace třídních nepřátel. Z těchto řad se rekrutovala skupina odsouzených, známá dnes pod pojmem tzv. „politických vězňů“.

Začátkem 50. let byl na Příbramsku proveden geologický průzkum, který prokázal přítomnost uranové rudy. Z důvodu možnosti hlubinné těžby byl v roce 1953 urychleně založen nápravně pracovní tábor (NPT), kde byli vězňové využíváni především k pracím v primární sféře československého průmyslu. V pozdějších letech bylo vězňů využíváno v našem regionu ve stavebnictví (příbramské sídliště), strojírenství i zemědělství.

NPT - Bytíz byl největším z uranových táborů na území republiky s ubytovací kapacitou až 2000 odsouzených. Z původního NPT Bytíz se do dnešních dnů nezachovalo téměř nic. V roce 1962 zde v důsledku poddolování došlo k propadu táborové kuchyně spolu se dvěma vězni, což mělo za následek zrušení původního samostatného tábora a vystavení nového v jeho blízkosti, který slouží dosud.

Dnešní věznice Nové Sedlo byla původně zřízena jako pobočka nápravně pracovního tábora "R" - Ústřední tábor Vykmánov na Jáchymovsku v roce 1958. Rozhodnutí o zřízení tábora v Novém Sedle bylo určeno mimo jiné potřebou pracovních sil v zemědělství v žatecké oblasti. Po zrušení ústředí ve Vykmánově se pracovní tábor v Novém Sedle stal v roce 1963 samostatným.

Po přijetí zákona o výkonu trestu odnětí svobody roku 1965 vyvstala nutnost zlepšení materiálně technických podmínek. Tábor Bytíz se stal nápravně výchovným ústavem, v té době se změnila i koncepce vězeňství a do ústavu byli přijati první specialisté.

V roce 1970 se podařilo odkoupit objekty ústavu do vlastnictví a započalo se s rozsáhlou přestavbou. V roce 1972 byla otevřena pobočka pro místní výkon trestu v Drahoně (od r. 1992 pobočka věznice Oráčov). Sedmdesátá léta v historii ústavu byla ve znamení rozsáhlé investiční výstavby.

1.2. Změna nároků na jednotlivé pracovníky v průběhu změny účelu výkonu trestu (historický pohled)

1.2.1. Vzdělávací systém zaměstnanců VS ČR

Ve vězeňství se v různých dobách uplatňoval různý přístup k vězňům. Tato vzájemná interakce prošla dlouhým vývojem. Lze konstatovat, že v každé době bylo zacházení s vězni podmíněno jak legislativou, tak samotným přístupem k vězni jako člověku. Velkou úlohu v tomto procesu hrály sociální a politické podmínky, ale i samotná individualita vězeňských pracovníků a individualita vězňů.

Počátky cíleného výchovného působení na vězně jsou podstatně staršího data než počátky výchovného působení na vězeňský personál. Nelze však pominout fakt, že velký podíl na úrovni výchovného působení na vězněné osoby má nejen osobnost výchovného pracovníka, jeho morálně volní citění, ale také úroveň jeho vzdělávání a způsob, jakým je prováděno. Nemůžeme pominout ani vliv doby, ve které je příprava vězeňského personálu prováděna.

1.2.2. Vývoj vzdělávacích koncepcí ve vězeňství

Pro dokonalejší orientaci v historii vzdělávání vězeňského personálu lze uplatnit následující periodizaci:

- do roku 1850
- období let 1850 – 1918
- 1918 – 1948
- léta 1948 – 1989
- 1989 – 2001

Do roku **1850** – o stavu v 18. století informují písemné zmínky z období vlády císaře Josefa II. Konkrétní prameny pocházejí z pevnosti Špilberk, která se stává státním vězením a je určena i pro doživotní tresty v rámci Rakouska. V těchto ústavech působili strážcové (dohlédači), dále lékaři, učitelé, duchovní a ředitel. Zároveň je uváděna jakási „náplň práce“ uvedených funkcí. Na funkci dozorce nebyly stanoveny žádné speciální požadavky tak, jako na další.

Období let **1850 – 1918** – střežení vězňů v této době bylo zajišťováno státními zaměstnanci (vojskem nebo policií). V tomto období byla vydána celá řada pokrokových výnosů, upravujících zejména pracovní činnost a vzdělávání vězňů v liberálním duchu. Lze proto říci, že liberalismus v právní úpravě výkonu trestu odnětí svobody a rozvíjení výchovně vzdělávacího přístupu v zacházení s vězni vyvolaly potřebu cílevědomé a systematické odborné přípravy vězeňských dozorců se zřetelem na jejich služební postup.

Období let **1918 – 1948** – se vznikem Československé republiky v r.1918 se justiční a vězeňský systém nezměnil. Vězeňští úředníci měli právnické či jiné vysokoškolské vzdělání a odbornou vězeňskou kvalifikaci nebo byli absolventy středních škol s maturitou a odbornou kvalifikací.

Po roce 1945 se profesní přípravě příslušníků Sboru začíná věnovat patřičná pozornost. Dochované materiály svědčí o náročnosti výcviku i zkoušek výkonných funkcí Sboru vězeňské stráže.

Léta **1948 – 1989** – po převratu v únoru 1948 byl postupně likvidován prvorepublikový vězeňský systém. K přelomu dochází v říjnu 1948, kdy byly do osnov odborné výuky příslušníků zařazeny přednášky propagující ideologické cíle, politické i mocenské zájmy KSČ. Těmito změnami přešlo poválečné československé vězeňství k vojenské organizaci a do kompetence Ministerstva národní bezpečnosti. Až do r. 1964 byla příprava příslušníků nápravných zařízení zaměřena především na bezpečnostní výcvik a politické ovlivňování v duchu marxismu-leninismu⁴.

Léta **1989 – 2002** – prvním opatřením ve změně základního vzdělávání příslušníků bylo jejich rozdělení do dvou kategorií a to podle funkce a dosaženého stupně vzdělání. Vytvořil se tak prostor pro naplňování procesu humanizace v našem vězeňství prostřednictvím nových učebních plánů. Ve větším rozsahu se uplatnily humanitní předměty, např. pedagogika a psychologie.

1.2.3. Celoživotní vzdělávání zaměstnanců VS ČR

Programy celoživotního vzdělávání jsou v současné době k nejvíce rozvíjenému sektoru vzdělávání v evropském měřítku a i v České republice patří k jednoznačné prioritě vzdělávací politiky. V rámci vzdělávací činnosti je zahrnuta co nejširší škála vzdělávacích aktivit od elementární přípravy všech zaměstnanců Vězeňské služby až

---

⁴ JUZL,M.: *Penologie a penitenciární pedagogika*, skripta, IMS, Brno, 2004, 121 s

po nejvyšší úroveň vzdělání v rámci spolupráce s vysokými školami a špičkovými pracovišti v ČR.

Cílem programu celoživotního vzdělávání pracovníků je zvyšování jejich profesionality a zejména těch, kteří jsou v přímém styku s vězni, získávání nových poznatků a dovedností z odborné oblasti, profesní etiky, práva, psychologie a vhodné komunikace. Celoživotní vzdělávání je pojato jako cílevědomá, plánovitá a všestranná kultivace každého jednotlivce pracujícího ve Vězeňské službě ČR, zvyšování jeho vzdělanostní a morální úrovně.

Pokud se týká zásad organizování programu celoživotního vzdělávání, je uplatňován princip všestranného pojetí a přiměřené vyváženosti organizace kurzů tak, aby do 15 let bylo možno splnit plán celoživotního vzdělávání u každého zaměstnance pro danou funkci. Též jsou brány v úvahu i další obecně platné zásady, jako je perspektivnost a motivace, zpětná vazba, příznivé sociální klima apod.⁵

---

⁵ JUZL M., *Penologie a penitenciární pedagogika*, skripta, Brno: 2004, 121 str., Bonny Press

1.3 Psychologická typologie osob a jejich charakteristika

1.3.1 Psychologická typologie

K typové diferenciaci lidí dochází v důsledku diferenciaci společenských funkcí, rolí, chování i prožívání, včetně přírodních vlastností. Psychologická typologie znamená zařazení podle dominantních vlastností, chování nebo prožívání. Jsou to např. delikventi, obvinění, obžalovaní, věznění i propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vývojem psychologie a volbou různých hledisek nazírání na člověka vznikaly různé typologie, které měly za úkol usnadnit hodnocení, třídění i porozumění zvláštností projevu člověka. Jsou to např. zejména:

- **Hippokratova humorální typologie** – která vycházela z poměru tělesných šťáv (sangvinik, flegmatik, choleric a melancholik) (tab.č.1)

Tab.č.1

Temperament	Vlastnosti nervové soustavy				Chování a prožívání
	vzruch	útlum	rovnováha	pohyblivost	
<i>Sangvinik</i>	silný	silný	značná	značná	život pohyb nestálost
<i>Flegmatik</i>	slabý	silný	značná	malá	pomalost mírnost malá adaptabilita
<i>Choleric</i>	silný	slabý	malá převládá vzruch	značná	ukvapený výbušný neovládá se
<i>Melancholik</i>	slabý	slabý	převládá útlum	malá	pomalý utlumený převládají city

- **Pavlova temperamentová typologie** – byla odvozena z pokusů na psech a byla zaměřena na měření síly, rychlosti a vyrovnanosti nervových procesů.

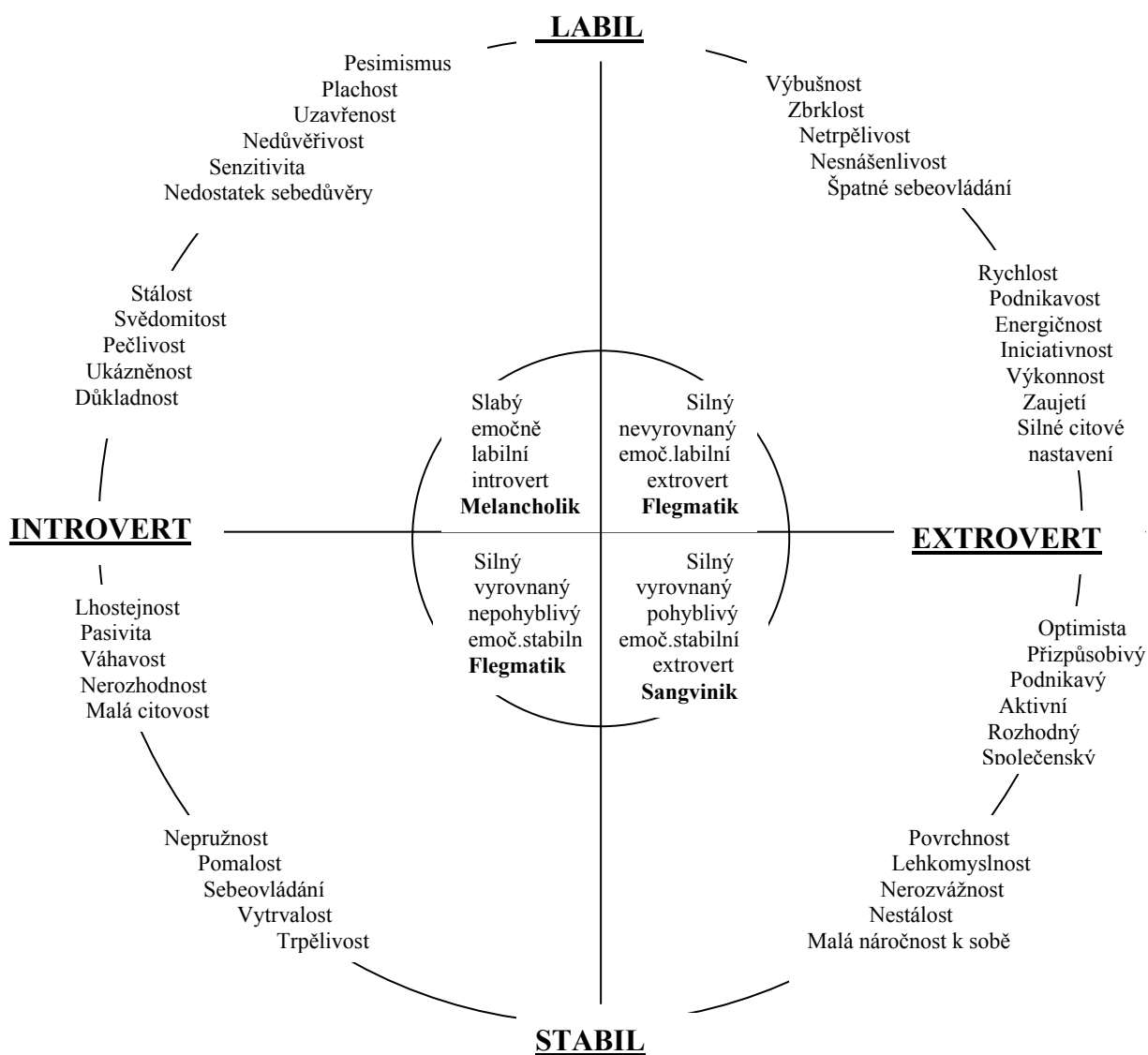
- **Kretschmerova psychologická typologie – založena na stavbě těla** (pyknik, astenik, atletik) viz. tab.č.2.

Tab.č.2 Kretschmerova psychologická typologie je založená na stavbě těla.

<i>stavba těla</i>	<i>pyknik</i>	<i>astenik</i>	<i>atletik</i>
temperament	cyklotymní	schizoidní	ixotymní
postoj k světu	realista	idealista	pro sebe žijící
postoj k jiným lidem	družný, sdílný, kontaktní	uzavřený, zdrženlivý v kontaktech	pasivní, družný, váhavý
emoční ladění a stálost emocí	mezi veselím a smutkem, malá vzrušivost rychle odeznívá	mezi přecitlivělostí a chladem, vzrušivost, napětí, nejistota	mezi flegmaticností a vzrušivostí, rychle odeznívá
psychické tempo	výkon mezi pohodlností a pohyblivostí	výkon mezi čilostí a ochabnutím	bez výkonů, klidný, pomalejší, stálý
reflexe	velká citová rezonance při malé trvalosti a síle	rezonance nevelká, ale hluboká a trvalá	malá rezonance až měkkost
mysl	srdečnost, spoluúčast, dobromysl a humor	chladnost až studenost	závislost a věrnost
myšlení	konkrétní předmětné	abstraktně formální systemizující	abstraktně traktní střízlivé pedantské
adaptabilita	velká	malá	dostatečná

- **Jungova psychologická typologie** – na základě polarity (introverze, extraverte) a podle psychických funkcí (myšlení, cítění a intuice).
- **Schindlerova psychologická typologie** – založena na sociálně-psychologickém postavení jedinců (alfa, beta, gama, omega).
- **Eysenkova typologie temperamentu** – která operuje pojmy extraverte, introverze, neuroticismus, labilita a stabilita viz. obr.č. 1.

Obr.č. 1 Eysenkova typologie temperamentu

1.3.2 Typologie pachatelů trestných činů

Obecná typologie rozlišuje 5 základních typů osobnosti pachatele, do kterých lze zařadit kriminální populaci⁶:

1. socializovaný (normální) typ
2. neurotický typ
3. typ s poruchou osobnosti
4. mentálně retardovaný typ
5. psychotický typ

⁶ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*, Praha: 2004, Vyd.A.Čeněk,s.r.o., 431 s.

Socializovaný (normální) typ

Nejlépe vystihuje tuto osobnost přívlastek normální, který vyjadřuje tu okolnost, že jde o osobnost, na kterou se vztahují obecné poznámky o chování a prožívání. Konkrétně to znamená, že myšlenkové pochody a jeho city jsou srozumitelné, má vytvořené svědomí a jeho reakce na trestný čin odpovídá běžným představám (lítost, smutek, obava o další životní cestu).

Spáchaný skutek má spíše epizodický charakter, vybočuje z jeho životní cesty a jeho motivaci lze pochopit (situační tlaky, nedbalost, apod.). V této osobnosti nejsou výrazné poruchovosti. Lze s ním snadno navázat kontakt, oslovují jej prvky, které jinde selhávají – morálka, citové vazby, stimulace kladných vlastností apod.⁷.

Neurotický typ

Jeho osobnost je nápadná tím, že se v ní vyskytují neurotické poruchy (úzkostnost, neurovegetativní poruchy, depresivní ladění apod.). Kriminální jednání je důsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů, nejčastěji v rodině. Typický neurotický pachatel je převážně mladého věku a pochází z vrstev, které jsou dobře materiálně zajištěné. Kriminální jednání je zpravidla protestem proti rodině. Způsob páchaní trestného činu je spíše „amatérský“, zanechá zřetelné stopy a chaoticky uteče z místa činu.

V jednání tento typ pachatele ocení, když jeho čin je chápán jako osudové klopýtnutí a není vhodné, aby v něm vznikl pocit, že je jako člověk odepsán. Má fungující svědomí, proto je možné se odvolávat na jeho morální zábrany, ale je nutné kalkulovat s určitými „trhlinami“. Tyto „trhliny“ umožňují provést konkrétní kriminální jednání bez brzdících pocitů viny⁸.

Typ s poruchou osobnosti

Obecně se u tohoto typu pachatele předpokládá značný podíl osobnosti na kriminálním jednání. Osobnost, její temperamentové a charakterové rysy sehrávají výraznou roli, a to jak v motivační konstelaci, tak ve způsobu spáchaní trestného činu. Situační faktory jsou potlačeny naopak do pozadí. Starší výraz pro tento druh

---

⁷ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*, Praha: 2004, Vyd.A.Čeněk,s.r.o., 431 s.

⁸ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*, Praha: 2004, Vyd.A.Čeněk,s.r.o., 431 s.

osobnosti je psychopatie. Tento pojem se dodnes používá ve vězeňském prostředí a z tohoto důvodu se tomuto pojmu budu dále věnovat.

Používání pojmu psychopatie je obecně dosti široké, často se do této skupiny řadí i hraniční stavy, od počínající psychózy po neurózy. Řada autorů se snaží vidět psychopata především jako jedince, který se svými projevy dostává do konfliktu se společností. Dále autor uvádí, že psychopati jsou osoby, jejichž chování je převážně amorální a asociální, vyznačuje se impulzivními neodpovědnými činy. Uspokojují je jen bezprostřední a narcistické zájmy, bez zřetele na sociální důsledky. Jejich aktivitu subjektivně neprovázejí žádné prožitky úzkosti či pocity viny.

V nové klasifikaci duševních poruch a poruch chování, MKN-10, se takto označují poruchy osobnosti. Toto nové členění lépe odpovídá novým poznatkům a přesněji specifikuje jednotlivé poruchy osobnosti.

V rámci kriminální populace je opakovaně shledáváno velké zastoupení psychopatů, zvláště pak mezi recidivisty.

Mentálně retardovaný typ

Jde o typ pachatele, jehož osobnost se vyznačuje nízkou inteligencí. Používá omezenou slovní zásobu, jednoduché věty, situace spíše popisuje, není schopen vzhledu do motivace druhých a často není schopen verbalizovat vlastní pohnutky. Jeho trestná činnost není promyšlená, je jednoduchá a přímočará. Často se dopouští násilné trestné činnosti, při skupinové trestné činnosti bývá vykonavatel nápadů a iniciativy druhých⁹.

Psychotický typ

Psychotickým typem se míní pachatel, který trpí duševním onemocněním. Kriminální trestné činy jsou většinou násilné, na první pohled nápadné svou bizarností, nesrozumitelností a i brutalitou. Motivace je nápadně nečitelná zvrácená, nepochopitelná normálními měřítky (např.: psychotik zavraždí své děti, protože je vidí jako roboty z jiné planety)¹⁰.

Pojem „osobnost“ bývá i v psychologii různě definován. Pojem osobnosti pachatele pak vychází z předpokladu, že existuje určitá konstelace vlastností, rysů osobnosti, typická pro delikventy a tudíž pravděpodobně odpovědná za jejich kriminální chování. Snaha vystihnout tuto konstelaci osobnostních rysů se objevuje zřetelně

---

⁹ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forezní psychologie*, Praha: 2004, Vyd.A.Čeněk,s.r.o., 431 s.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L.: *Forezní psychologie*, Praha: 2004, Vyd.A.Čeněk,s.r.o., 431 s.

v 19. století a je spjatá s italským vojenským lékařem C.Lombrosem a jeho koncepcí rozeného zločince. Uvádí, že biologické zvláštnosti osobnosti jsou jednou z obsáhlé řady dalších (ekonomických, ekologických, sociálních) determinant kriminálního chování. „Čistý“ rozený zločinec zaujímá v jeho typologii méně významnou pozici, je jedním s šesti typů:

1. rozený delikvent, tělesně stigmatizovaný,
2. delikvent z vášně a náruživosti, který páchá obvykle je jeden delikt,
3. šílený delikvent, obvykle alkoholik nebo hysterik,
4. zdánlivý, jehož delikt vzniká nešťastnou shodou okolností,
5. kriminoloid představující přechod od normálního jedince k rozenému zločinci,
6. tajný delikvent, tj. fanatický či politický delikvent, prostitutka atd.

Pokusy vysvětlit kriminální chování typickou strukturou osobnosti, tedy specifickým uspořádáním relativně trvalých rysů osobnosti pachatele a zvláštnostmi individuálního vývoje se realizovaly v 70. a 80. letech též u nás. Ve výzkumu osobnosti pachatele byla popsána osobnosti prvovězněného a recidivního pachatele pomocí 4 faktorů – rysů osobnosti:

1. emocionální ladění – od nepřátelského postoje k okolí k postoji pozitivnímu
2. úroveň zformování svědomí – od nedostatečně k dobře zformovanému svědomí
3. sociální reaktivita – od dynamičnosti k utlumenosti
4. asertivnost (prosazování se) – od rafinovaného k tupé konformitě¹¹

Na základě vzájemných vazeb pak mezi těmito osobnostními rysy pak vznikla typologie osobnosti pachatele:

- typ socializovaný
- nesocializovaný agresor
- konformní moron (snížená inteligence)
- nezvladatelně puzený, nezdrženlivý
- neurotický
- hostilní (nepřátelský)

---

¹¹ NETÍK, K. a kol.: „*Psychologie v právu*“, Praha: 1997, 1. vyd. C.H. Beck, 140 s.

- podrobivý
- anxiózní, tj. úzkostný, manipulátor

Typologie obětí podle interakce „oběť-pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu se rozlišují:

- zúčastňující se oběť – trestnému činu předchází interakce mezi pachatelem a obětí
- nezúčastňující se oběť – oběť a pachatel se vzájemně neznají
- provokující oběť – oběť se sama vystavila nebezpečné situaci tím, že vědomě či nevědomě podcenila nebo špatně odhadla pachatele
- latentní oběť – oběť není obecně známá a to jak formálně (policii), tak neformálně (známí). Jde o oběti domácího násilí
- nepravá oběť – pachatel si spletl cíl útoku (shoda nešťastných náhod)¹².

1.3.3 Poruchy chování vězňených osob

Ve vězeňských zařízeních se strukturalizují příčiny tenze a stresu z celé řady terapeutických a diagnostických rozhovorů s vězni. Tyto příčiny u delikventních jedinců mají své počátky nejen v rodinách, školách, ústavech, ale i v závadových partách, organizovaných skupinách a v prostředí. Styl a způsob života delikventních jedinců vytváří nejen různé formy chování, ale i ideály, představy, zájmy a motivace, dále postoje a potřeby, vytváří prožívání a svět plný snění a mnohdy fantastických představ, do kterých se vžívají a identifikují se s jejichmi hrdiny.

Delikventní chování, příprava a pocit neplnění snů a relativních schopností po spáchání činu je často jedinou realizací právě těchto ideálů. Osobnost si v období socializace nevytvořila dostatečné regulativy a normy pro život ve společnosti. Zklamání a pocity beznaděje vytváří odhalení, zadržení, pobyt ve vazbě i věznění, poté co úmyslně rafinovaně nikdy i brutálně spáchali trestné činy.

Anomální chování se projevuje hlavně v poruchách emotivity (afektivní dráždivost, deprese, apatie). Vedle emocí je často snížena volní složka osobnosti. Osobnost je charakteristická slabostí, váhavostí, bezbranností, ale i unáhleností v jednání. Setkáváme se se změnou životních postojů, s méněcenností, simulací a další

¹²SOCHUREK,J: *Úvod do viktimologie pro pracovníky vězeňství*, IV VSČR, 2003, skripta, Tiskárna Ralsko, 44 s.

širokou škálou obranných mechanismů. Mezi poruchy chování řadíme např. individuální hladovku, různé formy sebepoškození, šikanu a psychickou manipulaci, agresi, anomální uspokojování sexuálních potřeb, ničení věcí a krádeže, verbální agrese proti personálu, vydírání, korupce atp¹³.

1.3.4 Umístění vězňů

Řešení výskytu poruch chování a snižování vězeňské zátěže sleduje řada systémových opatření:

- 1 umístění vězňů do odlišných typů věznic (dohled, dozor, ostraha, zvýšená ostraha),
- 2 umístění ostatních druhů vězňů v jednotlivých věznicích (prvotrestaní, recidivisté, pracující, nepracující, s poruchami chování, duševními poruchami, s uloženým ochranným léčením, atp.),
- 3 respektování místa bydliště - aby nebyl znemožněn kontakt s rodinou,
- 4 podle zdravotního stavu (infekce, psychiatrie atp.),
- 5 tým specialistů – řeší krizovou intervenci vězeňské zátěže, reakce a poruchy chování (vychovatelé, pedagogové, psychologové, terapeuti, lékaři, sociální pracovníci),
- 6 vhodné formy nápravného zacházení – rozdílené reedukační programy, volnočasové aktivity (např. sportovní a kulturní), terapeutické programy, sociálně-právní poradenství, náboženské programy.

1.4 Změna nároků na zaměstnance v průběhu výkonu

1.4.1 Nástupní oddělení a program zacházení

Odsouzení nastupují výkon trestu v určené věznici, kde jsou ubytováni v přijímacím oddělení za dodržení zásad stanovených v předpisech. Po umístění odsouzených do konkrétní věznice je přijímá odborná komise, jejímž předsedou je ředitelem věznice pověřený zaměstnanec věznice. V průběhu pobytu na nástupním oddělení provádějí odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu se všemi odsouzenými

---

¹³ OLEJNÍČEK A. : „*Penologie a penitenciární pedagogika*“, skripta, Brno:Bonny Press, 2004, 82 str.

pohovory pro zpracování komplexní zprávy o odsouzených. Na základě získaných a ověřených informací je sestaven „program zacházení“.

Zacházení (definice) = soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně (poskytovat mu společensky hodnotné a osobně přitažlivé výzvy) k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti¹⁴.

Program zacházení je výchovných prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu výkonu trestu. Tyto programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. V rámci tohoto programu se pro odsouzené s trestem odnětí svobody delším než jeden rok nejméně tři měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jejich samostatný způsob života po propuštění.

1.4.2 Pracovní, vzdělávací a zájmové aktivity

Do programu zacházení můžeme řadit tyto aktivity:

- 1 **pracovní aktivity** – odsouzení jsou ve věznici zařazováni do práce s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu, vzdělání a získané praxi v daném oboru, výši jejich pohledávek, délce trestu a sociální situaci,
- 2 **vzdělávací aktivity** – jsou zaměřeny např. na jazykovou přípravu, obsluhu PC atp.,
- 3 **speciálně výchovné aktivity** – individuální a skupinové činnosti terapeutického charakteru (poradenství),
- 4 **zájmové aktivity** – realizace podle aktuálních možností věznice (sportovní, rukodělné atp.) příloha č. 4,

Konkrétní programy zacházení jsou v ČR formálně celostátně sjednocené a zaznamenávají se do standardizovaných tiskopisů. Přesto v každé věznici nesou osobitou pečeť svých zpracovatelů – zejména koordinátorů pracovních týmů (speciálních pedagogů)¹⁵.

---

¹⁴ HÁLA J., „Úvod do teorie a praxe vězeňství“, VŠ evropských a regionálních studií, České Budějovice: 2005, J.I.E.,s.r.o., 183 s.

¹⁵ Vnitřní řád věznice Příbram pro odsouzené zařazené do VTOS do věznice s ostrahou

1.4.3 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody upravuje Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999 a změny některých souvisejících zákonů. Tento zákon upravuje výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. Výkonem trestu se sleduje dosažení účelu trestu odnětí svobody ve smyslu trestního zákona prostředky stanovenými v tomto zákoně. Výkonem trestu se podle tohoto zákona rozumí též výkon trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému; jeho výkonem se sleduje dosažení účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

1.4.4 Hlavní zásady výkonu trestu

Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.

1.4.5 Orgán zajišťující výkon trestu

Střežení odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu zajišťuje Vězeňská služba České republiky. Vězeňská služba je oprávněna odsouzeným vydávat pokyny a příkazy a používat vůči nim jen taková omezení a donucovací prostředky, které připouští zvláštní zákon. Povinnosti a oprávnění příslušníka Vězeňské služby stanoví zvláštní zákon. Občanský pracovník Vězeňské služby je oprávněn vydávat odsouzeným pokyny a příkazy v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Zaměstnancem Vězeňské služby se pro účely tohoto zákona rozumí jak příslušník, tak občanský pracovník Vězeňské služby. Během výkonu trestu odnětí svobody o odsouzené kromě specialistů pečují též dozorcí, praktický lékař a psychiatr.

1.4.6 Místo výkonu trestu

Trest se vykonává ve věznici nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice. Věznice zřizuje a zrušuje ministr spravedlnosti a jejich správu vykonává Vězeňská služba podle zvláštního zákona. Vyžaduje-li zdravotní stav odsouzeného zdravotní péči,

kteřou nelze zajistit ve zdravotnickém zařízení Vězeňské služby, a výkon trestu nelze přerušit, trest se na nezbytně nutnou dobu vykonává ve zdravotnickém zařízení mimo objekty spravované Vězeňskou službou, přičemž střežení odsouzeného v takovém případě zajišťuje nejbližší věznice. Zvýšené náklady spojené s provedením takových opatření hradí zdravotnickému zařízení Vězeňská služba. Trestní opatření odnětí svobody u mladistvých, kteří nepřekročili 19. rok svého věku, se vykonává odděleně od ostatních odsouzených, a to ve věznicích nebo zvláštních odděleních pro mladistvé s uplatňováním vnitřní diferenciaci¹⁶.

1.4.7 Trestná činnost

Trestnou činnost lze chápat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností. Každá společnost si stanoví pravidla, kterými reguluje chování všech svých členů, aby jejich soužití bylo přijatelné. Má vlastní právní normy a nepsaný morální řád, jejichž dodržování je různým způsobem vymáháno. Do kategorie kriminálního chování lze zařadit aktivity, které porušují právní normy. V tomto případě nejde o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale o závažnější činy, které jsou přesně vymezeny trestním zákoníkem. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali jeho obětí¹⁷.

1.4.8 Výstupní oddělení

Výstupní oddělení jsou ve věznicích zřizována pro odsouzené, kteří se v rámci očekávání skončení výkonu trestu nebo trestního opatření potřebují intenzivněji připravovat na život na svobodě. Jeho účelem je pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění (sociální pracovníci) a minimalizovat možná rizika opětovného páchaní trestné činnosti (pedagog, psycholog, terapeut)¹⁸.

Hlavním smyslem tohoto oddělení je příprava odsouzeného na jeho plynulý přechod do občanského života. Dále je to poskytnutí informací, které mu pomohou předvídat úskalí přechodu do občanského života, vybudování sociálního zázemí (práce, bydlení). Obecně je možné konstatovat. Že se jedná o vytvoření základních podmínek

---

¹⁶ <http://zakony-online.cz/?s103&q103=all>, internet, dne 5.11.2008

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie pro pomáhající profese*, 3. vydání, Praha: Portál, 872 s.

¹⁸ Vnitřní řád věznice Příbram pro odsouzené zařazené do VTOS do věznice s ostrahou

pro společensky přijatelné chování a jednání. Na vytváření těchto podmínek se podílejí na výstupním oddělení vychovatel, sociální pracovníce, speciální pedagog, psycholog, vychovatel-terapeut a pedagog volného času¹⁹.

1.4.9 Dílčí závěry:

Chtěla jsem poukázat na jev, kdy vězeň, pachatel, asociál, vyhledává asociální prostředí, protože v prostředí, které respektuje normy, žije jen velmi těžko, vybočuje, odlišuje se, je jiný, vyhledává závadové prostředí (herny, restaurace, veřejné domy atp.), kde se takoví lidé scházejí.

Rozhovor s vězněm M.N.

Odsouzený M.N., muž, věk 47 let, dříve celkem 6x ve výkonu trestu odnětí svobody, v současné době již 18 měsíců ve výkonu trestu ve Věznici Příbram (§ 247 = krádež). Tento odsouzený se nachází na jednom našem oddělení ve Věznici Příbram, kde jsem s ním provedla autentický rozhovor.

Odsouzený je menší, avšak robustní postavy, má potetovaný krk i hřbety rukou a v rozhovoru se chlubí tetováním po celém těle. Hovoří hrubým „vězeňským“ hlasem (silný kuřák, dlouhodobý celkově nezdravý způsob života).

Pochází z rodiny, kde bylo sedm dětí (tři dívky, čtyři chlapci), on prostřední v řadě sourozenců. *„Otec d'ál posunovače na dráze, neměl vo nás moc veľkej zájem. Matka dojila, chodila do statku, von když přišel domů vožralej, tak sme vždycky chodili za ní. Von furt pil... ne v práci, vždycky po práci to bral domů před hospodu.“*

Otec údajně neměl M. a jeho staršího bratra rád. *„Mlátil nás, protože sme chránili matku, když chtěl mlátit jí.“* „Co dnes dělají sourozenci?“ *„Venku sou, já nevim, co dělaj. Zavřenej není nikdo, jen já a brácha, ale ten už umřel. Ostatní nic nedělaj, teda jo, práci maj.“* Jedná se však většinou o dělnické profese, jen sestra spolu s manželem vlastní klub *„... ale ne bordel“*.

Na základní škole měl většinou trojky a čtyřky. Vyšel z osmého ročníku. Poslední vysvědčení – samé pětky. To už byl ve výchovném ústavu pro krádež několika kartonů cigaret. Nemohl si zvyknout, pořád z ústavu utíkal. Vždycky ho přivezli zpátky. V šestnácti šel rovnou do kriminálu. *„Tam s náma zacházeli, jako kdybychom byli psi. Dneska už je jiná doba, dneska to není žádná basa. Dyž na mě řval dozorce, řval sem na*

---

¹⁹ Věznice Příbram – Projekt č. 3 – Program zacházení pro odsouzené na výstupním oddělení – rok 2003

něj taky. Řek sem mu, že si ho podám a že ho zabiju. Dostal sem nášup a potom mě dali k soudu – asi 5x § 222 (rvačky). Šoupli mě do jiné věznice, tam už byl klid, tam byli ti starší muklové, ztama sem měl výstup. Pak sem se vrátil domů. Máma chtěla, abych šel dělat. Já sem měl nějaký prachy, nechtěl sem dělat, tak sem si žil, do barů sem chodil...“

Našel si partnerku, dokonce se oženil. „Kolik máte dětí?“ „Dvě děti měla, ty už sou velký a dva kluky máme spolu.“ „Jak jim to jde ve škole?“ „Rváči sou po mně a učí se tak akorát. Já sem řek, že nechci, aby byli v base, dokud budu živ.“

Pouhé tři měsíce po propuštění se opět dostal do vězení. „Já sem začal chodit do toho bordelu a už to bylo. Dělal sem takovým pasáka...no pasáka, že to šlo napůl, že sem si vydělal hned. Do toho byly i drogy, teda já ne, ale vostatní..., manželka mi řekla, že sem jí podrazil. Vona ted' dělá nějaký voloviny, taky potřebuje nějakýho chlapa. Prej si už nějakýho našla. Jí už nemám rád, ona je pro mě takovej lunt, říkám si – pro jedno kvítí slunce nesvítí. Je vo dva roky mladší než já, ale dbá na sebe. Já udělal velkou chybu, že jsem chodil pořád po těch bordelech, jinak bych se nedostal zase do krimu... chci to nechat bejt, chci začít normálně žít, protože toho kriminálu už mám dost. Už sem řek – venku nebudu dělat, protože mám strašnej dluh a oni by mi to strhávali.“ „Jak velký máte dluh?“ „Skoro milion korun – hodně lágrů, soudy, dluhy...“ „A pracovat nechcete?“ „Možná načerno, někde... budu žít takovej styl, že budu chtít prachy rychle, rychle, rychle. Budu chtít dohnat to, co sem ztratil. Už mi vadí tady ty mříže, chci začít žít.“

Uvězněním je člověk konfrontován s řadou problémů, vyplývajících ze ztráty svobody, postavení, majetku, důstojnosti, nezávislosti, bezpečnosti i osobních vztahů včetně sexuálních. Téměř veškeré jeho soukromí je zničeno téměř neustálou fyzickou blízkostí dalších cizích osob. Vězeňské předpisy a zaběhlá rutina omezuje odsouzené materiální i psychologickou izolací. Nejčastěji je vězeňský svět naplňován různě vznikajícími i zanikajícími účelovými koalicemi. Vzniká tak svérázná vězeňská kultura. Je vždy zaměřena na získávání majetku (cigarety, káva, čaj, drogy).

2 NAPLŇOVÁNÍ ROLE PRACOVNÍKA V POMOCI

2.1 Sociální pedagogika jako vědní disciplína

2.1.1 Počátky sociální pedagogiky

Z historie víme, že o společenských souvislostech výchovy věděli lidé již v dávné minulosti. Filozofové ve starém Řecku zdůrazňovali myšlenku, že výchova musí zohledňovat a akceptovat zájmy společnosti. Význam výchovy při společenském uplatnění člověka, tedy její sociální funkci, vyzvedá především Platon. Podle něho může výchova jako jedna z forem státního donucování zajistit bezproblémové fungování státu. Chybí zde však myšlenka lidského soucítění s těmi, kteří se ocitnou v nouzi. Každý by měl být soběstačný, vzdorovat osudu a nedožadovat se soucitu. Ve středověku, kdy byla určující křesťanská víra, byla chudoba nutným výrazem společenského pořádku. Humanismus a renesance přinesly odklon od Boha k člověku, ve výchově je zdůrazňován přirozený rozvoj lidské individuality. Neměli bychom zapomenout ani na J.A.Komenského, který výchovu chápe nejen jako kultivaci jedince, ale vnímá ji jako prostředek nápravy světa. Jeho názorem bylo, že výchovu a vzdělání je třeba poskytnout všem bez rozdílu – bohatým i chudým, chlapcům i děvčatům. Na vznik sociální pedagogiky měl vliv i rozvoj sociologie. Výchova byla pokládána za důležitý prostředek socializace, měla přispívat ke stabilizaci společnosti a chránit ji před rozpadem. Toto období charakterizuje snaha o praktické řešení sociálních problémů a zaostalosti lidí z chudých sociálních vrstev.

Celkově by se dalo shrnout, že v 19.století vznikala v evropských zemích (např.Německo, Polsko, Švýcarsko) sociální pedagogika jako reakce na společenskou situaci 2. pol. 19. století, jež s sebou nesla obrovské množství problémů sociálního charakteru (např. dětská práce, negramotnost chudých vrstev, stěhování za prací, výskyt sociálně-patologických jevů)²⁰.

---

²⁰ KRAUS,B. „Základy sociální pedagogiky“,1. vydání, Praha: Portál,2008, 216 s.

2.1.2 Pojetí a předmět sociální pedagogiky

Z historického pohledu je známo, že pojetí sociální pedagogiky se různila a v průběhu let proměňovala. S výkladem pojmu „sociální“ je spojeno chápání ve smyslu potřeby pomoci těm, kteří se dostali do složité životní situace. Dále můžeme vidět pojem „sociální“ ve vztahu k celé společnosti a tedy ve smyslu výchovy všech společenských kategorií pro život v dané společnosti.

Zaměření sociální pedagogiky z hlediska různých přístupů lze např. shrnout následovně:

- k objektu výchovy
- k formám a podmínkách výchovy
- k cílům a metodám výchovy
- ve smyslu sociální pomoci

Další přístupy k pojetí sociální pedagogiky vycházejí z poněkud jiného úhlu. Tento obor vnímají jako obor, jehož cílem je objasňovat vztahy výchovy a prostředí, zabývat se výchovou a právními nároky na výchovu, chápat výchovu jako pomoc všem věkovým kategoriím a zabývat se odchylkami sociálního chování. Celkově lze říci, že vývoj sociální pedagogiky dospěl k širšímu pojetí – problematika se netýká jen určitých kategorií společnosti, ale v zásadě celé populace. Ani v tomto novém století není pojetí sociální pedagogiky jednoznačné. Liší se jednak v jednotlivých zemích, jednak i v pohledu jednotlivých autorů na problematiku.

Pokud jde o vymezení předmětu zájmu, tj. obsahu oboru, je autory zdůrazňována především otázka životní pomoci. Jde o pomoc, kterou potřebují lidé, nejsou-li schopni samostatně spravovat své záležitosti, když se musejí vypořádávat se životními úkoly, problémy a ohroženími v různých prostředích a při hledání optimálních forem kompenzace různých nedostatků.

Sociální pedagogika má tedy dvě základní funkce – preventivní a terapeutickou. Dále rozlišuje tyto funkce: pedagogickou (výchova), profylaktickou (prevence deviací), kompenzační (vyrovnávání deficitů), korekční (např. činnosti týkající se populace umístěné ve vězení), tutoriální (pomoc těm, kteří jsou na okraji společnosti), strukturální (ovlivňování procesů začleňování lidí do sociálních vrstev) a distributivní (např. pomoc uprchlíkům a přistěhovalcům).

Obecně lze tedy říci, že předmětem sociální pedagogiky jsou sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti. Orientuje se na výchovu, která intervenuje do procesu

socializace u sociálně znevýhodněných skupin lidí, pomáhá řešit krizové situace a předcházet vzniku dysfunkčních procesům. Jejím cílem je výchova ke svépomoci a snaha o zlepšení společenských podmínek, ve kterých vychovávání žijí.

2.1.3 Výchova a prostředí jako součást socializace

Socializací rozumíme proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, tedy postupné začleňování se do života v dané společnosti. Socializace probíhá celý život nahodile a živelně. V průběhu života si člověk osvojuje specificky lidské formy chování, jazyk, poznatky a normy, tedy kulturu celé společnosti. Odehrává se vždy v nějakém prostředí. Vede k osvojování si určitých sociálních rolí, tedy způsobů chování, které sociální okolí očekává na základě věku daného jedince. Socializace může probíhat v prostředích různé úrovně a různé kvality. Vlivem nepříznivých podnětů se někdy chování a jednání jedince odchyluje od obecně uznávaných norem – mluvíme o deviantní socializaci. Životní dráhy, v nichž se socializace odvíjí jsou rodinná, profesní a společenská.

Pojem prostředí je pojmem všeobecně známým a užívaným. Objevuje se v mnohých vědách (chemie, fyzika), často v různém pojetí. Vždy ale jde o předměty, existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí, tedy o určitý prostor, o objektivní realitu. Tento prostor vytváří podmínky pro život (životní prostředí). Prostor člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tj. prvky jako věda, umění, morálka atp. Obsahuje tedy podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti.

Názor, do jaké míry ovlivňuje prostředí život jedince a rozvoj jeho osobnosti, byl předmětem diskuzí a úvah po celá staletí. Dnes již nikdo nepochybuje o tom, že prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme, v nás zanechává zřetelné stopy, ovlivňuje nás a poznamenává. Vedle genetických dispozic se přenášejí i určité způsoby a modely chování daného prostředí (především rodinného).

GENOTYP X PROSTŘEDÍ = FENOTYP

Člověk nemůže žít mimo přírodní prostředí a bez sociálních kontaktů. Člověk se s prostředím a podmínkami, které jej obklopují, vyrovnává s různou mírou úspěšnosti, což je značně závislé na jeho individualitě.²¹

---

²¹ KRAUS, B. „*Základy sociální pedagogiky*“, 1. vydání, Praha: Portál, 2008, 216 s.

2.2 Lidský vztah jako součást profese

2.2.1 Vztah mezi pracovníkem a klientem

V pomáhajících profesích hraje velkou úlohu vztah mezi pomáhajícím a klientem. Mnoho příslušníků těchto profesí má však ke klientům přístup neosobní, v horším případě nadřazený. Pomáhající povolání dovedou nadchnout. Patří k těm, jež člověk snadno vykonává se zápallem, „z lásky“, pro uspokojení obsažené už v činnosti samé, s menším důrazem na odměnu či jiné vnější výhody. Vztah pomáhajícího pracovníka ke klientům mohou narušit dvě tendence, které znamenají nerespektování hranic autonomie mezi pomáhající a klientem (kontrola nad klienty a obětování se pro klienty).

Jakkoliv je závazným ideálem akceptovat jako klienta kohokoliv, je zároveň zcela nepochybné, že je to požadavek neuskutečnitelný. Je tedy třeba přijmout jako fakt skutečnost, že nikdo nemůže účinně pracovat s kýmkoliv a že každý pomáhající potkává i potřebné, kteří v něm budí záporný vztah. Paradoxem pomáhajících povolání je i to, že pomoc je i profesí a tudíž i zdrojem hmotného a společenského úspěchu²².

2.2.2 Práce s emocemi v pomáhajících profesích

Emoce zná z vlastní zkušenosti každý z nás. Hněv, radost, smutek, strach, ale i lítost jsou emoce, které jsou každodenní součástí lidského života. Je to zvláštní druh zážitků, jakési „pohnutí myslí“, které v nás vzbuzuje příjemné či nepříjemné pocity a dává nám určitou dávku (míru) vzrušení. Dalším charakteristickým znakem emocí je jejich osobitý zážitkový obsah (to co prožíváme, když máme strach, radost, zlost apod.), který neumíme či lépe řečeno nemůžeme plně vyjádřit slovy. Další z definic zase uvádí, že „emoce jsou psychické procesy vyjadřující subjektivní vztah člověka k jeho vlastním projevům i okolním jevům a situacím“. I přesto, že neexistuje jednotná definice emocí, odborníci se shodují „alespoň“ v jejich následujících znacích:

- emoce jsou maximálně subjektivní (z osobního pohledu) záležitostí - dva totožné podněty mohou u různých jedinců vyvolat různé emoce (například nepříjetí na školu může u jednoho jedince vyvolat lítost a smutek, u druhého naopak vztek a zlobu)

---

²² KOPŘIVA, K.: „Lidský vztah jako součást profese“, 5. vydání, Praha: Portál, 2006, 147 s.

- slovy jsou těžko vyjádřitelná
- jsou univerzální, tzn. že doprovázejí všechny druhy duševní činnosti
- jsou aktualizovány konkrétní situací v daném okamžiku
- jsou neopakovatelné - vjem, který v nás emoci vyvolal si můžeme znovu „přehrát“ (vybavit) ve vědomí, ale stejné city nikoliv, ty se s prožitým obsahem mění
- jsou podmíněné, setrvačné – například, když učitel znepríjemní žákovi nějaký předmět, může se prožívání nepříjemných citů objevovat v tomto předmětu i poté, kdy ho učí jiný učitel
- většina emocí jsou polární (protilehlé), například láska x nenávisť, radost x smutek
- jsou smíšené (ambivalentní), například láska v nás vyvolává pocit radosti a štěstí, ale i strach o milovanou osobu, žárlivost a jiné
- vnímáme je ve dvou protipólech - příjemné x nepříjemné
- jsou obtížné přístupné nestrannému (objektivnímu) rozboru (analýze)²³

Postoj pomáhajícího pracovníka a jeho postoj emoční blízkosti má vytvářet atmosféru bezpečí a důvěry ve vzájemném vztahu s klientem. Je založen na dovednostech pracovníka pomáhající profese vytvářet vztah na principech nepřivlastňující si lásky, dobrotivosti, soucitu a sdílené radosti. Bezpečná atmosféra a důvěra v pracovníka pomáhající profese jsou nutné k tomu, aby klient mohl úspěšně a zcela otevřeně prozkoumávat svůj duševní svět, včetně choulostivých oblastí²⁴.

2.2.3 Dobrovolnictví a cílená zpětná vazba

Dobrovolnictví není obět', ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacením v mezilidských vztazích. Novým jevem, který se objevuje po roce 2001, jsou organizace i jednotlivci, kteří se dobrovolnictvím zabývají profesionálně. Zní to paradoxně, ale pro to, aby byla dobrovolná pomoc účinná, je potřeba její efektivní, profesionální organizování. Dobrovolnictví ve světě dosáhlo takového rozsahu, že se vytvořil nový obor – management dobrovolnictví. V současném světě, díky vysokému stupni techniky

²³ <http://www.lidske-emoce.com/> z 28.11.2008

²⁴ HÁJEK, K.: „Práce s emocemi pro pomáhající profese“, 2. vyd., Praha: Portál, 2007, 120 s.

globálně propojeném a zároveň plném obrovských kontrastů, představuje dobrovolnictví fenomén, překračující hranice států, náboženských i sociálních skupin a ukazující na možnost soužití, které je založené na vzájemné pomoci a solidaritě.

Po roce 1989 došlo v ČR k rozvoji neziskového sektoru. Byly obnoveny spolky a sdružené potlačené minulým režimem. Vedle toho vznikly tisíce nových neziskových organizací, které neměly žádný majetek a stavěly svoji činnost na lidském nadšení a pomoci. Pomoc také přinášejí nově zakládaná dobrovolnická centra a neziskové nevládní organizace. Úspěšná činnost těchto organizací je založena na entuziasmu profesionálů a profesionalitě práce s dobrovolníky.²⁵

Cílená zpětná vazba – pomáhá člověku nahlédnout do sebe samého a lépe porozumět chování lidí, se kterými přichází do kontaktu. Zpracováním informací, které mu během cílené zpětné vazby okolí poskytuje, může jedinec měnit své chování směrem, který si stanovil jako žádoucí pro dané prostředí (přizpůsobovat se), nebo se naopak rozhodnout své chování neměnit (zachování individuality, vyhranění).

Informace, které člověku sděluje jeho okolí během zpětnovazebního procesu, mu zprostředkují prožívání téže situace jinými očima. Společný zážitek se tím stává všem srozumitelnější. Cílená zpětná vazba může i nemusí dojít k nějakým závěrům. Může poskytnout pouze prostor pro sdílení zážitků, může dát jejím účastníkům informace nebo přímo pomoci se změnou chování. Není přednáškou, technickým rozbohem, psychoterapií ani teoretickou diskusí²⁶.

2.3 Rozvoj sociální pedagogiky ve vězeňském prostředí

2.3.1 Charakteristika vězeňského prostředí

Vězení je místem, kde se kumuluje mnoho negativních jevů a vlivů. Na velmi omezeném prostoru, bez možnosti z něj uniknout, jsou spolu nuceni žít lidé, kteří by se jeden druhému za běžných okolností vyhnuli. Skupinový konformismus, tlak na přizpůsobivost a tolerantnost je značný. Vězeň se musí podříditi nejen vnitřnímu řádu věznice a „soužití s personálem“ vězeňské služby (institucionalizace), ale i nepsaným, skrytým, přesto však velmi tvrdě vyžadovaným hodnotám, normám a způsobům chování a jednání vězněné kriminální subkultury (ideologizace). Musí tolerovat a někdy se podrobit nebo dokonce sám dělat věci, které by mimo vězení nikdy nedělal (např.

---

25 TOŠNER, J. a kol.: „Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích“, 1. vydání, Praha: Portál, 2002, 152 s.
26 REITMAYEROVÁ E. a kol.: Cílená zpětná vazba“, Praha: Portál, 1. vyd., 2007, 176 s.

homosexuální styk). Postoje, projevy ale i obranu a resistenci vůči těmto negativním jevům jsme se pokusili v předkládané disertační práci podrobněji nastínit. Pokusili jsme se o realistický pohled na skutečnost věznění.²⁷

V rámci jednotlivých typů věznic (s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou) jsou tři až čtyři diferenční skupiny. Vězni jsou do nich rozřazováni podle několika kritérií - např. prvotrestanost, závažnost trestného činu, stupeň narušení osobnosti atp. V průběhu výkonu trestu mají odsouzení možnost svým přičiněním a dobrým chováním přispět k tomu, aby byli přeřazeni do lepší diferenční skupiny. Jednotlivé skupiny se liší nejen svým osazenstvem, ale také režimem výkonu trestu.

Nejpřísnější je čtvrtá diferenční skupina, jejíž režim má nejvíce omezení. Život vězňů je zde striktně omezen na aktivity výslovně požadované a umožněné textem zákona o výkonu trestu. Existence a správné využívání diferenciace je jedním ze stěžejních motivačních faktorů majících vliv na chování vězně ve výkonu trestu.

Problém se správným zařazením nastává u cizinců, kteří, ačkoli v ČR jsou prvotrestanými, vykazují jinak jasné známky zkušených "kriminálů", resp. vysokého stupně narušení osobnosti. Zařazení takových osob do první diferenční skupiny vede k destrukci režimu a řádu. Situace pak bývá řešena následnými přesuny do přísnějších diferenčních skupin.

Tzv. "druhý život" je jev vlastní všem vězeňským zařízením. V podmínkách českého vězeňství je navíc umocněn organizací ubytování ve velkých skupinách. Při tomto uspořádání lze jen stěží kontrolovat bujení nočního života vězňů, kdy se vězňové po uzavření katrů (18:00-19:00) stávají královstvím s vlastními pravidly a vlastním pojetím spravedlnosti.

Podle zjištění se v našich věznicích zcela běžně vyskytuje vzájemné napadání mezi vězni, okrádání, vydírání, vzájemná manipulace vězňů ke křivým svědectvím (což je velice účinný prostředek mystifikace a manipulace vězeňské služby), zastrašování, sexuální obtěžování, náhražkový sex, homosexualita, prostituce a další negativní jevy. Většina vězňů má zkušenost s násilím a psychickým týráním mezi vězni. Dle korespondenčního průzkumu čtvrtina osob uvádí, že před tímto násilím nemá možnost ochrany.

Ačkoli Vězeňská služba ČR činí opatření na ochranu potenciálních objektů násilí, sleduje případné agresory, jakož i zachovává oddělení kontroly a stížností, při

---

²⁷ SOCHUREK, J., „Autoreferát UK Praha,PF, Disertační práce, Praha 2005“

kolektivním ubytování vězňů je proti výše zmíněným projevům tzv. druhého života vězňů v podstatě bezmocná. Odstranění nejzávažnějších konfliktů mezi vězni spočívá v přechodu z kolektivního ubytování na celový systém. Ideální by bylo ubytování vězňů v samostatných celách, které by zaručilo řád v nočních hodinách. Vzhledem k tomu, že toto řešení předpokládá do budoucna značné náklady na přestavbu stávajících věznic, nepředpokládají se v této problematice v nejbližších letech výrazná zlepšení.

V posledních letech se ve věznicích vedle romské komunity (Romové tvoří ve většině věznic nejsilnější skupinu odsouzených) začíná tvořit také skupina cizinců (dnes celkem cca 3 000 osob), zejména např. ze zemí bývalého Sovětského svazu. Ve věznicích dochází k dalšímu narušení relativně zaběhnuté rovnováhy mezi zájmy vězňů a vězeňské služby. Cizinci vykazují mnohdy nepřizpůsobivost a neochotu spolupracovat.

V jednotlivých věznicích se naráží na řadu náznaků problémů mezi vězni. Šlo například o potíže s účelově "prouklízenými" vězni z těžších věznic, šikanu mezi mladistvými, vynucování úsluh na slabších skupinách odsouzených atp. Obvykle se ve vězeňském životě důmyslným systémem zastrašování, mystifikace, uplácením spoluvězňů, manipulací vězeňskou službou (např. přinucováním spoluvězňů ke křivým výpovědím) atd. prosadí několik jednotlivců, kteří skrytě ovládají život ve věznici. Obchoduje se s lukrativními surovinami, návykovými látkami a s různými úsluhami. Silný podíl na tomto trendu údajně nesou mafie zformované z cizinců.²⁸

2.3.2 Zátěž a vliv prostředí na pracovníky i vězněné osoby

Trest odnětí svobody přináší odlišné zkušenosti, a proto se mění prožívání, uvažování i chování trestaných. Vězeňské prostředí má svá vlastní pravidla, více či méně odlišná od obecně platných norem. Ve vězení jsou užitečné jiné vzorce chování. Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají, nejsou zde potřebné, někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankcionované. Adaptace na prostředí věznice ovlivňuje hodnoty, normy i standardy chování, a to se nakonec stává překážkou návratu odsouzeného do společnosti. Vlivem dlouhodobého pobytu ve věznici může u odsouzených dojít k určité, obvykle jen dočasné změně některých osobnostních

---

²⁸ <http://trestni2.juristic.cz/76188/CLANEK- z 28.11.2008>

vlastností. Vězeňský způsob života je pro většinu lidí frustrující a míra celkového neuspokojení se ventiluje nenávisť, nakonec i vůči vlastní osobě. Obvyklý nedostatek hlubších citových vazeb mezi spoluvězni posiluje tendenci uzavírat se do sebe. Riziko suicidiálního chování je zvýšené, především v období po uvěznění. Může jít o sebevraždu nebo sebepoškození. Toto bývá signálem poruchy osobnosti, nebo i radikálním pokusem, jak dosáhnout požadovaných úlev.

Málokdo se ovšem zabývá negativními vlivy prostředí na zaměstnance věznic. Na zdraví zaměstnanců v těchto zařízeních dopadá více faktorů, mezi které se na předním místě jedná o stres. Znamená to napětí a zatížení, které účinkuje na jednotlivce. Protože si stres vybírá svou daň na těle a mysli, mohou se vyskytnout mnohé symptomy (viz. obr.č. 2). Toto obecně vychází z obecných zdrojů jakékoliv jiné firmy.

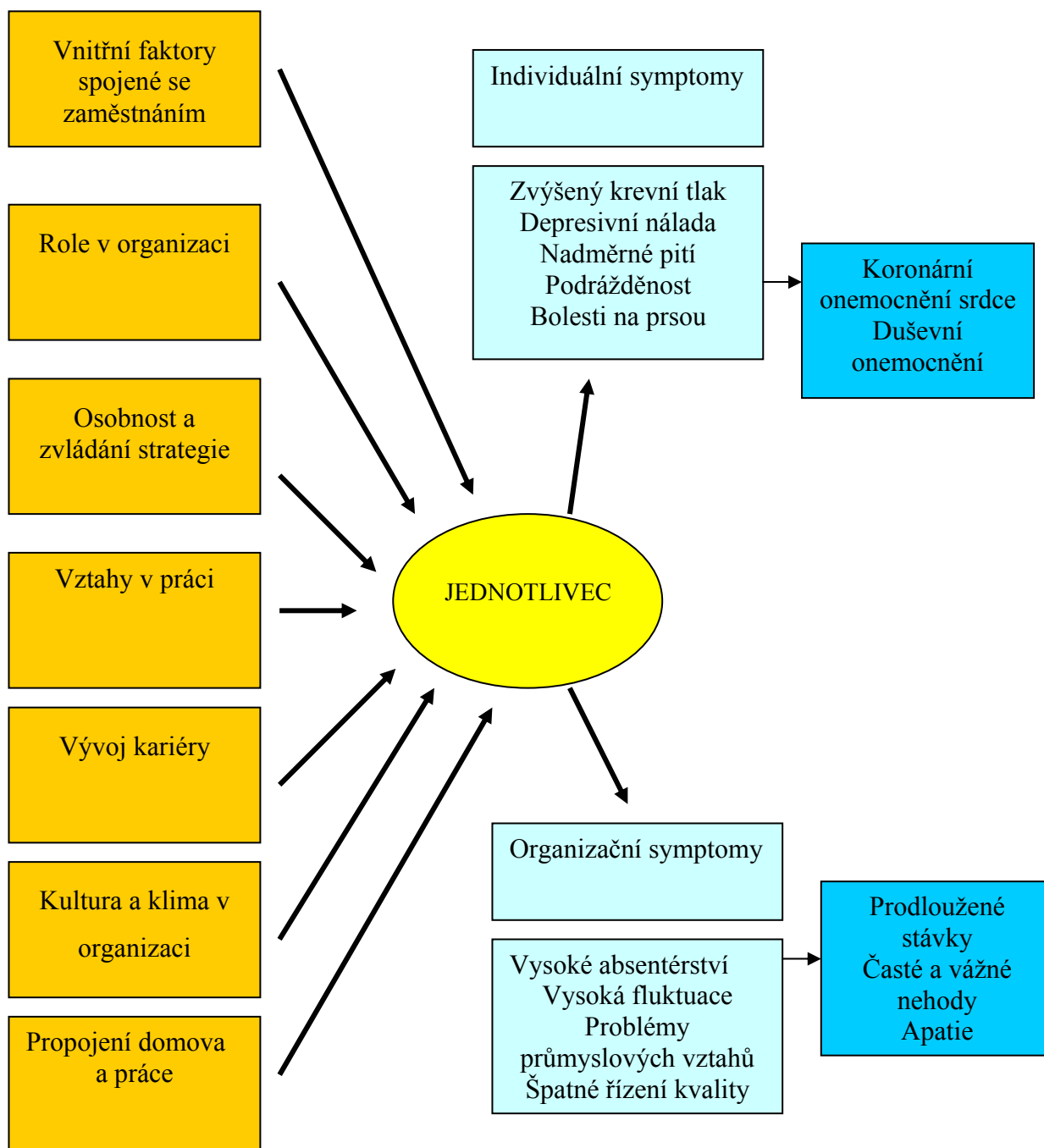
Bylo identifikováno 7 hlavních zdrojů pracovního stresu:

- vnitřní faktory spojené se zaměstnáním
- role v organizaci
- osobnost a zvládání strategie
- vztahy v práci
- vývoj kariérního postupu
- kultura a klima organizace
- propojení domova a práce (důležité pro zaměstnance věznic)²⁹

---

²⁹ ARNOLD, J. a kol.: „Psychologie práce“, Brno: Computer Press, 2003, 630 s.

Obr.č. 2 Zdroje pracovního stresu:

Vězeňství je však charakterizováno represivním způsobem: civilním zaměstnancům je do jisté míry omezen přístup ke kariérnímu růstu, který je pouze pro příslušníky a podléhá kariérním řádům. Např. vztahy v práci jsou podmíněny především třemi velice odlišnými skupinami lidí. Z nich nejvýraznější je vztah odsouzený a zaměstnanec věznice. Jistý rozdíl se však projevuje i ve vztazích mezi občanskými zaměstnanci a organizovanou složkou. Např. kultura v organizaci je podmíněna především základní funkcí VS a tou je izolace určité skupiny lidí. Toto se projevuje i na způsobu chování a jednání zaměstnanců³⁰.

2.3.3 Nebezpečí moci v pomáhajících profesích

Mezi pomáhající profese se podle mého názoru řadí i sociální práce. V sociální práci je třeba často jednat proti vůli klienta, který nebývá vždy schopen sám rozeznat, co je pro něj dobré. Za určitých okolností dává zákon sociálnímu pracovníkovi možnost prosazovat opatření, jež se mu zdají správná i proti vůli klienta. Jestliže tyto možnosti chybí, úřady jsou bezmocné. Tento pracovník však nemá možnost zasáhnout vždy a všude. Ukazuje se, že nakládat s druhými lidmi i proti jejich vůli se jeví z našeho pohledu zcela správné, může být problematické. Cíle sociálních i společenských snah můžou různé lidé vnímat v různých dobách pokaždé jinak. Jakmile považujeme za nutné násilně prosazovat vlastní hodnotové systémy, vědomí jejich křehkosti by nás mělo vést k opatrnosti.

Většinou dokážeme velmi dobře intuitivně ocenit, které chování je férové a které ne. Přesto si však ještě znovu uvědomme, co vlastně smí být považováno za čestné. Čestnost znamená, že každý zúčastněný má právo na obhajobu svých zájmů a na přejímání jiných stanovisek pouze na základě vlastního uvážení. Podle této definice se chovám nečestně, jestliže svého partnera při rozhovoru omezuji v jeho právu hájit své názory a vnucuji mu stanoviska, která dobrovolně neakceptuje. Na základě této definice můžeme s jistou dávkou zjednodušení formulovat následně: manipulátor chce něčeho dosáhnout neférovými prostředky³¹. Jestliže dnes v sociální práci klientovi budu vnucovat něco, co on odmítá, můj motiv může být dobrý, však klient toto může vnímat jinak. V pozadí se mohou objevovat nepříjemné mocenské choutky. V denním životě to

³⁰ závěry z konference Vězeňské služby ČR a Arcidiecézní charity Praha, 2008

³¹ EDMULLER, A. a kol.: *Nenechte sebou manipulovat!*, Praha: Grada, 2003, 107 s.

bývá většinou tak, že pokud se necháme vést příliš mocenskými choutkami, trpíme pak často výčitkami svědomí. Pocit viny se však z našeho vědomí naprosto vytratí, jestliže naše konání je sice motivováno mocenskými choutkami, ale ve vědomí ho můžeme zdůvodnit něčím „objektivně správným a dobrým“.

Často si sociální pracovníci mohou stěžovat, že klient se na ně obrací pouze tehdy, když už nemá jiná východiska. Člověk jim pak pečlivě radí, naslouchají, ale udělají přesně opak toho, co bylo smyslem rady a objeví se v okamžiku, kde zase dojde k nějaké katastrofě. Sociální pracovníci se nad tímto chováním pohoršují a litují pak, že nemají více pravomocí, jak tomuto zabránit. Já ze své 9-leté zkušenosti ve funkci sociální pracovnice ve Věznici Příbram musím naopak konstatovat, že odsouzení se většinou řídí mými radami a akceptují je. Myslím tedy, že moje práce smysl má a že přináší jak dobré výsledky, tak i zpětnou vazbu.³²

Pokusím se zdokumentovat, jaký vliv má moje pracovní profese na můj život a na život mé rodiny. Pracuji již 9 rokem jako sociální pracovnice ve Věznici Příbram. Myslím si, že to je krásné, ale z hlediska mezilidských vztahů a psychické zátěže „rizikové povolání“.

Ani sama nevím, proč jsem si tuhle profesi ve věznici vybrala, tato práce mi připadala hodně zajímavá a myslím, že tomu tak je dosud. Nikdo v mé rodině podobnou práci nezastává, mí rodiče byli obyčejnými dělníky bez jakéhokoliv vyššího vzdělání, protože do jejich mládí zasáhla druhá světová válka. Ale nás děti vychovávali poctivě, se smyslem pro spravedlnost a pro pomoc druhým v nouzi. Mnohem později jsem si byla schopna uvědomit, jak je toto „pomáhání druhým“ nebezpečná, náročná a současně i člověka deformující profese.

Z toho mě vyvedly dnes moje dvě dospělé děti, hlavně dcera, která vystudovala doktorát zemědělství. Stále jsem chtěla svými „křídly“ ochraňovat svou rodinu i dospělé děti, které ale o to už dávno nestály a samy mi to nedokázaly říci. Moje profese tedy splynula s mým osobním životem a nedovedla jsem vystoupit ze své role, odpoutat se a chovat se vůči svému skutečně osobnímu okolí opravdu spontánně, neprofesionálně a jen podle toho, co cítím. Místo skutečně osobního projevu jsem se stala terapeutkou i těch, kteří o to již nestáli a kteří na mé znalosti a pomoc nebyli vůbec zvědaví.

---

³² GUGGENBUHL-CRAIG A.: „*Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*“, Edice spektrum, Praha: Portál, 2007, 113 s.

2.4. Role pracovníků v pomoci a jejich sociální kompetence

2.4.1 Charakteristika pracovních činností a kompetencí

Pojem profese lze chápat jako specifický, užší než je pojem povolání. To je jednou ze základních sociálních charakteristik člověka, obvyklou formou zajištění jeho existence, ekonomického standardu, ale také zásadní prostředek socializace, seberealizace, získání pocitu společenské užitečnosti. Pro společnost je povolání formou ekonomické aktivity, kategorií sociální stratifikace, dává možnost formalizovat kompetence k výkonu určité práce. Povolání je tedy možné chápat jako aktivitu zajišťující obživu, případně seberealizace.

Pojem profese se objevuje ve spojení se specifickou skupinou povolání založených na dlouhé teoretické přípravě, která je základem profesionální aktivity. Profesní povolání vyžadují všeobecně vyšší kvalifikaci, na znalostech je založena též profesionální autorita. K profesi se váže také etický kodex. Sociální role spojené s výkonem profese vytvářejí specifický komplex profesionální kultury, která nepochybně k profesi pomáhajících pracovníků náleží.

V charakteristice profesí lze uvažovat o čtyřech aspektech: ekonomickém (skladba obyvatelstva, nabídka a poptávka v povoláních), právním (aplikace zákonů a předpisů), psychologickém (požadavky pro úspěšný výkon profese) a sociologickém (okruhy problémů spojené se společenskými procesy).

2.4.2 Požadavky na pracovníky v pomoci

Pracovní činnosti pracovníků v pomáhajících profesích mají souhrnně povahu výchovného působení, dále poradenské činnosti na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace a prostředí, v níž se lidé nacházejí, dále povahu resocializační péče i terénní práce (streetwork). Tato pracovní činnost je zaměřena na širokou škálu obyvatel.

Vedle této cílené práce může již též o práci s rodiči, spolupráci s dalšími institucemi a z toho vyplývají příslušné kompetence. Jedná se o požadavky, které v sobě zahrnují určitou výbavu vědomostí, jisté spektrum praktických (sociálních) dovedností, určitou profesionálně etickou identitu. Uplatnění pracovníků pomáhajících profesí lze hledat v různých oblastech (sociálních, výchovných, nápravných atp.), odborně působí v široké škále. Lze tedy předpokládat vědomosti širšího společensko-vědního základu (pedagogika, psychologie, sociologie, filozofie, somatologie), dále z oblasti sociální

práce a práva. Vědomostní výbava musí zahrnovat speciální poznatky (komunikace, organizace a řízení výchovy). Vědomosti mohou být doplněny např. z oblasti personalistiky, managementu atp. Základem dovedností je výbava v oblasti sociální komunikace a diagnostiky, vedení dokumentace a využívání preventivních a terapeutických metod, dovednost řešení problémů, komunikační dovednosti.

K této vědomostní výbavě lze třeba připojit určité požadavky na vlastnosti osobnosti a to nejen po stránce psychické (inteligence, empatie, vnímavost, vyrovnanost, emocionální stabilita, trpělivost, sebekontrola, důvěryhodnost a další morální požadavky), ale důležité jsou i fyzické předpoklady (přitažlivost, zdatnost). Za velmi potřebnou lze pokládat též schopnost kreativity, asertivního jednání, originality a celkové aktivity.

2.4.3 Etický kodex sociálních pracovníků – obecně

- Sociální, psychologická a zdravotní péče je založena na hodnotách demokracie a lidských práv, které jsou vyjádřeny v Chartě lidských práv Spojených národů, v Úmluvě o právech dítěte a v etickém kodexu Práv pacientů. Dále se řídí zákony toho státu, které se od uvedených kodexů odvíjejí,
- Sociální pracovník ctí jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etickou příslušnost, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti,
- Mezi základní hodnoty řadíme práva jedinců na soukromí, důvěrnost, sebeurčení a autonomii. Tyto principy se uplatňují v přístupu ke klientům a musí být v souladu nejen s profesionálními povinnostmi, ale i se zákonem,
- Právo každého jedince na seberealizaci je zpochybnitelné pokud dochází k omezení takového práva u druhých osob,
- Sociální pracovník usiluje o zajištění vysoké odborné úrovně, přičemž poskytuje pouze ty služby, které odpovídají standardům,
- Součástí etického přístupu je dobrá vůle pomáhat na základě znalostí, dovedností a zkušeností jednotlivcům, skupinám a komunitám při jejich rozvoji a při řešení konfliktů se společností,
- Profesionální odpovědnost má prioritu před osobními zájmy.

Povinnosti k profesi a zaměstnavateli na sebe berou lidé tehdy, když se rozhodnou stát se sociálními pracovníky. Ostatní pak se od nich mohou legitimně očekávat, že budou své povinnosti plnit. Sociální pracovník se pohybuje v rámci práv a povinností definovaných právním systémem, zaměstnavatelem a profesními standardy. Institucionální rámec je důležitý, protože sociální pracovník zasahuje do života klientů a je potřeba, aby jeho právo zasahovat bylo legitimní. Odhaluje také detaily ze života klientů – proto jsou důležitá pravidla, která zajišťují klientům ochranu³³.

2.4.4 Aplikace metod sociální práce

Způsob života klientů po propuštění z výkonu trestu vychází hlavně ze sociálních návyků a způsobu života před vězněním. Snaha ustát nepříznivou situaci po propuštění kopíruje většinou předchozí způsob života.

Sociální pracovník může již ve vězení organizovat sebeobslužné aktivity, které jsou realizovány v závislosti na možnostech věznice. Na mém oddělení je k dispozici žehlička a pračka. Při aktivitách vedu odsouzené před výstupem z výkonu trestu k obsluze pračky. Naučím je, aby se postarali sami o sebe, vyprali a vyžehlili své oděvy. Učím je dbát na kultivaci v oblasti dodržování hygienických pravidel a zásad péče o vlastní zevnějšek.

Poradensko-vzdělávací cyklus vedený sociálním pracovníkem má vedle individuálního poradenství rozhodující vliv na přípravu sociálního zázemí odsouzeného pro blížící se propuštění a plynulý přechod do života za branami věznice.

Tento cyklus je zaměřený na rodinu a bydlení, trh práce, orientace v oblasti sociální politiky státu, postupy při jednání na úřadech, cenové relace a hospodaření s finančními prostředky. Sociální pracovník s klientem probere návštěvu u sociálního kurátora, na úřadu práce a v dalších potřebných institucích, týkajících se života po propuštění. Pokud je odsouzený delší dobu ve výkonu trestu, je třeba, aby si uvědomil nové cenové relace potravin a dalších produktů, potřebných k jeho životu po propuštění.

Pokud klient nemá potřebné vzdělání a má zájem se vzdělávat, existuje ve věznici výuka českého jazyka i cizích jazyků. Jestliže nemá potřebnou kvalifikaci k výkonu vybraného povolání po výkonu trestu, může si zvyšovat odborné vzdělání.

---

³³ MATOUŠEK, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*, 1. vydání, Praha: Portál, 2003, 384 s.

Jedná se o možnost vyučení ve zvoleném oboru. Vydaná vysvědčení a výuční listy jsou celostátně platná a není z nich patrné, že byly získány ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vzdělávací střediska umožňují odsouzeným získat ve dvou či tříletém studiu výuční list např. v učebních oborech: strojírenská výroba, obrábění kovů, výroba konfekce, elektrotechnická výroba, stavební výroba, zpracovávání dřeva, zahradnictví apod. Jde o vysoce smysluplný program a intenzivní působení na odsouzené před výstupem z výkonu trestu.

Sociální pracovník může pomoci ve spolupráci se sociálním kurátorem a úřadem práce při zajištění vhodného zaměstnání po propuštění. Klientovi před propuštěním z výkonu trestu podá informace o možnosti dobrého výdělků. Je mu nápomocen při řešení budoucí pracovní perspektivy, radí mu, jak si udržet práci.

Dále mu poskytne pomoc při zajištění ubytování pro propuštění. Pokud má odsouzený zájem, vysvětlí mu zásady žádosti např. o sociální byt. Naučí ho, jak včas uhradit náklady za bydlení (nájem, energie, voda apod.). Podává mu informace o sociální pomoci, event. jednání na úřadech.

Před výstupem má také pomáhat navázat kontakt s rodinou, partnerem a blízkým okolím. Poskytuje pomoc při řešení vztahů a přístupu k okolí po propuštění (sousedé, v zaměstnání atp.), pomáhá mu naučit se hospodaření s vlastními finančními prostředky a poskytuje pomoc při řešení finančních pohledávek (soudní výlohy, dluhy, pojištění apod.). Také mu vysvětlí pravidla společenského chování a dodržování norem, které je pro naši společnost běžné. Učí ho komunikačním dovednostem.

Z mé sociálně-právní aktivity s odsouzenými mohu demonstrovat obsah referátu odsouzeného ze Specializovaného oddělení výkonu trestu Věznice Příbram, ve kterém se snažil posoudit ze svého pohledu postavení (roli) sociální pracovníce:

„..... Již sama skutečnost, že vězeň je ve vězení z rozhodnutí někoho jiného, musí se chovat podle určitého řádu a podrobovat se omezením, jež nejsou závislá na jeho vůli, ho přirozeně staví do opozice a negativního postoje vůči autoritám a představitelům systému, v němž se nachází. Jedinou výjimkou jsou zaměstnanci duchovní služby a sociální pracovníci.

Je to nejspíš z toho důvodu, že tito zaměstnanci nejsou přímou součástí represivních opatření společnosti vůči odsouzeným. Odsouzení se na ně obracejí s osobními problémy a řeší s nimi záležitosti, týkající se života mimo věznici. Myslím, že to, že zejména sociální pracovníci tím, že řeší spíše záležitosti, týkající se civilního života a nezapojují se do dění a organizace života ve věznici, z nich dělá zvláštní

skupinu zaměstnanců, k nimž mají vězni větší důvěru. V neposlední řadě na to má nesporný vliv i to, že jak duchovní, tak i sociální pracovníci jsou vázáni mlčenlivostí a každý z vězňů to tak nějak přijímá a bere...“.

2.4.5 Sociální pedagogika v penitenciární a postpenitenciární sféře

Výchozí ideou by mělo být to, že lze v tomto povolání strávit celý aktivní život. Tomu musí tedy odpovídat struktura vzdělání. To znamená, že:

- musí být koncipováno jako kontinuální, celoživotní
- od počátku jako široké, zahrnující všechny oblasti s možností postupné další realizace.

Realizace prvního principu představuje návaznost jednotlivých stupňů: vyšší odborné, bakalářské, magisterské a doktorandské studium. To vše při zachování společného širokého základu.

S tím souvisí i druhý princip, který předpokládá dostatečnou nabídku kurzů a atestací v rámci dalšího vzdělávání. To by mělo zahrnovat i možnosti reagovat na změny v terénu, na sociální politiku v rámci doškolování apod.

Obsah vzdělávání by měl respektovat minimální standardy:

- **profesionální** – které vycházejí z analýzy činností a kompetencí pracovníků
- **vzdělávací** – určité normy odpovídající statutu profesionála v dané oblasti
- **zaměstnavatelské** – podmínky, za jakých je pracovník zařazen do profese a obsah potřebných pracovních úkonů
- **klientské** – požadavky a představy adresátů, které zahrnují nejen odbornost, lidské kvality.

Možnosti uplatnění pracovníků pomáhajících profesí představuje širokou oblast mnoha resorty, ze kterých považuji za nejdůležitější, co se týká vězeňství, hlavně:

- systémy preventivně výchovné péče (např. krizová centra)
- oblast penitenciární a postpenitenciární péče (věznice, probační a mediační služba)
- psychiatrické léčebny, rehabilitační instituce, kontaktní protidrogová centra
- sociální kurátoři pro mládež i dospělé klienty, sociální asistenti
- utečenecké tábory a nápravná zařízení ³⁴.

---

³⁴ KRAUS.B. *Sociální pedagogika*, skripta, IMS Brno: Bonny Press, 2007

2.4.6 Dílčí závěry:

Zpětná vazba ve vězeňské praxi:

Tento případ odsouzeného jsem sledovala až do současné doby, protože se mi zdál svým způsobem zcela výjimečný. Jako jeden z mála mi tento bývalý odsouzený poskytl zpětnou vazbu a popsal mi svůj současný způsob života. Je to takový „malý zázrak“ mezi ostatními odsouzenými propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody.

Klient T.C., 35 let:

Jmenovaný byl celkem 13x trestán, 1x vazba, 12x ve výkonu trestu odnětí svobody. Trestán převážně za majetkovou trestnou činnost (krádeže). Poslední propuštění z Věznice Příbram v roce 2006.

Sociální anamnéza:

- *rodiče oba ve starobním důchodu*
- *jedna vlastní sestra – v současné době nepracuje, s rodinou se jmenovaný nestýká*
- *vzdělání: základní, nevyučen*
- *drogy: pouze marihuana (cigarety), v současné době bez závislosti, drogy neguje*

Jmenovaný vyrůstal v normální rodině se dvěma dětmi. Svou výchovu hodnotí jako přísnou, rodiče „z něj něco chtěli mít, aby byli na něj pyšní“, ale školního prospěchu se to výrazně netýkalo. V pubertě se dostal do party, která ale nebyla vrstevnická, členové měli rozdílnou věkovou strukturu. Zkraje se nechal partou manipulovat, „chtěl si užívat a žít po svém“ a ne tak, jak chtěli rodiče. Poprvé byl trestán v 16ti letech za krádeže. Tato kriminální kariéra se s ním táhla až do r. 2006.

- *po výkonu trestu mu pomocnou ruku podalo občanské sdružení v Praze, které mu poskytlo prvotní pomoc v začlenění se do občanského života. Konstatoval, že velké adaptační potíže neměl. Začal být věřící, vstoupil do katolické církve a v současné době čeká na křest. Pravidelně, zpravidla 1x týdně chodí do kostela, bude absolvovat přijímání, na jaře r. 2009 bude pokřtěn a poté proběhne biřmování. Po výkonu trestu začal věřit v Boha, motivaci vidí sám v sobě. Učí se žalmy a náboženské texty. Pomáhá faráři ve své farnosti –*

hlavně v pomoci bezdomovcům v Praze, kterým pomáhá shánět např. oblečení a zajišťuje základní potraviny např. v době vánočních svátků.

V současné době pracuje jako sanitář ve velké nemocnici v Praze, žije sám, zatím bez přítelkyně a doufá, že jednou ji najde. V loňském roce začal studovat střední zdravotní školu (obor zdravotní asistent) dálkovou formou, která je 5-letá, ve studiu je úspěšný. Sám uvádí, že katolickou vírou v něm došlo k jakémusi zlomu, kdy si uvědomil, že chce změnit svůj život a žít řádně. V současné době se dá říci, že se výborně začlenil do společnosti, adaptační potíže byly minimální a žije přijatelným způsobem života. Doufá, že se již nenechá ničím a nikým zmanipulovat k nějaké další trestné činnosti.

2.5 Naplňování rolí a kompetencí pracovníků v pomoci

2.5.1 Kompetence a role vychovatele

Vychovatel plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem mimo jiné zejména tyto úkoly:

- zná a pedagogicky usměrňuje jemu svěřené odsouzené
- aktivně se zúčastňuje odborných komisí a veřejného zasedání soudů
- vede osobní karty odsouzených i v programu VISS
- dbá na kázeň odsouzených, pořádek a jejich upravenost
- realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc
- vytypovává odsouzené jako MON (možné objekty násilí)
- eliminuje příčiny vzniku mimořádných událostí
- podílí se na zajišťování organizace chodu oddělení (korespondence, telefony, balíčky, návštěvy atp.)
- sestavuje program zacházení
- spolupracuje s ostatními specialisty ³⁵

Vychovatel by měl být základním článkem v práci s vězněm. Současná situace je však taková, že vychovatelé většiny věznic jsou natolik přetížení prací a zavaleni administrativní agendou, že se této činnosti prakticky nemohou věnovat. Názor GŘ VS ČR a mnoha ředitelů věznic je, že věznice musí být posíleny několikanásobně vyšším počtem vychovatelů. Jsme přesvědčeni, že by pak bylo možné lépe podchycovat a řešit každodenní problémy i v případě, že bude zachován systém kolektivního ubytování vězňů. Někteří vychovatelé s odborným vzděláním mají velmi kvalitní potenciál pro

---

³⁵ NGR č.42/2008, změna NGR č. 26/2006

práci s odsouzenými, avšak jejich nadšení a dobré nápady narážejí na nedostatek prostředků a někdy i nepochopení vedení věznice. Vychovatelé často vedou zájmové a vzdělávací kroužky.

Uvolnění prostředků státního rozpočtu na vychovatele by mělo být doprovázeno přísunem financí na zájmové aktivity vězňů. Zájmová činnost vězňů ve věznicích je velice potřebná - umožňuje odsouzeným prohlubovat jejich dovednosti, a zvyšuje tak jejich šance na uplatnění po propuštění. V současnosti je činnost vychovatelů věznic postavena spíše na jejich vlastní dobrovolné aktivitě a zájmu o práci³⁶.

2.5.2 Kompetence a role speciálního pedagoga

Speciální pedagog - plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem mimo jiné zejména tyto úkoly:

- zpracovává koncepci rozdělení pracovních týmů pro jednotlivé kategorie odsouzených a program zacházení
  - provádí pedagogickou diagnostiku
  - zpracovává v rámci plánu přehled aktivit
  - zúčastňuje se porad s vedoucím oddělení a ředitelem věznice
  - realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc (přerušování výkonu trestu, pobyt mimo věznici)
  - vede pedagogické pohovory a činnost v krizi, zkoumá příčiny vzniku mimořádných událostí
  - garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programů zacházení
- metodicky vede vychovatele a pedagogy volného času

2.5.3 Kompetence a role sociálního pracovníka

Mezi základní kompetence sociálního pracovníka patří:

- uplatňovat teorii v praxi
- pracovat v souladu s etickými principy sociální práce
- profesionálně využívat vlastní osobnost
- znát strategii ekonomické a sociální spravedlnosti
- rozumět historii sociální práce a znát její současnou podobu
- uplatňovat své znalosti na všech úrovních

---

³⁶ http://trestni2.juristic.cz/76188/CLANEK_z_28.11.2008

- rozumět interakci mezi jednotlivcem a sociálními systémy různých úrovní
- umět zhodnotit vlastní činnost
- dokázat komunikovat s různými typy klientů, kolegů a s veřejností
- umět poskytovat supervizi a konzultace v oblasti vlastní specializace
- umět pracovat ve struktuře vlastní organizace a v systému poskytování sociálních služeb
- dokázat prosazovat nutné organizační změny³⁷.

Projev profesionální role sociálního pracovníka:

- pomoc a služby klientům, zlepšování sociálních podmínek klientů, zajišťování podmínek klientů po výkonu trestu, zvládání konfliktů, napětí, stresu, podporu klientů (lidská a materiální).

2.6. Pomáhající organizace a služby

2.6.1 Probační a mediační služba ČR

Součinnost mezi Vězeňskou službou ČR (dále VS) a Probační a mediační službou ČR (dále PMS) se jeví hlavně v oblasti zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem. Cílem je zajistit vzájemnou koordinaci a efektivní výkon práce zaměstnanců VS ČR a zaměstnanců PMS ČR v oblasti přípravy podkladů pro možnost podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody za současného uložení dohledu.

Smyslem činnosti PMS v oblasti přípravy podkladů pro možnost podmíněného propuštění s dohledem je na základě individuální spolupráce s klientem (odsouzeným), jeho sociálním okolím, pracovníky věznice a dalšími osobami připravit pro soud kvalifikované podklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění a to včetně doporučení takových opatření, která budou minimalizovat opakování trestné činnosti klienta, přispějí k ochraně společnosti a napomohou jeho adaptaci a integraci zpět do života společnosti. Stejně tak je cílem zohlednit při tomto postupu zájmy a potřeby poškozených včetně jeho náhrady škody a posílit jejich vědomí a pocit bezpečí v komunitě, kde žijí.³⁸

³⁷ MATOUŠEK, O.: "Metody a řízení sociální práce", 1. vyd., Praha: Portál, 2003, 384 s.

³⁸ Probační a mediační služba ČR, 2003, Metodický standard.

Na zajišťování úkolů v jednotlivých fázích podmíněného propuštění se podílejí různé subjekty (Vězeňská služba, soudy, Probační a mediační služba, sociální kurátoři, organizace poskytující sociální služby). Obdobně jako v zahraničí by se i u nás měl tento institut stát pečlivě budovaným mostem mezi uvězněním a návratem do společnosti. Odsouzenému by měla být dána příležitost, aby za asistence probačního úředníka osvědčil svoji schopnost a vůli stát se řádným a platným členem společnosti.

V případě podmíněného propuštění s dohledem hovoříme o tzv. paroli, kdy je odsouzenému umožněno vykonat zbytek trestu mimo věznici a to prioritně na základě soudem stanoveného dohledu a dalších podmínek.

Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním pracovníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem¹. Klienti, jichž se parole týká, vyžadují zpravidla náročnější přístup než odsouzení k probaci, neboť již mají zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody.

Sociální práce s nimi by proto měla být mnohem intenzivnější. Nelze přehlédnout ani skutečnost, že zavedením institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem se do značné míry rozšířil okruh potenciálních žadatelů o propuštění obecně, a zároveň se rozšířily i možnosti práce probačních úředníků, spočívající nejen v samotné kontrole a pomoci odsouzenému při výkonu dohledu, ale i ve vlastním výběru vhodných kandidátů doporučených soudem k propuštění³⁹ (viz. příloha č. 3).

2.6.2 Nevládní a nestátní instituce

Nevládní nezisková organizace nebo nestátní nezisková organizace někdy označovaná podle anglické zkratky jako NGO (Non-Governmental Organization) je organizace zabývající se obecně prospěšnou činností, avšak nezřizovaná státem a na státu nezávislá.

Nevládní neziskové organizace (NNO) v České republice jsou:

- občanské sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb.,
- obecně prospěšná společnost podle zákona č. 248/1995 Sb.,
- nadace a nadační fondy podle zákona č. 227/1997 Sb.

---

³⁹ ROZUM, J.: *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*, Praha, 2008 (výzkumná zpráva)

- církevní právnická osoba podle zákona č. 3/2002 Sb.

Nevládní organizace často kritizují nedostatky a pochybení státu či jeho zákonodárné a výkonné moci, ovšem z principu nezávislosti neusilují o politické funkce.

V ČR jsou to nejčastěji ekologické organizace (například Greenpeace, Hnutí Duha, Děti Země), lidskoprávní organizace (například česká pobočka Ammesty International, Liga lidských práv) a také organizace starající se o potřebné, mentálně postižené atd.

Taktéž se v tomto smyslu často zkráceně používají výrazy nezisková organizace (organizace nevytvářející zisk, ovšem mohou být zřizovány i státem) a nebo nevládní organizace⁴⁰.

2.6.3 Církevní a charitativní pomoc

Ve Věznici Příbram byla otevřena vězeňská kaple. Má protestantský charakter a v podstatě opisuje vnitřní ráz českobratrské modlitebny včetně biblického citátu na zdi.

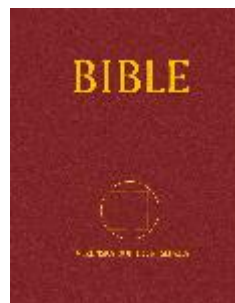
Kaple bude sloužit nejen veškeré profesionální duchovní péči ve věznici, ale i dobrovolným duchovním, kteří sem docházejí z různých církví. Na zvelebování interiéru kaple se podíleli sami odsouzení pod vedením zaměstnanců věznice. "Příbramská" bible je jedna z těch, které byly darovány v letošním roce každé věznici v ČR. Každá věznice má tak svou vlastní Knihu knih, která je na obálce označena jménem věznice, do níž patří. Bible mají i věznice, které ještě kapli nemají a jedná se o symbolické vyjádření přání, aby v každé věznici v ČR kaple vznikla.

Církev poskytuje vězněným osobám duchovní služby, kterými jsou konání bohoslužeb pro dobrovolné zájemce, individuální pastorační rozhovory, diskuse s výklady náboženských textů, zajišťování duchovní a náboženské literatury, pořádání přednášek a besed s etickou tematikou a další formy přispívající k dosažení účelu výkonu trestu.

Není žádným tajemstvím, že drtivou většinu návštěvníků kaple a vězeňských bohoslužeb tvoří lidé konfesijně nevyhranění, jejichž základní potřebou je jakési ztišení či zklidnění vůbec. Nelze naši práci přeceňovat v tom smyslu, že by ti, kteří z kaple odcházejí, byli vždy hluboce věřící lidé, nebo že u nich došlo k hlubokému

⁴⁰ <http://cs.wikipedia.org/nezisk.organizace> z 17.12.2008

náboženskému obratu. Je ale jasné, že jakýkoli pozitivní moment - vnitřní prožitek či možnost zamyšlení se nad věcmi, které přesahují rámec běžného života, je v prostředí věznice přínosem. A nejen tam.

Myšlenka naší kaple je tedy vytvořit a poskytovat odsouzeným klidný prostor, kde se za odborného vedení duchovního mohou v klidu pozastavit se svými myšlenkami, svou vinou, nebo zaslechnout biblický příběh a jeho výklad, který zasahuje naši lidskost. V kapli se bude také provozovat společná hudba a zpěv⁴¹.

2.6.4 Dílčí závěry – ze III. čtvrtletního hodnocení roku 2008

V tomto čtvrtletí proběhla také spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi. Počátkem měsíce července to byla návštěva zástupce Arcidiecézní charity Praha, který s odsouzenými OSZ provedl besedu. Zájemcům byly jim předány instrukce ohledně záležitostí po VTOS (podmínky přijetí do charity, chráněné bydlení, práce, podmínky placení nájmu atp.) příloha č.3

Jako pokračující spolupráci hodnotím vánoční besedu s uvedenou charitou

a odsouzenými Věznice Příbram (Specializované oddělení výkonu trestu), kde pracuji a které jsem osobně zorganizovala koncem prosince 2008 před Štědrým večerem.

Odsouzení zhlédli program charity, který zahrnoval krátkou přednášku, zodpovězení potřebných otázek ze strany odsouzených, vánoční program, kde vystoupila s kytarou též kaplanka věznice. Byl zdůrazněn význam a tradice vánočních svátků, spolupráce a kontakt s lidmi, odsouzeným byly rozdány drobné dárky (vánoční cukroví, hygiena, káva atp.). Tato akce byla jak ze strany vedení věznice, charity, tak i odsouzených zhodnocena velmi kladně s lidským přístupem k našim klientům.

---

⁴¹ www.dumbible.cz/web/cs/informace/clanky/clanek/ ze 17.12.2008

Spolupráce s charitou bude pokračovat i nadále v pravidelných měsíčních intervalech. Právní pomoc pro odsouzené je zdarma a je zatím zaměřena na Specializované oddělení Věznice Příbram, ale může být postupně rozšířena i na další oddělení, pokud odsouzení budou mít zájem a dovolí to časový harmonogram dne.

Dále tým Specializovaného oddělení výkonu trestu realizoval supervizi – výjezdní zasedání ve spolupráci s týmem Věznice Nové Sedlo v září 2008 a to v neziskové nevládní organizaci „Magdaléna“ v Mníšku p.Brdy. Jednalo se akt pokračující spolupráce, kontakt s týmem SOVT VS Novém Sedle, jehož členové byli přítomni. Byly probrány další projekty spolupráce, provedena ukázka zařízení této instituce - komunity, zázemí bývalých drogově závislých, kuchyně, provozy - truhlárna, keramická dílna, pěstování zvířat (krávy, býci), skleníky, pěstování hub (žampionů), trávení volného času - hřiště, posilovna atp.).

Dále byl předveden život klientů v komunitě, demonstrováno zařazení do práce mimo komunitu, nastíněna hierarchie a postup léčby drogově závislých, jejich rodinná anamnéza a chráněné bydlení.

Podle mého názoru byla supervize velmi konstruktivní, poučná do praxe a získali jsme mnoho podnětů a zkušeností i pro naši práci ve věznici. V této souvislosti se náš tým aktivně podílí na zajišťování i dalších kontaktů a mapování nabídek dalších NNO v ČR.

Také spolupracujeme s občanským sdružením „Rodiče“ Praha 10, se společností „ETÉRIA“ s.r.o. Praha 5 – projekt posílení zaměstnanosti osob vyžadující zvláštní péči při uplatnění na trhu práce, se společností „SANANIM“ Praha a Armádou spásy.

3 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

3.1. Popis výkonu trestu odnětí svobody

Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchání kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů.

Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislosti. Mezi objekty prevence kriminality řadíme kriminogenní faktory - sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality, potenciální či skuteční pachatelé trestné činnosti, potenciální či skutečné oběti trestných činů.

3.1.1 Struktura prevence kriminality

1. Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchání trestné činnosti. Sociální prevence je součástí sociální politiky. Efektivita sociální prevence je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná, lze na ni jen usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních perspektiv jedinců - objektů preventivního působení.
2. Situační prevence staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Nejeefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna adekvátní volbou opatření a finančními a personálními prostředky do ní vložených. Těžiště

odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané a obce a v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR.

Prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.

3.1.2 Úrovně preventivních aktivit

Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární a terciární prevenci.

1. Primární prevence zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména děti a mládeže (využívání volného času, možnosti sportovního vyžití). Těžiště primární prevence spočívá v adekvátně fungujících rodinách, ve školách a v lokálních společenstvích.
2. Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče), na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, internetické, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčiny kriminogenních situací. Je to práce s problémovými jedinci.
3. Terciární prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění vč. rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení ...). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva

práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany⁴².

3.1.3 Funkce trestu odnětí svobody a obecná ustanovení

Trestnou činnost lze chápat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností. Každá společnost si stanoví pravidla, kterými reguluje chování všech svých členů, aby jejich soužití bylo přijatelné. Má vlastní právní normy a nepsaný morální řád, jejichž dodržování je různým způsobem vymáháno. Do kategorie kriminálního chování lze zařadit aktivity, které porušují právní normy. V tomto případě nejde o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale o závažnější činy, které jsou přesně vymezeny trestním zákoníkem. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali jeho obětí⁴³.

Výkon trestu odnětí svobody. ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic upravuje zákon. Výkonem trestu se sleduje dosažení účelu trestu odnětí svobody ve smyslu trestního zákona prostředky stanovenými v tomto zákoně. Výkonem trestu se podle tohoto zákona rozumí též výkon trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému; jeho výkonem se sleduje dosažení účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže.

Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.

Střežení odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu zajišťuje Vězeňská služba České republiky. Vězeňská služba je oprávněna odsouzeným vydávat pokyny a příkazy a používat vůči nim jen taková omezení a donucovací prostředky, které připouští zvláštní zákon. Povinnosti a oprávnění příslušníka Vězeňské služby stanoví zvláštní zákon. Občanský

---

⁴² <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx- z 9.12.2008>

⁴³ M. Vágnerová: *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd., Praha: Portál, 2004, 872 s.

pracovník Vězeňské služby je oprávněn vydávat odsouzeným pokyny a příkazy v rozsahu stanoveném tímto zákonem.

3.1.4 Přijímání, umístování, přemístování a propouštění odsouzených

Odsouzený může být přijat do výkonu trestu odnětí svobody na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu, popřípadě na jejich základě vydané výzvy soudu k nastoupení výkonu trestu anebo příkazu soudu k dodání odsouzeného do výkonu trestu.

Při přijetí do věznice je nutno ověřit totožnost odsouzeného, aby byla ohledem na všechny dostupné doklady vyloučena jeho záměna s jinou osobou. Nemá-li odsouzený, dodaný do výkonu trestu orgánem Policie České republiky, u sebe žádný doklad totožnosti, lze odsouzeného přijmout do věznice pouze v případě, že totožnost již byla ověřena dříve a je o tom na dokladech učiněn záznam příslušným orgánem soudu nebo policejním orgánem.

Při přijetí do věznice se u odsouzeného provede osobní prohlídka, a to osobou stejného pohlaví; též se provedou potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Odsouzený si může u sebe ponechat písemnosti související s trestním řízením, které bylo nebo je proti němu vedeno, a další úřední písemnosti; v množství přiměřeném možnostem jejich uložení v poskytnuté skřínce fotografie, dopisy, právní předpisy, vlastní knihy, časopisy a noviny.

Odsouzený může mít u sebe též kapesní nebo náramkové hodinky, psací potřeby, věci potřebné k vedení běžné korespondence, ruční mlýnek na kávu, elektrický holicí strojek, hrneček na nápoje a základní hygienické potřeby. Vlastní přenosný radiopřijímač napájený z vlastního zdroje, pro který je v přijímači prostor a je jeho součástí, se odsouzenému umožní používat po provedení kontroly technických parametrů ke zjištění, zda nebylo instalováno nežádoucí zařízení.

Provedení kontroly zajistí na náklady odsouzeného správa věznice. V případě porušení pečeti dokumentující neporušenost radiopřijímače nesmí odsouzený radiopřijímač užívat, dokud na své náklady neumožní věznicí zajistit kontrolu.

O ponechání jiných věcí rozhoduje ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec Vězeňské služby. Ostatní věci, včetně peněz a cenností, které má odsouzený u sebe, mu správa věznice na jeho žádost uloží. Doklady osobní totožnosti odsouzeného přebírá věznice do úschovy vždy. Není-li uložení některých věcí zejména vzhledem k jejich povaze nebo množství možné, správa věznice na náklady

odsouzeného zabezpečí jejich odeslání osobě, kterou odsouzený určí.

Odsouzený se přemístí na přechodnou dobu do jiné věznice:

- a) na dožádání policejního orgánu schválené ředitelem příslušného útvaru Policie nebo ředitelem Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky,
- b) na příkaz státního zástupce nebo předsedy senátu, který potřebuje odsouzeného vyslechnout,
- c) není-li možné ve věznici, kde odsouzený vykonává trest, zabezpečit uplatnění přiměřených omezení ve smyslu § 27 odst. 4 zákona,
- d) na návrh lékaře za účelem poskytnutí potřebné zdravotní péče,
- e) na návrh ředitele věznice z důvodů hodných zvláštního zřetele,
- f) za účelem účasti na občanskoprávním řízení před soudem.

Odsouzený smí být přemístěn pouze do věznice, ve které je zřízeno oddělení stejného základního typu, v němž vykonává trest, nebo do věznice, ve které je zřízeno přijímací oddělení. Odsouzený se přemístí do jiné věznice na dobu nikoliv přechodnou:

- a) rozhodnutím Generálního ředitelství Vězeňské služby z důvodů hodných zvláštního zřetele v zájmu zabezpečení plnění účelu výkonu trestu nebo zabezpečení plnění úkolů Vězeňské služby,
- b) po vzájemné dohodě ředitelů věznic stejného základního typu uplatňujících obdobné programy zacházení s odsouzenými za účelem prohloubení výchovného vlivu výkonu trestu nebo na základě kladného rozhodnutí o žádosti odsouzeného nebo jemu blízkých osob.

Je-li vedeno řízení o podmíněném propuštění nebo o přeřazení odsouzeného, je třeba dbát, aby odsouzený nebyl bez závažného důvodu přemísťován do věznice mimo obvod soudu, který takové řízení vede. O přemístění odsouzeného na dobu delší než sedm dní správa věznice bezodkladně informuje jemu blízké osoby, pokud tak nemůže učinit odsouzený, a v případě, že se proti odsouzenému vede jiné trestní řízení, i příslušný orgán činný v trestním řízení.

Věznice dbá o to, aby odsouzení byli z výkonu trestu propouštěni s platnými doklady osobní totožnosti. Před propuštěním z výkonu trestu se odsouzený podle okolností poučí o povinnosti přihlásit se neprodleně po propuštění k pobytu a upozorní se na zákonné podmínky osvědčení se ve zkušební době podmíněného propuštění

a zahlazení odsouzení. Odsouzený se rovněž prokazatelně poučí o právech a povinnostech uchazečů o zaměstnání a o tom, že je v jeho zájmu, aby se nejpozději do tří dnů dostavil ke koordinátorovi péče o občany společensky nepřizpůsobené příslušnému podle místa pobytu, popřípadě ke svému zaměstnavateli. Odsouzenému se vydá potvrzení o jeho propuštění. Při propuštění z výkonu trestu se u odsouzeného provede preventivní výstupní lékařská prohlídka a vydají se mu věci a doklady osobní totožnosti, které má v úschově. Je-li propouštěný nemocen, postupuje se, pokud jde o jeho převoz a hospitalizaci, podle zvláštního předpisu.

3.1.5 Práva odsouzených

Odsouzeným ve výkonu trestu přísluší stejná práva za podmínek a v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Mezi základní práva odsouzených, o kterých bude pojednáno v dalších kapitolách, patří zejména: vystrojování, výměna prádla a oděvu, ubytování, stravování, zdravotní péče, vycházky, korespondence, užívání telefonu, návštěvy, uspokojování kulturních potřeb, duchovní a sociální služby, nákup potravin a věcí osobní potřeby, přijetí balíčku, peněz a nakládání s nimi a podíl odsouzených na organizaci života ve věznici.

Po dobu výkonu trestu jsou odsouzení povinni podrobit se omezením některých práv a svobod, jejichž výkon by byl v rozporu s účelem výkonu trestu nebo která nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatněna. Jsou omezena práva a svobody na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv a právo svobodné volby povolání. Po dobu výkonu trestu odsouzeným nepřísluší právo na stávkou, výkon práva sdružovat se ve spolcích, zakládat odborové organizace a výkon práva sdružovat se v nich, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení⁴⁴.

3.2 Průběh výkonu trestu odnětí svobody

3.2.1 Nástupní oddělení a program zacházení

Zacházení (definice) = soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně (poskytovat mu společensky hodnotné a osobně přitažlivé výzvy)

---

⁴⁴ zák.o.VTOS č. 169/99 Sb. a vyhl.č. 345/99 Sb., MS, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody

k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti⁴⁵.

Odsouzení nastupují výkon trestu v určené věznici, kde jsou ubytováni v přijímacím oddělení za dodržení zásad stanovených v předpisech (odděleně od ostatních odsouzených). Po umístění odsouzených do konkrétní věznice je přijímá odborná komise, jejímž předsedou je ředitelem věznice pověřený zaměstnanec věznice.

V průběhu pobytu na nástupním oddělení provádějí odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu se všemi odsouzenými pohovory pro zpracování komplexní zprávy o odsouzených. Na základě získaných a ověřených informací je sestaven „program zacházení“.

Program zacházení je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu výkonu trestu. Tyto programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. V rámci tohoto programu se pro odsouzené s trestem odnětí svobody delším než jeden rok nejméně tři měsíce před propuštěním vytvářejí podmínky pro jejich samostatný způsob života po propuštění.

3.2.2 Pracovní, vzdělávací a zájmové aktivity

Do programu zacházení můžeme řadit tyto aktivity:

- pracovní aktivity – odsouzení jsou ve věznici zařazováni do práce s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu, vzdělání a získané praxi v daném oboru, výši jejich pohledávek, délce trestu a sociální situaci
- vzdělávací aktivity – jsou zaměřeny např. na jazykovou přípravu, obsluhu PC atp.
- speciálně výchovné aktivity – individuální a skupinové činnosti terapeutického charakteru (poradenství)
- zájmové aktivity – realizace podle aktuálních možností věznice (sportovní, rukodělné atp.)

Konkrétní programy zacházení jsou sice v ČR formálně celostátně sjednocené (též zaznamenáváním do standardizovaných tiskopisů). Přesto v každé věznici nesou

---

⁴⁵ HÁLA J., „Úvod do teorie a praxe vězeňství“, Č.Budějovice: VŠERS, 2005, 183 s.

osobitou péč' svých zpracovatelů – zejména koordinátorů pracovních týmů (speciálních pedagogů)⁴⁶.

Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně ve stanovených termínech. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednají zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) s odsouzeným; odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí.

Programy zacházení jsou zpravidla vyhodnocovány jednou:

- a) za měsíc ve věznici pro mladistvé,
- b) za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou,
- c) za tři měsíce ve věznici s ostrahou,
- d) za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou⁴⁷.

3.2.3 Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených

Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen pracovat, pokud je k práci zdravotně způsobilý. Při zaměstnávání a vzdělávání odsouzených věznic zajišťuje:

- a) zařazování odsouzených do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem,
- b) odměňování odsouzených za práci,
- c) vytváření podmínek pro to, aby odsouzení mohli získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci a rozšiřovat si svoji všeobecnou informovanost⁴⁸.

Vzdělávání odsouzených je zajišťováno ve školských vzdělávacích střediscích ve vybraných věznicích. Zde se odsouzeným umožňuje vyučení v akreditovaných učebních oborech nebo se jim nabízí řada neakreditovaných vzdělávacích kurzů. V souvislosti s rozšířením nabídky vzdělávacích aktivit se vězeňská služba snaží využít též potenciál, který ve vysokoškolsky vzdělaných pracovnících (specialistech). Také odborné kurzy jsou nedílnou součástí systému vzdělávání odsouzených.

---

⁴⁶ Vnitřní řád věznic pro odsouzené zařazené do VTOS do věznic s ostrahou

⁴⁷ zák.o.VTOS č. 169/99 Sb. a vyhl.č.345/99 Sb., MS, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobod

⁴⁸ zák.o.VTOS č. 169/99 Sb. a vyhl.č. 345/99 Sb., MS, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody

V oblasti vzdělávání vězňů postupně dochází ke kvantitativnímu i kvalitativnímu růstu. Získání výučního listu, osvědčení z odborného kurzu, získání maturitního či v ojedinělých případech vysokoškolského vzdělání dává odsouzeným vyšší možnost zapojit se po propuštění z výkonu trestu do občanského života⁴⁹.

3.2.4 Výstupní oddělení

Výstupní oddělení jsou ve standardně věznicích zřízena pro odsouzené, kteří se v rámci důležité fáze před očekávaným skončením výkonu trestu nebo trestního opatření potřebují intenzivněji připravovat na život na svobodě. Jeho účelem je pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění (sociální pracovníci) a minimalizovat možná rizika opětovného páchaní trestné činnosti (pedagog, psycholog, terapeut).

Odsouzení se do tohoto oddělení umisťují šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu. Týká se to zejména odsouzených s dlouhodobými tresty, u nichž je vzhledem k jejich dosavadnímu průběhu výkonu trestu pravděpodobné, že budou soudem podmíněně propuštěni⁵⁰.

---

49 JUZL.M. "Penologie a penitenciární pedagogika", skripta, Brno: 2004, 121 s.

⁵⁰ Vnitřní řád věznice pro odsouzené zařazené do VTOS do věznice s ostrahou

4 PRÁVA ODSOUZENÝCH VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

4.1 Vybraná práva odsouzených

4.1.1 Vystrojování a výměna prádla

Převzetí poskytnutého oděvu a výstrojních součástí se eviduje. V případě jejich ztráty nebo poškození je odsouzeným jejich oděv opětovně vydán nebo vyměněn. Odsouzeným zařazeným do práce poskytuje věznice pracovních oděv, popř.obuv podle druhu a rozsahu práce.

Vlastní (sportovní) oděv a obuv se nosí pouze při sportovní činnosti nebo sportovní zájmové aktivitě programu zacházení, pokud není povoleno jinak. Tento oděv si mohou prát odsouzení sami v pračce, která je umístěna přímo na našem Specializovaném oddělení výkonu trestu. Zde jsou též umístěny sušiče prádla, žehlicí prkna a žehličky. Zástupce odsouzených odpovídá za celé oddělení za provoz pračky a žehliček. Každý odsouzený se o své prádlo stará sám, je organizována pouze hromadná výměna lůžkovin 1x týdně. Prášek na praní osobních věcí si na našem oddělení odsouzení zajišťují sami, např. kupují v kantýně pro odsouzené.

4.1.2 Ubytování a stravování

Odsouzení na našem oddělení jsou ubytováni na uzavřené části ubytovny (s katrem) na jednotlivých ložnicích. Na této chodbě je též umístěna kulturní místnost s televizorem a videem. Nacházejí se tam též prostory s hygienickým zařízením.

Prostory pro realizaci různých druhů aktivit se nacházejí v Krizovém centru. Jako hlavní je zde společenská místnost s televizorem, DVD-přehrávačem, kulečnickovým stolem a stolem pro stolní hry (ping-pong) a magnetická tabule.

V těchto prostorech se též odehrávají setkání odsouzených se zaměstnanci Specializovaného oddělení, tzv. „komunity“, které probíhají každý týden v úterý. Zde kromě zhodnocení odsouzených a jejich činnosti jsou probrány potřebné věci nebo řešeny různé problémy a konflikty odsouzených. Spolu se zaměstnanci sedí v kruhu a jednotlivě vystupují se svými problémy a požadavky. V této budově jsou též umístěny

další prostory pro aktivity odsouzených, dvě poměrně kvalitně vybavené posilovny a velmi dobře vybavená keramická dílna s hrnčířským kruhem a pecí.

Ložnice odsouzených na SOVT jsou koncipovány jako čtyřlůžkové se stolkem a polstrovanými židlemi. Každý odsouzený zde má svou osobní skříňku, která je každodenně kontrolována vychovateli a povolenou drobnou výzdobu (fotografie blízkých osob). Zde si ukládají povolené věci osobní potřeby. V určené době mají odsouzení ustlaná lůžka, pouze v době osobního volna je jim povoleno ležet na ustlaném lůžku⁵¹. Odsouzení si mohou uzamykat ložnice, v nichž jsou ubytováni, pouze po dobu jejich nepřítomnosti v ložnici.

Strava je odsouzeným vydávána v určené době do stanoveného jídelního nádobí a na předložený průkaz. V naší věznici je instalována velká moderní myčka. Strava se vydává na tácy, kde jsou jednotlivé přihrádky pro určené druhy jídla (polévka, omáčka, příloha atp.). V případě, kdy je myčka nefunkční, se strava vydává do ešusů. Stravu si ve své jídelně odsouzení osobně odebírají. Na přídavky mají nárok pracující. Nutno podotknout, že množství a kvalita stravy je stále „žhavým“ tématem diskusí odsouzených v naší věznici. Zdá se jim buď stále málo jídla, či nekvalitní strava, chybí hlavně maso, nebo je ho málo. Tyto připomínky k množství a kvalitě stravy mohou odsouzení podávat písemně příslušným úředním postupem stravovací komisi nebo při setkání zástupců odsouzených s funkcionáři věznice.

4.1.3 Zdravotní péče

K lékaři se odsouzení hlásí v pracovních dnech formou zápisů do stanovené knihy. Odsouzení užívají pouze léky předepsané lékařem a ve stanoveném množství. Není jim dovoleno opatřovat sobě nebo jinému jakékoliv jiné léky, které by nebyly lékařem předepsány. Léky a vitamínové preparáty nebo podpůrné látky obsažené v zásilkách se odsouzeným nevydávají. V současné době se již opět neplatí za návštěvu u lékaře, takže není problém. Ale když se platily poplatky (30,-Kč), museli si je odsouzení nechat srážet ze svého osobního konta.

Často mě nebo i ostatní zaměstnance oddělení žádali, abych za ně vyřídila spoustu věcí s lékařem, protože se k němu nechtěli nahlásit a platit. Samozřejmě, že tento postup se nelíbil jak mně, tak lékařem, tak i mým nadřízeným a často jsem se dostávala do konfliktů v zájmu toho, věc neprodleně vyřídít ke spokojenosti odsouzeného. Dalo by se to i pochopit, protože odsouzený, který nemá žádný příjem,

---

⁵¹ zák.o.VTOS č. 169/99 Sb. a vyhl.č. 345/99 Sb., MS, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody

má nárok na kapesné pouze v částce 100,- Kč měsíčně a to jistě není žádná závratná suma, ze které by se tyto poplatky daly hradit.

4.1.4 Vycházky

Odsouzeným jsou v pravidelných intervalech daných předpisy věznice organizovány každodenní vycházky. Zájemci se odeberou zpravidla na sportovní hřiště, kde buď diskutují nebo se procházejí, popř. v příslušném ročním období hrají míčové hry. Vycházky se nekonají v době, kdy je velký mráz nebo naopak přílišné horko. V minulosti se stalo, že několik odsouzených v extrémních klimatických podmínkách zkolabovalo.

Vybraným odsouzeným jsou též organizovány vycházky s vychovatelem a sociální pracovníci mimo věznici a to před výstupem. Cílem je seznámit odsouzené jak s jednotlivými úřady ve městě (např. úřadem práce, městským úřadem, sociálním kurátorem), tak i u dlouhodobě omezené svobody zjištění spotřebního koše – cen zboží a služeb ve městě. Tyto vycházky jsou velmi oblíbené u odsouzených, kteří se mohou podívat do obchodů, obchodních domů, eventuálně navštívit např. plavecký bazén. Rizikem pro zaměstnance věznice je útěk odsouzených. V poslední době se nic takového v naší věznici nestalo. Tyto vycházky platí ale pouze pro odsouzené umístěné na výstupním oddělení.

4.2 Způsob naplňování práv odsouzených v praxi

4.2.1 Korespondence

Ředitel věznice pověří zaměstnanci věznice, kteří mohou bez souhlasu odsouzených zkontrolovat obsah korespondence (vychovatelé). Nepovolený obsah korespondence (např. pornografie) se odsouzeným nepředá a odešle se zpět odesílateli nebo ji lze uložit do úschovy.

Zasílání peněz formou korespondence není povoleno. Pokud je finanční hotovost zaslána odsouzeným se nevydá a je předána k zaúčtování. V případě, že korespondence obsahuje věci, které odsouzení mohou mít u sebe a v rozhodném období nevyčerpali možnost přijetí balíčku, mohou jim být tyto věci s jejich souhlasem předány a zaevidovány jako nárokový balíček. Odesílání a přijímání korespondence se provádí prostřednictvím příslušného vychovatele nebo pověřeného zaměstnance věznice. Odesílání a přijímání korespondence nebo zpráv jinou cestou není povoleno.

Úřední korespondence nepodléhá kontrole vychovatelů. Citlivě je zacházeno s korespondencí, která obsahuje rodinné události (úmrtí či narození blízké osoby). V případě úmrtí (parte), pokud není odsouzený informován jinak, se o to stará na našem oddělení buď psycholog či sociální pracovnice, aby citlivě předali tuto informaci odsouzenému, případně mu poskytli krizovou intervenci a sociální pomoc. Psycholog v tomto případě může poskytnout psychologickou podporu. Labilní jedinec je předán do péče lékaře, event. psychiatra a je hlídán vychovateli či dozorci v noční době, aby si něco neudělal⁵².

4.2.2 Užívání telefonu

K realizaci telefonních hovorů odsouzených v naší věznici slouží telefonní automat na telefonní karty vybavený digitálním záznamovým zařízením. V případě povoleného telefonního hovoru umožní vychovatel odsouzenému zakoupení telefonní karty ve vězeňské prodejně, přijetí v balíčku, v korespondenci nebo při návštěvě.

Telefonní hovor se realizuje zásadně v pracovní době pověřeného zaměstnance, který musí být hovoru přítomen a odposlouchává ho. V naší věznici realizují hovory vychovatelé a to hlavně v odpoledních hodinách. Vychovatel může hovor přerušit, pokud odsouzený mluví o jiných věcech, než uvedl v žádosti o telefonní hovor, nebo je hrubý a agresivní k volanému, či vydírá nebo vyhrožuje. Jako závažný důvod k povolení telefonu se považuje žádost odsouzeného o telefonní kontakt se svým advokátem, který byl odsouzeným prokazatelně zmocněn za účelem poskytnutí právní služby. Tyto telefonáty mají v naší věznici přednost před soukromými hovory.

Jako problém vidím na našem oddělení typicky účelové chování některých odsouzených (Romů), kteří nevlastní telefonní karty a požadují na mně vyřizování různých vzkazů rodině, týkajících se hlavně balíčků, návštěv apod. V mé kanceláři mám zřízenou státní linku ven z věznice, která ale má sloužit hlavně ke kontaktu s úřady a jinými institucemi, ale ne pro soukromé hovory s rodinami odsouzených. Pokud je to akutní, situace to vyžaduje a odsouzený nemá telefonní kartu, vyhovím mu, ale vzkazy rodině vyřizují sama.

V poslední době zaznamenávám velký nárůst těchto požadavků a musím je redukovat, protože mi to připadá nespravedlivé vůči ostatním odsouzeným, kteří telefonují na vlastní účet. Každý telefonní hovor zapisuji, protože 1x měsíčně probíhá kontrola služebních i soukromých hovorů z digitální ústředny.

---

⁵² zák.o.VTOS č. 169/99 Sb. a vyhl.č. 345/99 Sb., MS, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody

4.2.3 Návštěvy a přijetí balíčku

Odsouzení mají právo přijímat **návštěvy** blízkých osob. Osoby blízké jsou osoby, jejichž vymezení a důsledky s tím spojené upravuje občanský zákoník. Tyto osoby jsou zapsány v osobní kartě odsouzeného, včetně telefonického kontaktu⁵³. Odsouzené mohou též navštěvovat osoby jiné než blízké na základě „povolení osoby jiné“. Osobou jinou než blízkou se rozumí každá osoba, kterou nelze zahrnout mezi příbuzné v řadě přímé nebo pobočné ani mezi osoby, které jsou navzájem v poměru rodinném nebo obdobném.

Odsouzeným jsou umožňovány návštěvy jiných než blízkých osob za důvodného předpokladu jejich sociální vazby (dlouhodobý písemný či telefonní styk, zaslání balíčku, zajišťování sociálního zázemí - práce a bydlení - jmenovanému po výkonu trestu odnětí svobody atp.). Návštěv bez zrakové a sluchové kontroly je využíváno jako významného motivačního prostředku pro odsouzené. Tento způsob návštěvy není jiných než-li blízkým osobám umožněn. Toto ovšem platí za dodržení příslušných podmínek.

Termíny veškerých návštěv stanoví ředitel věznice, bližší časové určení plánované návštěvy na konkrétní den stanoví zpravidla příslušný vychovatel. Počet osob na jednu návštěvu k jednomu odsouzenému je 4 osoby, více osob musí schválit ředitel věznice. Návštěvníci v podnapilém stavu nebo pod vlivem návykových látek nejsou do věznice vpuštěni. V průběhu návštěv jsou návštěvníci povinni uposlechnout a řídit se pokyny a nařízeními zaměstnanců věznice (vychovatel, speciální pedagog), kteří jsou na návštěvách přítomni.

Za osoby, které mohou být do naší věznice vpuštěny, odpovídá sociální pracovnice, která schvaluje a ověřuje jejich sociální vazby na odsouzené. Je mou špatnou zkušeností, že někteří odsouzení píšou na místa „osob blízkých“ svoje kamarády a přátele, kteří nejsou s nimi v příbuzenském vztahu. Při dnešních nesezdaných partnerských vztazích je někdy velmi problematické určit, zda se jedná či nejedná o blízkou osobu. Z tohoto důvodu já osobně neschvaluji odsouzeným „bratrance“ a „sestřenicé“, protože ve valné míře mi odsouzení pod ně schovávají své kamarády a přátele. Toto lze realizovat až po předložení např. rodných listů. Dalším problémem je, že do věznice by neměly být vpuštěny osoby, které již byly ve výkonu trestu odnětí

---

⁵³ zák.o.VTOS č. 169/99 Sb. a vyhl.č. 345/99 Sb., MS, kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody

svobody či ve vazbě. Je to z toho důvodu, že jejich návštěva se neslučuje se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody a mohou mít na odsouzené negativní vliv. Mohou s nimi plánovat další trestnou činnost nebo jim vnést do věznice nepovolené věci (např. drogy, mobilní telefony apod.). Velkou obezřetnost proto věnují hlavně odsouzeným na Specializovaném oddělení výkonu trestu, jelikož jsou tam umístěni odsouzení, kteří dlouhodobě zneužívali psychotropní a omamné látky.

Intimní návštěvy v naší věznici nejsou povoleny. V minulosti byl otevřen experiment, kdy pro partnerská setkání byla vyčleněna místnost s lůžkem a se sociálním zařízením (WC, sprchou). Tyto návštěvy byly povolovány pouze výjimečně a za odměnu. Přesto od nich bylo upuštěno. Důvod neznám, pravděpodobně z etických důvodů (např. dokazování otcovství u narozeného dítěte), pokud by žena otěhotněla v termínu této návštěvy atp.

Přes veškerou snahu vyhovět odsouzeným v organizování návštěv hlavně v době svátků se může stát, že tyto návštěvy pronesou do věznice nepovolené věci či drogy. V naší věznici je této problematice věnována ze strany vedení značná pozornost a není mi známo, že by se něco takového v současné době stalo. Přesto je tato práce pro zaměstnance věznice odpovědná, náročná a stresující, neboť někdy návštěvníci jsou drzí, arogantní a nespolupracují.

Jinak si myslím, že v naší věznici je návštěvní místnost co se týče prostor nevyhovující. Jsou tam umělohmotné stolký se 4 křesílky pro každou rodinu. Místnost je úzká, dlouhá, špatně osvětlená a špatně se větrá, hlavně v zimním období. Rodiny s dětmi jsou tam vyloženě nacpány a není vůbec žádný prostor pro pohyb osob, pouze úzká ulička mezi dvěma řadami stolků.

V místnosti též chybí přebalovací pult pro kojence a dětský koutek s hračkami pro nejmenší batolata. Děti většinou nevydrží 3 hodinovou návštěvu, jsou temperamentní, křičí a zlobí. Otcové jsou rádi, že je vidí, proto je ani nenapomínají. Vzhledem k omezené kapacitě věznice nelze toto řešit jinak. Domnívám se však, že v současné době toto řešení není vyhovující. Při plné kapacitě návštěvní místnosti není slyšet vlastního slova a rodiny nemají žádné soukromí. Návštěvy jsou sledovány kamerami a přenášeny na obrazovku, kterou sleduje přítomný vychovatel.

Balíčkem se rozumí zásilka s potravinami a věcmi osobní potřeby. Odsouzení mají právo 2x ročně na přijetí balíčku o váze do 5 kg (narozeniny a vánoce) a dále na přijetí balíčků do váhy 1 kg, který by ale měl obsahovat pouze tiskoviny či hygienu. Balíčky jsou do věznice zaslány zpravidla poštou. Balíček se z pošty nepřevzeme,

pokud je poškozený nebo odsouzený se již nenachází ve věznici. Balíčky s potravinami a věcmi osobní potřeby mohou obsahovat potraviny nepodléhající rychlé zkáze a další věci, jejich obsah je vytištěn na zadní straně „balíčky“. Zároveň je tam vytištěno, co se nesmí do věznice zasílat. Kontrola přijatých balíčků probíhá v naší věznici na bráně č. 2, kde projíždějí velkým rentgenem a je zkontrolován jejich obsah. V případě podezření je ještě zapojen drogový pes. V případě, že balíček obsahuje nepovolené věci, odsouzení je odešlou zpět odesílateli na své vlastní náklady.

Domnívám se, že problémem v naší věznici je to, že odsouzení si zpravidla vyčerpají nárok na 5kg balíček a protože nemají žádný finanční příjem a potřebují kromě hygieny ještě např. tabák a cigarety, stává se, že si balíček zašlou na jméno spoluodsouzeného, který žádný balík nedostává. Když balík přijde, odsouzení si jeho obsah rozdělí mezi sebe či s ním „obchodují“.

Kuriozitou je, když odsouzený, který má balíček fiktivně přijmout na své jméno, jede na eskortu či je vyhoštěn nebo přemístěn do jiné věznice. Z mé praxe jsem nedávno zažila případ, kdy se tak stalo a fiktivní příjemce balíčku byl vyhoštěn z republiky (Slovák). O tom jeho spolubydlící nevěděl a se slzami v očích mě prosil, abych mu přijetí 5kg balíčku „zařídila“, protože se jeho rodina na něj finančně složila. Samozřejmě, že toto není možné a balík byl odeslán na příjemce, který byl uveden na balíčence.

4.2.4 Zajišťování dokladů a nadstandardní služby

V naší věznici je odsouzenému na jeho žádost zajištěna karta zdravotního pojištění a nový občanský průkaz. Karta zdravotní pojišťovny je zajišťována zdarma a to hned při evidenci na nástupním oddělení. Odsouzení většinou hlásí neplatnost či ztrátu. Seznam žadatelů o kartu VZP je v pravidelných termínech zasílán pobočce VZP v Příbrami k přímému vyřízení. Pokud odsouzení (hlavně z Moravy) mají jinou zdravotní pojišťovnu než všeobecnou, sociální pracovnice se individuálně se žádostmi obrací přímo na tyto pojišťovny.

Nový občanský průkaz jako doklad totožnosti je vyřizován na žádost odsouzeného. Do konce minulého roku byly podklady potřebné k vyřízení nového občanského průkazu (např. rodné listy) vydávány úřady zdarma, od nového roku 2009 si je zpravidla odsouzení musí zajišťovat sami přes blízké příbuzné za úhradu. Také si musí zaplatit foto na občanský průkaz. Vzhledem k tomu, že odsouzení jsou většinou

nesolventní, začíná toto být problém. Ale vychováváme je k tomu, aby byli odpovědní za svoje doklady a pokud si všechny potřebné listy uhradí, budou se zřejmě ke svému dokladu totožnosti chovat lépe, než v minulosti, kdy jim zpravidla byl vydáván úplně zdarma. Úhrada těchto potřebných listin je poskytována na náklady věznice pouze nesolventním odsouzeným až po ověření toho, že nemají žádné blízké osoby, které by jim mohly zaslat potřebnou finanční částky a ani nedostávají žádné balíčky. Někteří odsouzení si toho dostatečně nevážili, buď ho zahazovali, či prodávali. Pak se nám vraceli za krátkou dobu do věznice opět bez dokladů. Nebylo výjimkou třeba třetí vydání nového občanského průkazu.

Cestovní pas ani řidičský průkaz sociální pracovnice nezajišťuje. Odsouzený pouze při výstupu dostane potvrzení o výkonu trestu, kde může doložit, že si tyto doklady nemohl sám zajistit. O nový řidičský průkaz ale požádat může buď prostřednictvím blízké osoby nebo někoho jiného na základě neověřené plné moci, ale vyzvednout tento doklad si musí osobně až po výkonu trestu ve svém trvalém bydlišti. Odsouzený si též může nechat ověřit svůj podpis u matrikářky, která do naší věznice jezdí zpravidla 1x měsíčně. Jiné nadstandardní služby, týkající se dokladů, sociální pracovnice neposkytuje.

Jinak se odsouzení zpravidla těžko smiřují s tím, že tyto služby jim již nejsou poskytovány zdarma a reptají, že na to nemají prostředky. Ale domnívám se, že jejich stížnosti v tomto směru jsou neopodstatněné, protože když mají finanční prostředky na cigarety a tabák, tak si je mohou najít i na doklady.

Ve všech těchto případech používají zaměstnanci věznice (tj. vychovatelé, sociální pracovníci, speciální pedagogové a terapeuti) v podstatě sociální pedagogiku v praxi. Týká se to hlavně metod sociálně výchovných činností a to hlavně výchovné metody. Dalo by se konstatovat, že to je určitý konkrétní postup, jímž chceme realizovat konkrétní výchovný záměr a v daném směru ovlivnit osobnost vychovávaného. Je zřejmé, že sociální pedagogika se z pohledu teorie ani praxe neobejde bez klasických výchovných metod, jako je vysvětlování, přesvědčování, metoda souhlasu a nesouhlasu, příkladu, odměny, trestu, cvičení apod.

Zmínila bych se také o metodě režimové. Režimem rozumíme způsob, jakým je organizován a řízen životní proces v určitém čase a v určitém místě, jde tedy o časové upřádání určitých činností. Každý režim (tedy i život ve věznici) je charakterizován souborem norem. Stanovuje je zpravidla instituce, která režim uplatňuje (např. věznice). Každý režim by měl respektovat určité hygienické, pedagogické

a společenské principy. K pedagogickým principům (ve věznici) náleží uplatňování hlediska věkových a individuálních zvláštností, pozitivní ladění, zajištění života beze strachu a úzkosti nebo střídání činností (aktivity vězňů). Ke společenským principům patří závaznost režimu pro všechny bez výjimky, nezbytnost dodržování daných norem a posilování přesvědčení o správnosti daného režimu. Tímto se tedy podle mého názoru uskutečňuje rozvoj sociální pedagogiky ve vězeňství⁵⁴.

4.3. Problémy současného vězeňství

4.3.1 Hospodaření, financování a hmotné vybavení

Hospodaření a provoz věznic v ČR jsou někdy poznamenány nedostatkem finančních prostředků. Mnohdy zastaralé nebo nevhodně stavebně řešené objekty a jejich vybavení jsou udržovány na hranici hygienických a stavebních norem. Ale z druhé strany se domnívám, že plány a projekty na rekonstrukce a modernizace těchto zařízení nezůstávají jen na papíře. Ve věznicích nedochází k rentabilní hospodářské činnosti, jehož by mohla vést k odstranění řady problémů vězeňství. Především jde o nákladnost výkonu trestu a vazby zatěžující státní rozpočet (náklady na jednoho vězně kolísají od 300-500 Kč/den).

Dále vidím problém v nezaměstnanosti vězňů a z toho plynoucí neschopnost vězňů hradit dluhy vzniklé vůči státu i vůči poškozenému. Chtěla bych se též zmínit o poměrně neutěšené situaci ve financování personálu věznice. Nedostatek mzdových prostředků, hlavně pro občanské zaměstnance, se jeví jako jedna z nejzávažnějších příčin obtíží současného vězeňství. Finanční tíseň ve vězeňství takto dopadá na všechny složky života věznic.

4.3.2 Prostředí věznic

Hygienická situace věznice všeobecně není příliš dobrá a je nutné ji řešit. Nedostatek WC a jejich špatná vybavenost, mnohdy bez možnosti soukromí, je na pokraji lidské důstojnosti. Vězni nemají dostatečný přístup k teplé vodě na mytí, mnozí se dostanou k teplé vodě jen 1x týdně. Též mnoho nekuřáků je z kapacitních důvodů nuceno bydlet společně s kuřáky. Myslím, že tento zdánlivě malicherný problém může mít vážný dopad na zdraví odsouzených. Tento stav spočívá mnohdy ne v nedostatku

---

⁵⁴ KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*, 1. vydání, Praha:Portál, 2008, s. 173-181

financí, ale ve špatně provedené stavbě ubytovacích objektů, nekvalitním vybavení nebo i jako následek nedbalosti či úmyslného ničení zařízení samotnými vězni.

Též kvalita stravování představuje pro vězně jeden z nejdůležitějších aspektů života ve věznici. Stížnost na množství, jednotvárnost, teplotu a kvalita stravy ze strany vězňů se až na výjimky nevyhnuly žádné věznici. Všeobecně lze říci, že tyto stížnosti jsou oprávněné. V současné době se však uvažuje o dvou koncepcích přípravy a distribuce stravy. Jednou z možností by byla centrálně připravovaná chlazená strava, kterou by zajišťoval nějaký soukromoprávní subjekt – zajistil by se standard a kvalita jídla. Druhá možnost je ponechat přípravu v režii Vězeňské služby (soběstačnost, ekonomické využití i v jiných sférách).

4.3.3 Kapacita věznic, přeplněnost

Dalo by se konstatovat, že přeplněnost věznice je základním problémem současného vězeňství. Vzhledem k této vysoké přeplněnosti, způsobené mimo jiné automatickým ukládáním trestu odnětí svobody soudy, nelze u většiny vězňů dostatečně respektovat požadavek důstojnosti. To ve svých důsledcích způsobuje celou řadu negativních jevů. Stísněný prostor vyvolává celou řadu psychologických problémů, podporuje násilí. Nadměrná přeplněnost neúměrně zatěžuje vězeňských personál tak, že z nich činí administrativní pracovníky, kteří nemají většinou čas ani energii na práci s vězněm.

Toto všechno způsobuje nejen malý životní prostor pro vězně, ale i pochopitelné narůstání počtu konfliktů mezi nimi. Vězeňský personál nemá možnost důsledně diferencovat vězně a často spolu musejí žít lidé, kteří se svými vlastnostmi, charakterem a dalšími aspekty osobnosti spolu nesnesou. Svoji roli hraje i „ponorková nemoc“ a některé další aspekty, jako homosexuální vztahy, tzv. „kolchozy“ apod. Velmi podceňovanou problematikou je nárůst počtu vězněných cizinců v ČR a tím i nárůst možných národnostních konfliktů⁵⁵.

V důsledku této přeplněnosti dochází pak k vyčleňování prostor původně určených k zájmovým aktivitám pro ubytování dalších vězňů. Mám pocit, že v současných podmínkách se stávají úvahy o zlepšení práce s vězněm akademickým problémem. Je nutno provést systémové změny a legislativně dořešit stávající

---

⁵⁵ SOCHUREK, J.: *Vybraná témata forenzní psychologie pro pracovníky vězeňství*, IV VSČR, Tiskárna Ralsko, 2003, 80 s.

alternativy k trestu odnětí svobody. Je též nezbytné prohloubit činnost v oblasti dohledu nad podmíněně odsouzenými, aby se lépe předcházelo recidivě apod.

4.3.4 Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Zaměstnanost vězňů po roce 1989 prudce klesla. Mezi hlavní příčiny patří laxní přístup státu, který zcela opominul důležitost práce vězňů pro splnění účelu výkonu trestu. Nynější zaměstnanost se pohybuje kolem 45 – 60 %. I přesto, že by hypoteticky existovala možnost zaměstnat 100% vězňů, bude velká část pracovně naprosto nezařaditelná.

V jednotlivých věznicích je zaměstnanost diametrálně odlišná a v podstatě si myslím, že je odrazem horší varianty zaměstnanosti vně věznice. Je závislá na celé řadě faktorů: jde o příležitosti s sezónním pracím (sklizeň ovoce atp.), o nabídku pracovních míst v jednotlivých regionech, v udržení hospodářské činnosti soukromých subjektů v jednotlivých věznicích.

Především mezi muži je zaměstnání považováno za privilegium. Nutno podotknout, že většina odsouzených jeví eminentní zájem o práci. Vedou je k tomu nejen ekonomické důvody, ale práce pro ně představuje jediné východisko z jinak velmi jednotvárného průběhu výkonu trestu, kdy i rutinní těžká manuální práce je vítanou alternativou.

4.3.5 „Druhý“ život odsouzených ve věznicích

Jedná se o jev, který existuje ve všech vězeňských zařízeních. V našich podmínkách existuje hlavně díky ubytování ve velkých skupinách. Při tomto uspořádání lze jen těžko kontrolovat noční život vězňů, kdy se ložnice vězňů večerních hodinách stávají organizací s vlastními pravidly a vlastním pojetím spravedlnosti. Zcela běžně se vyskytuje vzájemné napadání mezi vězni, okrádání, vydírání, vzájemná manipulace ke křivým svědectvím, zastrašování, sexuální obtěžování, náhražkový sex, homosexualita, prostituce za úplatu a další negativní jevy. Čtvrtina vězňů uvádí, že proti tomuto násilí nemá ochranu.

Personál věznice činí opatření na ochranu potencionálních vytypovaných objektů násilí. Odstranění nejzávažnějších konfliktů spočívá z přechodu kolektivního ubytování na celový systém.

V posledním období se ve věznicích vedle romské komunity začíná tvořit také skupina cizinců, zejména z východního bloku. Cizinci mnohdy vykazují značnou

neochotu spolupracovat. Existují též náznaky problémů mezi vězni: šikana, vynucování úsluh od slabších vězňů apod. Většinou se prosadí několik silných jednotlivců, kteří skrytě ovládají život ve věznici. Obchoduje se též s lukrativními surovinami, návykovými látkami a i s lidmi za účelem poskytování sexuálních služeb a různých jiných úsluh⁵⁶.

4.4 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015

4.4.1 Strategické cíle

K naplnění filozofie výkonu trestu odnětí svobody, Základního prohlášení

a Základních principů si české vězeňství pro příští desetiletí stanovuje následující strategické cíle:

- dynamicky zajistit vnější bezpečnost a bezpečí pro společnost, vězně a vězeňský personál
- eliminovat rizika, představovaná jednotlivými vězněnými osobami, koncipovat a realizovat nově diagnostikování, klasifikaci a umíst'ování vězněných osob
- činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou ČR
- zjednodušit strukturu vězeňských zařízení, přičemž základ této struktury budou tvořit pouze tři typy věznice (dozor, ostraha a vazební věznice)
- na základě zkušeností z rozvinutých vězeňských systémů zvýšit účast odborných diagnostických pracovišť při zařazování a přerazování vězňů
- zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězněných osob směřující k rozšíření možností zaměstnávání (i během vazby)
- modernizace a výstavba nových vězeňských zařízení

---

⁵⁶ <http://trestni2.juristic.cz/76188/CLANEK- z 28.11.2008>

- budovat moderní, otevřený systém, přístupný změnám
- s ohledem na změny ve zdravotnictví dořešit systém zdravotnické péče o vězněné osoby i personál.

4.4.2 Bezpečnostní doktrína (základní teze)

Pouze v bezpečné věznici lze zajistit důstojný život, práci a humánní zacházení s vězněnými osobami. Zajištění bezpečnosti a bezpečí je důležitým předpokladem ke kvalitnímu provádění programů zacházení a dalších aktivit.

Vězeňský bezpečnostní systém je tvořen vnější a vnitřní bezpečností.

- vnější bezpečnost
vnější bezpečností věznic se rozumí účinné střežení obvodu věznic, vstupů a vjezdů, zamezení průniku nedovolených a nebezpečných předmětů a bezpečné provádění eskort. Zahrnuje také bezpečnostní opatření proti útokům z vnějšku věznic s cílem osvobodit zájmové vězně.
- vnitřní bezpečnost
vedle technických prvků, jakými jsou vnitřní signalizace, komunikační prostředky, detekční zařízení apod., je to především uplatňování zásad dynamické bezpečnosti a aktivní tvorba pozitivního sociálního klimatu ve věznici. Svou úlohu přitom má též dodržování zásad morálního kodexu zaměstnance vězeňské služby a prvků uvedených v protikorupčním programu.

4.4.3 Zabezpečení a správa vězeňství

Lidské zdroje – současné pojetí personální práce je charakterizováno přechodem od administrativního modelu, představovaného především personální evidencí a přípravou rozhodnutí k manažerskému typu stylu práce s lidmi. Zvýrazňuje se význam vzdělávání, kariérního plánování, motivačních nástrojů a hodnocení výkonů.

Strategie lidských zdrojů se bude nadále zaměřovat na vzájemnou spolupráci a důvěru, delegování odpovědnosti, komunikaci a informovanost, posilování motivace, profesní etiku a rozvoj žádoucí kultury organizace.

Základní trojicí nástrojů práce s lidskými zdroji zůstává systému celoživotního vzdělávání personálu, jeho pravidelné hodnocení a uplatňování kariérního řádu. Kariérní řád se zatím do praxe nepodařilo vytvořit a zavést.

Myslím, že závažným problémem, který musí české vězeňství do budoucna řešit, je otázka množství a složení personálu. Velmi nepříznivě v tomto směru působí kolísání počtu vězněných osob. Objektivizace počtu personálu je proto úkol nanejvýš aktuální.

Plnění úkolů v oblasti rovného zacházení s ženami a muž vychází z příslušných usnesení vlády. Tyto úkoly budou průběžně aktualizovány.

Nedílnou součástí práce s lidskými zdroji je péče o personál. Se společenskými změnami se její podoba postupně mění, stejně jako sociální program. Bude též nutno provést personální audit s cílem stanovit standardy potřeby personálu pro jednotlivé věznice i jednotlivé odborné činnosti a zefektivnit řídicí strukturu. Na základě personálního auditu optimalizovat počty zaměstnanců. Koncipovat sociální program s důrazem na komplexní rozvoj při současném ústupu od přístupu sociálního. V této souvislosti bude nutné přehodnotit užívání fondu kulturních a sociálních potřeb.

V profesionálně řízeném vězeňském systému by měli vrcholoví státní úředníci povzbuzovat ředitele místních věznic v jejich iniciativách, aby si pružně přizpůsobovali obecné, celostátně strategické přístupy. Přitom budeme muset očekávat, že problémy budou řešeny efektivně a účinně, ale rovněž s vědomím toho, že se čas od času mohou vyskytnout problémy.

Při určování celostátních směrů rozvoje vězeňství je nutné předpokládat, že každý profesionální vězeňský systém se bude muset čas od času vypořádat s nezdary. Pravděpodobnost, že se nezdary občas mohou objevit, by neměla být použita jako záminka pro nastolení takového stylu řízení, který by se pokoušel kontrolovat každý detail provozu věznic z jednoho celostátního centra⁵⁷.

4.4.4 Závěr

Koncepci rozvoje českého vězeňství do roku 2015 lze považovat za základní plánovací dokument pro stanovené období. Nelze ji chápat jako impuls k dramatickým či revolučním změnám v českém vězeňství. Je to jen přirozená reakce na měnící se podmínky a nové vývojové trendy.

⁵⁷ COYLE, A.: *Řízení věznic v čase změn*, Příloha časopisu České vězeňství č.1/2004, Praha, 2003, 110 s.

Současný právní rámec českého vězeňství je limitujícím faktorem jeho dalšího rozvoje. Přestože se koncepce snaží jít dál a předpokládá, považuje-li to za nezbytné, změnu některých zákonů.

S veškerou vážností jsou zohledňovány zkušenosti nejpokrokovějších penologických systémů, především v Evropě, stejně jako doporučení Rady Evropy. Obojí je považováno více za inspiraci, než za vzory k napodobování. Ani přes velké úsilí, které je této koncepci věnováno, nelze ale očekávat, že by přesně nastiňovala další vývoj. V některých případech se možná vývoj bude ubírat poněkud jiným směrem, než je předpokládáno, má se však za to, že základní vývojové tendence jsou postihnuty realisticky.

Má-li být Koncepce rozvoje české vězeňství do roku 2015 dokumentem živým, předpokládají se její pravidelné aktualizace a další rozpracování pro jednotlivé organizační složky⁵⁸.

---

⁵⁸ Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství, Praha 4-Pankrác, 2005, 34 s.

5 EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 Průzkum kompetencí specialistů a řešení potřeb vězňů

5.1.1 Metodologie

V oblasti pomáhajících profesí, působících také ve věznicích, zpravidla pouhá analýza písemných dokumentů klientů nedává jasný a ucelený pohled na jejich skutečné problémy a možnosti a způsoby jejich řešení specialisty. Již při zcela běžném porovnání počtů žádanek odsouzených o rozhovory s jednotlivými specialisty a následné porovnání písemně formulovaných sdělení o proběhlém pohovoru, v nich konkretizovaných požadavcích vznešených v reálném průběhu pohovoru, ukazuje dva faktory, které objektivitu formální analýzy takovýchto dokumentů zkreslují.

Prvním je velmi častá snaha odsouzených prostřednictvím zástupného problému získat pozornost a čas k rozhovoru s někým jiným, než jsou ostatní odsouzení (se kterými jsou dvacet čtyři hodin denně, sedm dní v týdnu každý měsíc – („potřeba promluvit si s někým normálním“), což znamená, že počet podaných žádanek nesouhlasí (až o polovinu a více) s počtem řešených problémů. Druhým je nízká schopnost odsouzených svůj problém jednoznačně a nerozporně písemně formulovat, takže zpravidla počátek rozhovoru je nutné zaměřit na to, co odsouzeného skutečně trápí a co potřebuje řešit. Nezřídka je to něco úplně jiného, než co napsal.

Zjišťování potřeb odsouzených vůči specialistům a rozbor kompetencí specialistů ve vztahu k problémům odsouzených je proto nutné opřít o jiné zdroje informací. Nejjednodušší přístup je ten, kdy se na to, co nás zajímá, lidí přímo zeptáme.

„Ve společenských vědách a vědách o člověku existuje mnoho výzkumných otázek, na které je obtížné hledat odpovědi ptaním se jednotlivých lidí tváří v tvář. Zvláště tam, kde potřebujeme jednu a tutéž sadu otázek zadat velkému počtu lidí bude výhodnější, když jim ji zadáme najednou – simultánně. Dotazník v jeho základní podobě není nic jiného než standardizované interview předložené v písemné podobě“⁵⁹.

---

⁵⁹ FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, 1. vydání, Praha:Portál, 2000, 256 s.

V práci s odsouzenými je však nutno přihlížet také k tomu, že zpravidla nejsou motivováni ke spolupráci s formální autoritou, a to ani v případě, že po ní žádají pomoc při řešení vlastního problému, natož v případě, že se jich ptáme na věci, které jako pro sebe prospěšné nevidí a nechápou. To vychází ze skutečnosti „vnucené autority“ zaměstnanců Vězeňské služby vůči odsouzeným – včetně specialistů.

„Pocit sounáležitosti roste s pevným ohraničením vůči vnějšímu světu. Toto ohraničení je určitým druhem sebenalézání a sebestvrzování, které probíhá, podobně jako u jednotlivce, uvědomováním si odlišnosti druhých. Existuje také nebezpečí, že se skupina na základě pocitů sounáležitosti uzavře a že bude jedince mimo považovat za nepřátele (náboženské sekty, teroristé, mafie ...)“⁶⁰.

Nestačí tyto překážky jen znát, je třeba o nich vědět. Je nutné s nimi počítat již při přípravě, formulaci zadávaných otázek a respektovat je při vyhodnocení získaných odpovědí. Obdobně při získávání názorů zaměstnanců VS je nutno zohlednit jejich (ať již oprávněné, nebo jen životní zkušeností zafixované, ale v daném případě nereálné) obavy a úzkosti při poskytování odpovědí: jednak aby neublížili upřímností jiným, jednak aby výpovědi nemohly být zneužity proti nim samotným. Sebelépe zajišťovaná anonymita dotazovaných tyto obavy nepřekoná. (Jak bude uvedeno níže, nejjednodušší jejich reakcí je naprosté odmítnutí výpovědi.)

V práci byly proto použity dotazníky vlastní konstrukce, dva pro odsouzené a jeden pro zaměstnance.

Dotazník pro zaměstnance (viz příl.1a) byl koncipován tak, aby mapoval vybrané sociální kompetence, které jsou důležité pro práci odborných zaměstnanců. Zároveň také byla zpracována osnova následného polostrukturovaného rozhovoru (viz příl. 1b) pro doplnění informací, které z odpovědí v dotazníku nejsou jednoznačně zřejmé.

Dotazníky pro odsouzené však z výše uvedených důvodů byly formulovány tak, aby jim na první pohled nebylo zřejmé, co nás ve skutečnosti zajímá a jejich případná snaha o zkreslení svých výpovědí nebyla proto příliš úspěšná. První dotazník pro odsouzené (příl. 1c), mapuje odpověď na otázku *na koho se svými problémy zpravidla obracejí (koho pokládají za autoritu, na niž se jim vyplatí obrátit se žádostí)*. Ve

---

⁶⁰ Kern, H. et al. : Přehled psychologie. Praha: Portál, 1999, str. 235

druhém dotazníku (příl. 1d) pak jejich odpovědi na otázku na koho by se (v té které oblasti problémů) v případě potřeby obrátili ve skutečnosti vypovídají o tom, *jaké kompetence přisuzují jednotlivým zaměstnancům*.

Negativistický vztah značné části odsouzených se potvrdil i v jejich odpovědích v použitých dotaznících. V 72% odpovědí odsouzených v 1. dotazníku a v 74% odpovědích odsouzených ve 2. dotazníku jsou uvedeny hodnoty „0“. Tedy v 1. dotazníku téměř $\frac{3}{4}$ odsouzených tvrdí, že jim nikdo s jejich problémem nepomohl a také $\frac{3}{4}$ odsouzených uvádí, že by nikoho ze jmenovaných zaměstnanců nepožádali o pomoc, protože s nimi mají špatnou zkušenost. Praxe ukazuje jejich odlišné postoje i chování.

Protože s ním bylo počítáno, při zpracování vstupních dat byly jeho důsledky redukovány následujícím způsobem : v prvním dotazníku nebyla uvedena možnost „nevím“, neboť by velmi pravděpodobně žádné jiné volby odsouzení nečinili. Dokládá to naprostá převaha jejich odpovědi „0“ – znamenající, že osoba či instituce se na řešení problému vůbec nepodílela. Proto byly při zpracování vstupních dat tyto odpovědi eliminovány, vynechány, aniž by to výrazně ovlivnilo možnost srovnat tendence převažující mezi odsouzenými zařazenými v jednotlivých skupinách (běžná oddělení výkonu trestu a specializovaná oddělení výkonu trestu) a v různých věznicích – ve Věznici Příbram a Věznici Nové Sedlo.

Odsouzení ví, na koho se obrátili, nemají však naprosto představu, kdo jejich problém skutečně aktivně řešil. Počet jejich odpovědí „0“ nasvědčuje více o důvěře a nedůvěře jednotlivým osobám a institucím, než jejich znalostem o podílu těchto osob a institucí na řešení jejich problémů. Naprostá převaha odpovědí „0“ ve vyplněných dotaznících opravňuje k závěru, že jsou voleny daleko spíše jako výraz negativizmu odsouzených, než jako odpovědné posouzení vlastní odpovědi a jejich eliminaci dostatečně zdůvodňuje.

Při zpracování odpovědí odsouzených získaných ve druhém dotazníku (příl. 1d) opět nebyly brány v úvahu odpovědi „0“ (nepožádal bych o pomoc, mám špatnou zkušenost), protože jejich frekvence nemůže mít reálný základ. Platí to, co u prvního dotazníku – jsou výrazem osobních zaujatosti a negativizmu odsouzených. Dále došlo k redukci (původně sedmibodové : 0 – 6) škály na třibodovou a zpracovány byly údaje v podobě „pozitivní volba“, „negativní volba“ a „neutrální volba“. Negativní volby jsou původní body 1 a 2, pozitivní pak původní body 4, 5 a 6. Neutrální volby jsou dány bodem 3. původní škály. Jak lze porovnat v tabulkách (viz příloha č.2), došlo

k výraznému zjednodušení a zpřehlednění výsledků, které mohou ukázat převládající trendy v hodnocení kompetencí zaměstnanců ze strany odsouzených v jednotlivých skupinách jednotlivých věznic. „Neutrální“ odpovědi jsou pak zajímavou výpovědí o tom, u kterého problému a které zaměstnanecké profese odpovídající nemá žádnou představu o tom, zda by bylo v její kompetenci jeho problém řešit či nikoliv. Původní 4. bod škály (asi bych požádal o pomoc, proč to nezkusit) je proto oprávněně zahrnut do pozitivní volby.

5.1.2 Průzkumný vzorek

Šetření proběhlo mezi specialisty a odsouzenými ve Věznicích Příbram a Nové Sedlo.

U odsouzených jsem provedla šetření vždy ve dvou skupinách. Na specializovaném oddělení výkonu trestu pro odsouzené s poruchami osobnosti a chování způsobené užíváním psychotropních látek a na standardním oddělení výkonu trestu odsouzených ve věznici s ostrahou. Odsouzených bylo vždy do každé skupiny zařazeno 25 (dáno kapacitou specializovaných oddělení).

U zaměstnanců byla také snaha o srovnatelné počty respondentů z obou věznic, výsledek je však dán jejich ochotou vyjádřit své názory a postoje. Ve věznici Příbram to bylo 17 zaměstnanců na specializovaném oddělení a 21 zaměstnanců běžného oddělení výkonu trestu. Přes veškeré úsilí se však nepodařilo překonat zábrany u zaměstnanců Věznice Nové Sedlo (z časových důvodů nebylo možné, aby autorka práce osobně se všemi v této věznici záměr projednala), projevíly se jejich obavy a ostražitost, proto nejsou od nich žádná data. Nicméně i tak jsou trendy naznačené porovnáním odpovědí zaměstnanců specializovaného oddělení a běžného oddělení výkonu trestu byť z jedné věznice zajímavé.

Pro nízké počty respondentů nelze hovořit o výzkumu, snad o sondáži problému v daných podmínkách. Výsledky proto nejsou zpracovány statistickými metodami, nejsou formulovány jako hodnověrné a opakovatelně potvrditelné údaje, jsou pouhým nástinem trendů, směrů a možných příčin rozdílů mezi jednotlivými skupinami odsouzených a zaměstnanců VS ČR. Přesto je lze považovat nejen za zajímavé, ale z určitého pohledu také překvapující (např. viz rozdíly v hodnocení potřeby empatie u jednotlivých profesí).

5.2 Prezentace a zpracování získaných dat

Získaná data jsou po výše uvedených úpravách seřazena do tabulek (viz příloha č. 2 – tab. 1, 2 a 3). Tabulky č. 1 obsahují údaje získané dotazníkem pro zaměstnance, informace získané z následujících rozhovorů nebylo možné nijak kvantifikovat, typické ukázky odpovědí budou uvedeny v diskusi. Tabulky č. 2 shrnují údaje získané z prvního dotazníku pro odsouzené, Tabulky č. 3 pak odpovědi na druhý dotazník pro odsouzené.

Tabulky č. 1 a) a b) : na první pohled jsou zřejmé určité shody, ale také jisté rozdíly mezi hodnocením potřeby konkrétních kompetencí pro jednotlivé profese mezi zaměstnanci běžného oddělení výkonu trestu odnětí svobody a zaměstnanci specializovaného oddělení, a to jak v celkovém pohledu na tyto profese, tak v míře, jejíž úroveň je jako potřebná profesím v jednotlivých kompetencích přisuzována.

Jako zajímavý se ukazuje na jedné straně shoda ve výběru jedné položky jako dominantní pro všechny profese na daném oddělení (VT a SOVT) a zároveň rozdíl v tom, která položka to je. U zaměstnanců VT dosahuje hodnocení všech profesí nejvyšší bodové ohodnocení položka č. 9 („nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených“), a to ve výši 5,86 pro profesi spec. pedagoga a soc. pracovnice, ve výši 5,89 pro vychovatele a 6,00 (maximum možného) pro psychologa.

U zaměstnanců SOVT je to pak položka č. 14 („orientuje se ve všech předpisech a nařízeních, včetně jejich změn a doplňků“) pro všechny profese (vychovatel 5,33; spec. pedagog 5,83; soc. pracovník 5,33) s výjimkou psychologa, u něž je za nejdůležitější považována položka č. 1 („projevuje empatii“) s bodovým hodnocením 5,20.

Shoda je také v určitém „podcenění“ profese vychovatele, která má u obou skupin deklarovanou nejnižší úroveň potřebnosti (v porovnání s ostatními profesemi) u 10 (VT), resp. 9 (SOVT) v celkem 14 (v dotazníku uvedených) kompetencí. Rozdíl u tohoto jevu je dán celkovým posunem hodnocení potřebnosti jednotlivých kompetencí – u vychovatelů v hodnocení zaměstnanců VT je celkově vyšší úroveň než u vychovatelů v hodnocení zaměstnanců SOVT (průměr všech položek činí 4,63 u VT vůči průměru 4,03 u zaměstnanců SOVT).

Rozdíly jsou také v tom, které kompetence jsou zaměstnanci kterého oddělení u vychovatele považovány za nejdůležitější – u VT je to položka č. 9 („nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených“), dosáhla hodnoty 5,89 – tedy jako

téměř „bezvýhradně nutná“. U SOVT jsou to položky č. 2 a 14 („přijímá odpovědnost za svá rozhodnutí“ a „orientuje se ve všech předpisech a nařízeních, včetně jejich změn a doplňků“), které dosáhly hodnoty 5,33 - jsou „potřebná“ s určitým přesahem do hodnocení „naprosto a bezvýhradně nutná“. Nejnižší potřeba je stanovena pro vychovatele jak zaměstnanci VT tak i SOVT u položky č. 11 („iniciativně spolupracuje s organizacemi a institucemi mimo věznici“), a to u VT v hodnotě 3,11 – tedy jako „vhodná“ a u SOVT v hodnotě 1,67 která znamená, že ji lze využít i častěji, je téměř „vhodná“ (jsou to nejnižší dosažená hodnocení u tohoto dotazníku vůbec).

Výše uvedený rozbor dokládá, že pro interpretaci nálezů a následnou diskusi nejsou takto uspořádaná tabulková data dostatečně přehledně vypovídající. Vzhledem k relativně malému počtu zúčastněných osob by nebylo seriózní snažit se nalézt vazby použitím statistického zpracování.

Nalezení objektivních shod a rozdílů také není cílem empirické části práce, nejedná se o důsledně propracovaný výzkumný záměr. Jde spíše, a především o zjištění trendů, tendencí, směrů, v nichž se jednotlivé skupiny respondentů shodují a liší

–

a v diskusi pak o snahu nalézt příčiny a možné důsledky těchto shod a rozdílů. Proto byl zvolen ještě doplňující, v metodice nezmíněný způsob úpravy vstupních dat, který odhalení zmíněných trendů učiní snazším : výsledkové tabulky jsou zde v textu převedeny to tabulek pořadí, tj. jak je která položka pro danou skupinu důležitá či nedůležitá – bez ohledu na rozdíly v absolutních hodnotách u jednotlivých skupin.

5.2.1 Přehled rozdílů v pořadí jednotlivých kompetencí specialistů

jak jsou vyjádřeny u jednotlivých profesí na obou odděleních uvádí následující tabulka – v ní je uvedeno pořadové číslo položky (kompetence) vždy od nejdůležitější po nejméně důležitou.

Pořadí položek u jednotlivých profesí:

Umístění položek	Vychovatel		Spec. pedagog		Soc. pracovník		psycholog		průměr	
	VT	SOVT	VT	SOVT	VT	SOVT	VT	SOVT	VT	SOVT
1. (nejdůležitější)	9	2	9	14	9	14	9	1	9	14
2.	10	14	2	4	2	8	7	5	10	2
3.	2	4	10	2	10	2	10	7	2	8
4.	14	8	7	8	14	12	4	10	7	4
5.	4	9	14	13	4	13	2	13	14	13
6.	7	13	4	9	7	9	3	2	4	9
7.	1	10	6	12	6	1	6	8	6	1
8.	8	12	3	10	8	5	14	12	8	12
9.	12	5	8	6	11	10	8	9	3	10
10.	3	3	12	5	3	4	12	11	12	5
11.	5	1	13	3	12	11	13	6	13	7
12.	6	6	5	11	13	6	5	4	1	11
13.	13	7	1	1	1	7	1	14	5	6
14. (nejméně důležitá)	11	11	11	7	5	3	11	3	11	3

Položky označující kompetence - legenda:

1. Projevuje empatii (schopnost vcítit se do jiného)
2. Přijímá odpovědnost za svá rozhodnutí, rady a doporučení
3. Dokáže změnit názor a přístup při získání nových informací nebo zkušeností
4. Umí jednat slušně i s neurvalci
5. Dokáže vyjádřit účast a pochopení tak, aby bylo čitelné pro druhého
6. Hledá vždy více možností (optimálního) řešení jednoho problému
7. Zvládá vnímat odsouzeného jako člověka, ne jako čísla, případ
8. Navazuje samostatně účinnou spolupráci se zaměstnanci dalších profesí ve věznici
9. Nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených (pláč, výhrůžky ...)

10. Dokáže odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, který je třeba řešit
11. Iniciativně spolupracuje s organizacemi a institucemi mimo věznici
12. Uplatňuje i vlastní životní zkušenosti, nejen školních znalostí
13. Znalost spáchaného činu neovlivňuje jeho jednání při řešení problému odsouzeného
14. Orientuje se ve všech předpisech a nařízeních, včetně jejich změn a doplňků

Hodnocení zaměstnanců, jejich shody a rozdíly přehledně ukazuje (tab.č. 1d):

Porovnání VT a SOVT podle profesí – rozdíly v pořadí kompetencí

Profese	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Vychov. VT	4,75	5,11	4,44	4,78	4,22	4,11	4,78	4,68	5,89	5,22	3,11	4,68	4,00	5,00
Vychov. SOVT	3,50	5,33	3,67	5,00	3,83	3,33	3,33	4,67	4,50	4,00	1,67	4,00	4,32	5,33
Spec .ped. VT	4,43	5,57	4,86	5,14	4,57	5,14	5,43	4,86	5,86	5,57	4,14	4,71	4,71	5,43
Spec. ped. SOVT	3,83	5,00	4,00	5,17	4,17	4,33	3,67	5,00	4,50	4,37	4,00	4,50	4,67	5,83
Soc. prac.VT	4,57	5,43	4,86	5,29	4,57	5,14	5,29	5,00	5,86	5,43	5,00	4,71	4,71	5,43
Soc.pra. SOVT	4,33	4,67	3,00	4,17	4,33	3,84	3,84	4,83	4,50	4,33	4,17	4,67	4,67	5,33
Psych. VT	4,23	5,29	5,00	5,43	4,57	5,00	5,57	4,71	6,00	5,57	4,14	4,71	4,71	4,86
Psych. SOVT	5,20	4,67	3,50	4,17	5,00	4,33	5,00	4,67	4,50	4,83	4,50	4,67	4,83	4,00
Prům. VT	4,48	5,35	4,79	5,16	4,48	4,85	5,27	4,81	5,90	5,45	4,10	4,70	4,53	5,18
Prům. SOVT	4,47	4,92	3,54	4,63	4,33	3,96	3,96	4,79	4,50	4,37	3,84	4,46	4,63	5,12

Jednotlivé položky (viz legenda: viz str.78)

Součástí dotazníku pro zaměstnance (příloha 1a,b,c) bylo také sebehodnocení – vyjádření, na jaké úrovni se zaměstnanci domnívají, že jednotlivé kompetence zvládají (tab. 1c). Zde nelze z důvodu anonymního sběru dat určit, jak se hodnotí vychovatelé nebo sociální pracovníci, je možné hledat pouze shody a rozdíly mezi zaměstnanci pracujícími na běžném oddělení VT a zaměstnanci SOVT.

Zaměstnanci SOVT vykazují nejlepší hodnocení u dvou položek, a to také č. 9, ale zároveň i položky č. 12 („nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených“

a „uplatňuje i vlastní životní zkušenosti, nejen školní znalosti“) se shodným bodovým ziskem 5,17 – tedy „zvládám velmi dobře“ s maličkým přesahem do „zvládám naprosto perfektně“. Nejnižší hodnocení si udělili také v položce č. 11 (spolupráce s organizacemi a institucemi), kde dosáhli 3,50 bodu (mezi zvládnutím na běžné a lépe než na běžné úrovni).

Zajímavé jsou i zde rozdíly v pořadí jednotlivých kompetencí, uvádí je následující tabulka (také zde jsou uvedena pořadová čísla jednotlivých položek v pořadí od nejvyšší po nejnižší hodnotu). Průměr sebehodnocení zaměstnanců obou oddělení ve všech položkách činil 4,44. Z toho vychází, že pořadí položek není ovlivněno výrazně rozdílným bodovým hodnocením jednotlivých oddělení.

V této tabulce jako nejdůležitější položka, označená č. 1 se jeví kompetence označená č. 9 (viz legenda na str.78 „nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených“) na SOVT se zdá na stejné úrovni pol.č.12 „uplatňování vlastních životních zkušeností“. Jako nejméně důležitá v pořadí č.14 se ukázala kompetence uložená označená č. 11 „iniciativní spolupráce“ s institucemi mimo věznici“.

Pořadí položek u sebehodnocení zaměstnanců:

Pořadí položek	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
VT kompetence	9	13	10	1, 2	12	4	5	6	7	8	3	14	11	
SOVT kompetence	9, 12		2	4, 13	10		1, 6, 8		3, 7		14	5	11	

Legenda: viz str.78 – pořadí položek

Příl.č. 1 - Tabulka č. 1 c) – sebehodnocení zaměstnanců („já“)

Jednotlivé kompetence	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
VT Zvládání kompetencí	4,67	4,67	3,89	4,44	4,37	4,34	4,33	4,22	5,33	5,00	3,44	4,56	5,11	3,78
SOVT Zvládání kompetencí	4,33	5,00	4,17	4,83	3,84	4,33	4,17	4,33	5,17	4,50	3,50	5,17	4,83	4,00

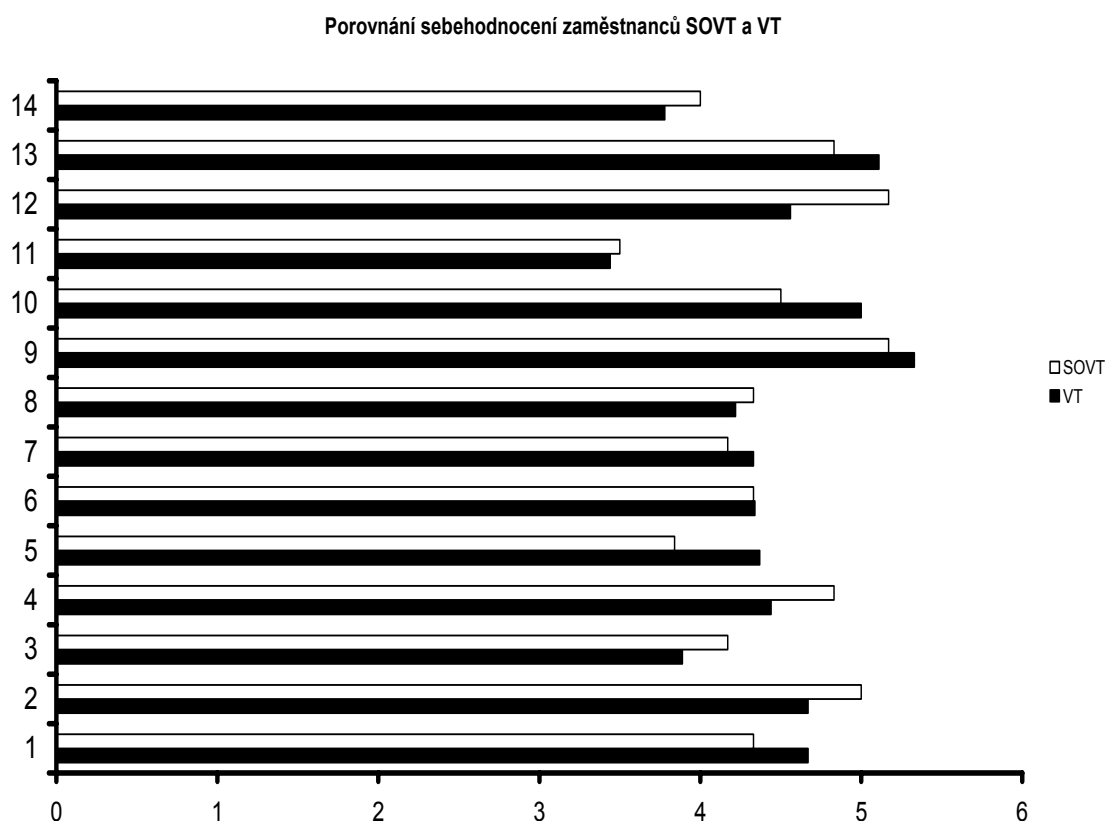
Legenda: jak danou sociální kompetenci zvládám :

- 1 = úplně ji postrádám
- 2 = vidím u sebe značné nedostatky
- 3 = asi zvládám obstojně
- 4 = zvládám na běžné úrovni

5 = zvládám lépe než na běžné úrovni

6 = zvládám velmi dobře

V příl.č. 1 - v tab. 1c – sebehodnocení zaměstnanců jako nejdůležitější položka označená č. 1 se jeví položka „zvládám lépe až velmi dobře danou sociální kompetenci“, označenou v legendě č. 5-6. Pro názornost jsem data v uvedené tabulce znázornila grafem č.:

Celkový přehled dosažených výsledků:

1. Především rozdíly v průměrném hodnocení potřebnosti popsaných kompetencí mezi zaměstnanci běžného oddělení VT a zaměstnanci VS pracujícími na SOVT (tab.č. 1a,b) a to o půl bodu použité škály (průměr odpovědí zaměstnanců VT = 4,93; průměr zaměstnanců SOVT = 4,36). Dále tomu odpovídající rozdíl mezi nimi v dosažených extrémních hodnotách – u zaměstnanců VT je to rozmezí 6,00 (položka č. 9 u psychologa) a 3,11 (položka č. 11 u vychovatele), tedy 2,89 bodu škály; u zaměstnanců SOVT pak 5,83 (položka č. 14 u spec. ped.) a 1,67 (položka č. 11 u vychovatele), tedy rozdíl 4,16 bodu škály. Vychází tedy určité nadsazení

celkové úrovně hodnocení u zaměstnanců VT (případně podcenění u zaměstnanců SOVT) s větší variabilitou (použitým rozsahem) u zaměstnanců SOVT.

2. Spíše opačný trend se jeví u sebehodnocení zvládnání daných kompetencí – u zaměstnanců VT je rozsah 5,33 (položka č. 9) a 3,44 (položka č. 11), tedy rozdíl 1,89 bodu škály; u zaměstnanců SOVT je to rozsah 5,17 (položky č. 9 a 12) až 3,50 (položka č. 11), tedy rozdíl 1,67 bodu škály.
3. U obou zaměstnaneckých skupin je v hodnocení potřeby jedna položka vždy vedoucí pro celý kolektiv – u VT je za nejdůležitější považována položka č. 9 – nepodléhání manipulacím ze strany odsouzených, u SOVT pak položka č. 14 – orientace v předpisech a nařízeních.
4. Není tomu tak však u kompetencí, považovaných za (relativně) nejméně potřebné. Sice lze vidět tento trend u skupiny VT (nejnižší hodnocení dostala položka č. 11 – iniciativní spolupráce s organizacemi a institucemi mimo věznici), ovšem s výjimkou sociálního pracovníka, který má tuto spolupráci v náplni práce, a kde je za relativně nejméně potřebnou označena položka č. 1 (projevování empatie). U skupiny zaměstnanců SOVT je přístup v tomto případě diferencovanější. Pro vychovatele je za nejméně potřebnou označena položka č. 11 (spolupráce mimo věznici), pro spec. pedagoga položka č. 7 (zvládnání vnímat odsouzeného jako člověka, ne jako číslo, případ) a u sociální pracovnice a psychologa je to položka č. 3 (schopnost změnit názor a přístup při získání nových informací nebo zkušeností).
5. V případě sebehodnocení vlastního zvládnání kompetencí pak obě skupiny shodně označují za nejméně zvládnutou položku č. 11 (spolupráce mimo věznici), za nejlépe zvládanou pak položku č. 9 (nepodléhání manipulacím), s tím, že stejnou bodovou hodnotu pro nejlépe zvládanou kompetenci u zaměstnanců SOVT získala i položka č. 12 (uplatňování vlastních životních zkušeností).
6. Liší se také pohled na pořadí důležitosti kompetencí u jednotlivých profesí mezi zaměstnanci VT a SOVT a na pořadí nejlépe a nejhůře zvládaných kompetencí u těchto dvou skupin. Při porovnání položek umístěných na prvních pěti místech (nejdůležitější) a na posledních pěti místech (nejméně důležité) s tím, že zbývající čtyři položky se neřadí k žádné z takto označených skupin to vypadá následovně :

a) Vychovatel by podle mínění zaměstnanců běžného oddělení výkonu trestu měl být schopen zejména nepodléhat manipulacím odsouzených, dokázat odhalit

a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, orientovat se v předpisech a jednat slušně i s neurvalci. Nejméně pak potřebuje spolupracovat s organizacemi mimo věznici, nenechat se v jednání s odsouzeným ovlivňovat znalostí jím spáchaného činu, hledat více možností řešení problémů, vyjadřovat účast a pochopení čitelným způsobem a dokázat změnit názor a přístup při získání nových zkušeností a znalostí.

b) Podle mínění zaměstnanců SOVT pak by měl vychovatel především přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, orientovat se ve všech předpisech, umět slušně jednat i s neurvalci, navazovat samostatně účinnou spolupráci s dalšími profesemi ve věznici a nepodléhat manipulacím. Nejméně pak u něj záleží na spolupráci s organizacemi mimo věznici, vnímání odsouzeného jako člověka, ne jako případu, hledání více možností řešení problémů, projevech osobní empatie a schopnosti měnit názor s novými znalostmi a zkušenostmi.

c) Speciální pedagog podle názorů zaměstnanců VT by měl především nepodléhat manipulacím odsouzených, přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, vidět odsouzeného jako člověka a ne jako případ a orientovat se v předpisech a nařízeních. Nejméně potřebuje spolupracovat s organizacemi mimo věznici, projevoval empatii, dokázat vyjádřit účast a pochopení, nenechat se ovlivnit znalostí spáchaného činu a uplatňovat vlastní životní zkušenosti.

d) Podle zaměstnanců SOVT pak se má speciální pedagog především orientovat v předpisech a nařízeních, má umět jednat slušně i s neurvalci, přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, navazovat účinnou spolupráci s ostatními zaměstnanci a nenechat se ovlivňovat znalostí činu odsouzeného. Nejméně je u něj třeba zvládnutí vnímání odsouzeného jako člověka, ne jako případu, projevů empatie, spolupráce s organizacemi mimo věznici, změna názorů s novými poznatky a zkušenostmi a vyjádření účasti a pochopení.

e) Zaměstnanci VT se shodují, že pro sociálního pracovníka je nejdůležitější nepodléhat manipulacím odsouzeného, přijímání odpovědnosti za svá rozhodnutí, schopnost odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, orientace v předpisech a nařízeních a umění jednat slušně i s neurvalci. Není u něj nejdůležitější vyjadřovat účast a pochopení, projev empatie, nenechat se ovlivnit

znalostí spáchaného činu, uplatňování vlastních životních zkušeností a změna názoru s novými znalostmi a zkušenostmi.

f) Pro zaměstnance SOVT se musí sociální pracovník především orientovat ve spisech a nařízeních, navazovat samostatnou spolupráci s ostatními zaměstnanci věznice, přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, uplatňovat i vlastní životní zkušenosti a nenechat se ovlivnit znalostí spáchaného činu. Naopak není důležité, zda dokáže změnit názor po získání nových informací, zda vnímá odsouzeného jako člověka, ne jako případ, zda hledá vždy více možností řešení problému, iniciativně spolupracovat s organizacemi mimo věznici a umí jednat slušně i s neurvalci.

g) Zaměstnanci VT jsou toho názoru, že psycholog především nesmí podléhat manipulacím ze strany odsouzených, musí zvládat vnímání odsouzeného jako člověka, ne jako případu, dokázat odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, umět slušně jednat i s neurvalci a přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí. Není u něj až tak důležité, zda spolupracuje s organizacemi mimo věznici, projevuje empatii, vyjadřuje účast a pochopení, nenechá se ovlivnit znalostí spáchaného činu a uplatňuje i vlastní životní zkušenosti.

h) Pro zaměstnance SOVT je u psychologa nejdůležitější, zda je schopen projevovat empatii, dokáže vyjádřit účast a pochopení, vnímá odsouzeného jako člověka a ne jako případ, dokáže pojmenovat skutečný problém odsouzeného a nenechá se ovlivnit znalostí spáchaného činu. Tolik už u něj nesejde na schopnosti změnit názor, orientovat se v předpisech, slušném jednání i s neurvalci, hledání více možností řešení problému a spolupráci s organizacemi mimo věznici.

i) Zaměstnanci VT soudí, že nejlépe zvládají schopnost nepodléhat manipulaci odsouzených, nenechají se ovlivnit znalostí spáchaného činu, dokáží odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, projevují empatii a přijímají odpovědnost za svá rozhodnutí. Naopak nejméně dle svého mínění zvládají spolupráci s organizacemi mimo věznici, znalost předpisů a nařízení, schopnost měnit názor s novými znalostmi a zkušenostmi, navazování spolupráce s ostatními zaměstnanci věznice a schopnost vidět odsouzeného jako člověka, ne jako případ.

j) Zaměstnanci SOVT o sobě vypovídají, že nejlépe jsou na tom s tím, že nepodléhají manipulacím ze strany odsouzených, uplatňují i vlastní životní zkušenosti, přijímají odpovědnost za svá rozhodnutí, umí slušně jednat i s neurvalci

a nenechají se ovlivnit znalostí spáchaného činu. Problémy jim pak činí spolupráce s organizacemi mimo věznici, vyjadřování účasti a pochopení, orientace v předpisech a nařízeních, pohled na odsouzeného jako na člověka a ne jako na případ a schopnost změnit názor při získání nových informací a zkušeností.

Sice ne zcela čistým způsobem, ale přesto je možné zkusit zjistit, jaký mají význam jednotlivé kompetence uvedené v dotazníku pro zaměstnance zprůměrováním všech získaných hodnot, tedy výsledků jednotlivých položek v hodnocení profesí a v sebehodnocení dosahovaného zaměstnanci. Výsledkem je následující tabulka průměrů a pod ní umístěná tabulka pořadí položek :

Průměry hodnot všech položek u všech zaměstnanců:

položka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
průměr	4,49	4,99	4,10	4,77	4,26	4,37	4,33	4,54	5,23	4,83	3,72	4,73	4,78	4,52

Pořadí položek u všech zaměstnanců:

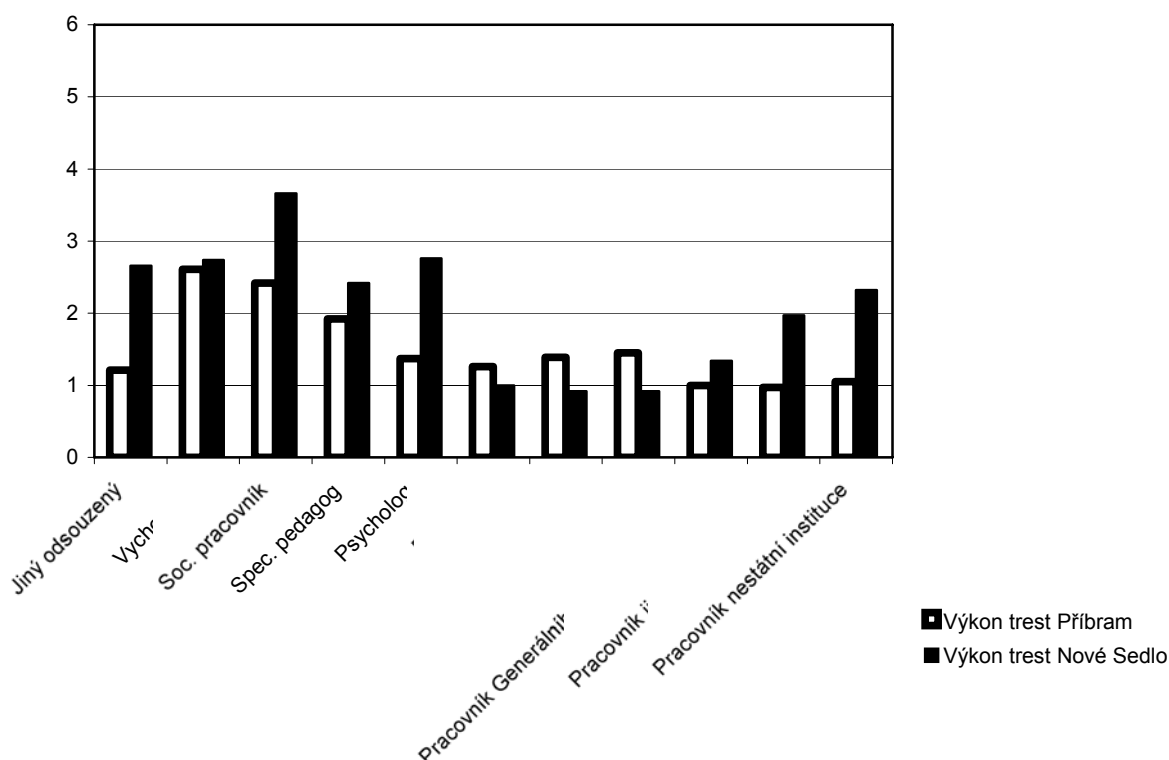
Pořadí	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Č.položky	9	2	10	13	4	12	8	14	1	6	7	5	3	11

Je zřejmé, že žádná položka nezískala menší hodnocení než nad středem použité škály (je vhodná a je zvládána na běžné úrovni), přitom jedenáct z nich získalo lepší hodnocení než 4. bod škály (je prospěšná a je zvládána lépe než na běžné úrovni). I když tomto zprůměrování nedosáhla žádná z položek celkového hodnocení 6. bodu škály (je naprosto, bezvýhradně nutná a je zvládána naprosto perfektně) a jen jedna položka je hodnocena nad 5. bodem škály (je potřebná a je zvládána velmi dobře).

5.2.2. Rozbor odpovědí odsouzených

Tabulky č. 2 a) – d) shrnují výsledky získané prvním dotazníkem u odsouzených, po úpravách 12 zdůvodněných v metodologické části práce. Souhrn získaných průměrných hodnocení 13 pro jednotlivé osoby od všech odsouzených (podle umístění ve výkonu trestu – na běžném oddělení a na specializovaném oddělení, ve Věznici Příbram a ve Věznici Nové Sedlo) je uveden v tabulce č. 2.e a je z ní zpracován přehledný

graf č. 6 – Průměrné hodnocení zaměstnanců odsouzenými ve VS Příbram a VS Nové Sedlo:

Pokud se údaje srovnají podle pořadí od nejlepších pro nejhorší, vznikne následující tabulka, udávající, jak odsouzení hodnotí, na koho se jim podle jejich zkušeností a názorů vyplatí s problémem obrátit, a na koho se jim to nevyplatí.

Pořadí pracovníků, se kterými odsouzení nečastěji řeší své problémy (hodnocené odsouzenými):

Pořadí	Pb VT	NS VT	Pb SOVT	NS SOVT
1	vychovatel	soc. pracovník	vychovatel	vychovatel
2	soc. pracovník	psycholog	soc. pracovník	jiný odsouzený
3	spec. pedagog	vychovatel	spec. pedagog	prac. nestátní inst.
4	ředitel věznice	jiný odsouzený	psycholog	soc. pracovník
5.	vedoucí oddělení	spec. pedagog	jiný odsouzený	spec. pedagog
6.	psycholog	prac. nestátní inst.	vedoucí oddělení	psycholog
7.	duchovní	prac. státní inst.	prac. nestátní inst.	duchovní
8.	jiný odsouzený	pracovník gř	prac. státní inst.	prac. státní inst.
9.	prac. nestátní inst.	duchovní	ředitel věznice	pracovník gř
10.	pracovník gř	vedoucí oddělení	pracovník gř	vedoucí oddělení
11.	prac. státní inst.	ředitel věznice	duchovní	ředitel věznice

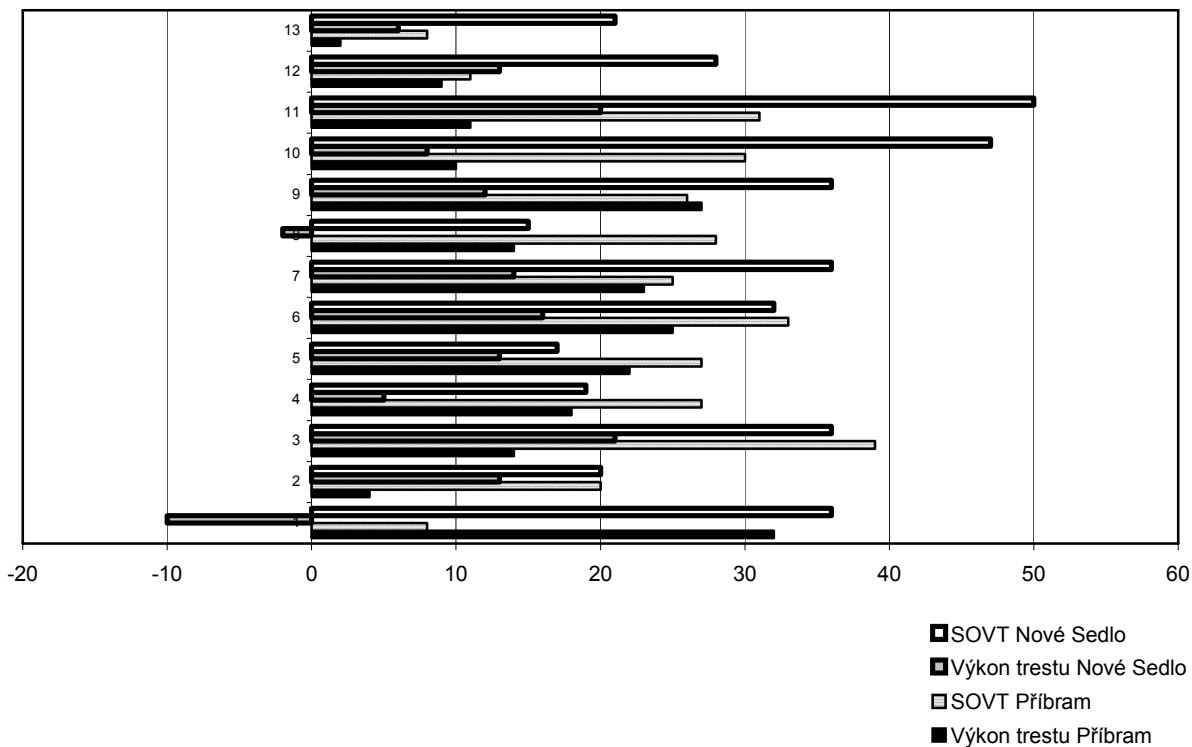
Ve výsledcích prvního dotazníku (viz.příl.č.1c) jsou rozdíly zřejmé zejména mezi věznicemi, rozdíly uvnitř věznic (mezi běžným oddělení VT a SOVT) jsou menší. Jestliže ve Věznici Příbram odsouzení na VT nejčastěji volí obracet se na ty, kdo jsou s nimi bezprostředně denně v kontaktu a přednostně pracovníky věznice, až následně zmiňují jiné odsouzené a instituce mimo věznici jsou u nich na posledním místě, pak ve Věznici Nové Sedlo na tomtéž oddělení dostal jiný odsouzený přednost před speciálním pedagogem a duchovní a funkcionáři věznice (vedoucí oddělení a ředitel) jsou na posledním místě – za institucemi mimo věznici.

U odsouzených ze SOVT jsou první volby ve Věznici Příbram shodné s volbou odsouzených z VT, jiný odsouzený se dostal na páté místo, za ním následuje vedoucí oddělení, pracovníci institucí (s výjimkou pracovníků GŘ, před nímž je ředitel věznice) a na posledním místě je duchovní. U odsouzených na SOVT Věznice Nové sedlo je situace ještě komplikovanější. Pořadí prakticky nekoresponduje se zdejším běžným oddělením VT. Hned za vychovatelem dostává důvěru jiný odsouzený, následovaný pracovníkem nestátní instituce, teprve poté následují ostatní zaměstnanci věznice, kteří jsou s odsouzenými v denním kontaktu, až poté pracovníci státních institucí, GŘ. Shoda s běžným oddělením VT v této věznici je až poslední místo funkcionářů věznice – vedoucího oddělení a ředitele věznice.

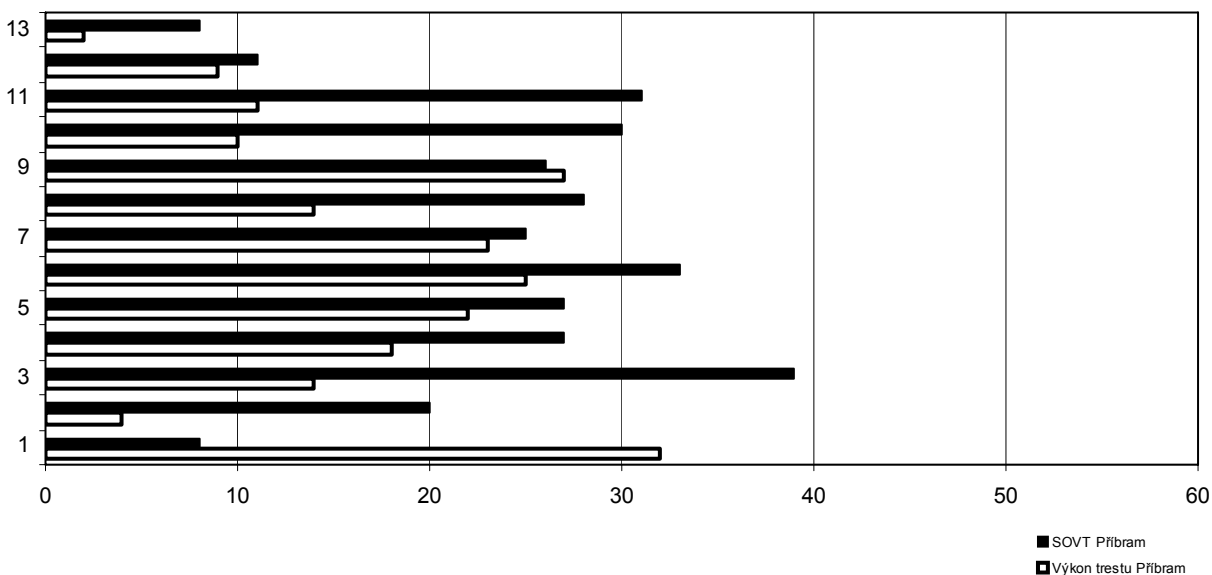
Tabulky č. 3. a) až d) shrnují upravená vstupní data druhého dotazníku pro odsouzené.

V tabulce č. 3.e) je porovnání odpovědí odsouzených (upravených způsobem, popsáním v části o metodologii) podle položek dotazníku (bez ohledu na jednotlivé pracovníky), v tabulce 3.f) pak naopak porovnání podle pracovníků, bez ohledu na jednotlivé položky. Výše popsáním způsobem jsou pak byla tato porovnání zpracována do výsledkových tabulek č. 3. g) a 3. h), které jsou pro názornost upraveny do přehledných grafů :

Graf č. 7 – Porovnání odpovědí odsouzených v položkách (viz příl.č. 3g – výsledky podle položek, pozitivní či negativní souhrny):

Graf č. 8 – Porovnání odpovědí odsouzených podle osob (viz příl. Čč.3h – výsledky podle osob, pozitivní či negativní souhrny)

Tabulku č. 3.i) zachycující neutrální volby (určité „rozpaky“ odsouzených, zda se na konkrétního pracovníka VS obrátit či nikoliv, tedy jejich neujasněnost kompetencí

pracovníka v případě konkrétního problému) by převedení do grafické podoby nijak nezpřehlednilo.

Tabulka 3. g) - výsledků podle položek, uspořádaná podle dosaženého pořadí od největšího po nejmenší počet pozitivních voleb, vypovídající o tom, ve které oblasti mají odsouzení z jednotlivých skupin největší důvěru k zaměstnancům oddělení (bez ohledu na jejich profesi) vypadá následovně viz tab.:

Pořadí položek podle jednotlivých oddělení VT (dotazník č. 2 pro odsouzené):

Pořadí dle důležitosti	PbVT <i>dle legendy</i>	Pb SOVT <i>dle legendy</i>	NS VT <i>dle legendy</i>	NS SOVT <i>dle legendy</i>
1.	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>11</i>
2.	<i>9</i>	<i>6</i>	<i>11</i>	<i>10</i>
3.	<i>6</i>	<i>11</i>	<i>6</i>	<i>1</i>
4.	<i>7</i>	<i>10</i>	<i>7</i>	<i>3</i>
5.	<i>5</i>	<i>8</i>	<i>2</i>	<i>7</i>
6.	<i>6</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>9</i>
7.	<i>3</i>	<i>5</i>	<i>12</i>	<i>6</i>
8.	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>9</i>	<i>12</i>
9.	<i>11</i>	<i>7</i>	<i>10</i>	<i>13</i>
10.	<i>10</i>	<i>2</i>	<i>13</i>	<i>2</i>
11.	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
12.	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>8</i>	<i>5</i>
13.	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>1</i>	<i>8</i>

Legenda (pořadí položek):

- 1) Vztahy s rodinou, družkou, příbuznými
- 2) Neshody s jinými lidmi
- 3) Vzdělání, příprava na zaměstnání
- 4) Ubytování pro sebe a rodinu
- 5) Zajištění práce, peněz, příjmů
- 6) Znalosti informací o možnostech sociální podpory ...
- 7) Vztahy s autoritami (dozorci, úředníci ...)
- 8) Dokázat vyjít s penězi, které mám k dispozici
- 9) Špatná nálada, úzkosti, deprese
- 10) Zájmy a koníčky
- 11) Vyplnění volného času smysluplně
- 12) Problémy svědomí a pocitů viny
- 13) Problémy s city, láskou ...

Z takto seřazených údajů lze vyčíst, pokud opět budou zvažovány položky na prvních pěti místech jako ty, v nichž jsou odsouzení s přístupem zaměstnanců relativně nejspokojenější a položky na posledních pěti místech jako ty, kde jsou relativně nejméně spokojeni (nejmenší počet pozitivních voleb, bez ohledu na absolutní velikost rozdílů ve skutečně udávaných počtech voleb) a ostatní čtyři položky budou chápány jako ty, u nichž není vyjádřena výrazná spokojenost či nespokojenost, zhruba stejné rozdíly jak mezi odsouzenými z různých věznic, tak mezi odsouzenými z běžného oddělení VT a SOVT. V podstatě lze shrnout, že se žádné dvě skupiny odsouzených, ať již v jakémkoliv členění, výrazně neshodují.

Z odpovědí ve druhém dotazníku pro odsouzené vyplývá, že odsouzení, umístění ve Věznici Příbram na běžném oddělení VT, jsou relativně nejspokojenější (uvádějí ve svých odpovědích nejvíce pozitivních voleb) s přístupem zaměstnanců v těchto oblastech : řešení vztahů s rodinou, družkou, příbuznými; řešení jejich špatné nálady, úzkostí a depresí; získávání informací o možnostech sociální podpory; řešení vztahů s autoritou; možnosti zajištění práce, peněz, příjmů. Naproti tomu relativně nejméně spokojeni jsou v oblastech problémů s city, láskou; získávání ubytování pro sebe a rodinu; řešení jejich problémů svědomí a pocitů viny; v oblasti zájmů a koníčků a v možnosti smysluplného využití volného času.

Odsouzení z téže věznice, umístění na SOVT, pak jsou relativně nejspokojenější s přístupem zaměstnanců v těchto oblastech: vzdělání, příprava na zaměstnání; informacemi o možnostech sociální podpory; smysluplného vyplnění volného času; v oblasti zájmů a koníčků a v radách, jak vyjít s penězi, které mají k dispozici. Relativně nejméně spokojeni pak jsou s přístupem zaměstnanců k jejich problémům s city, láskou; ke vztahům s rodinou, družkou, příbuznými; k problémům se svědomím a pocity viny; v oblasti neshod s jinými lidmi a ve vztazích s autoritami.

Odsouzení, umístění na běžném oddělení VT ve Věznici Nové Sedlo jsou relativně nejspokojenější s přístupem zaměstnanců v oblasti vzdělání, přípravy na zaměstnání; v oblasti smysluplného trávení volného času; s jejich znalostmi informací o možnostech sociální podpory; v řešení vztahů s autoritou a neshod s jinými lidmi. Nejméně spokojeni pak jsou v oblasti vztahů s rodinou, družkou, příbuznými; v oblasti nakládání s penězi; zajištění ubytování pro sebe a rodinu; problémech s city, láskou a v oblasti zájmů a koníčků.

Odsouzení z Věznice Nové Sedlo, zařazení na SOVT, jsou relativně nejspokojenější v oblasti smysluplného vyplnění volného času; v oblasti zájmů a koníčků; v řešení vztahů s rodinou, družkou a příbuznými; v oblasti vzdělání a přípravy na zaměstnání a v řešení vztahů s autoritou. Relativně nejméně spokojeni jsou v oblasti řešení vycházení s penězi; zajištění práce, peněz, příjmů; zajištění ubytování; řešení neshod s jinými lidmi a problémů s city, láskou.

Tabulka č. 3. h) – výsledků podle osob, seřazená od nejvyššího počtu pozitivních voleb po nejnižší, tj. vyjadřující, ke komu mají odsouzení větší či menší důvěru (kdo podle jejich očekávání lépe či hůře naplňuje jim přisuzovanou roli) je následující:

A = Pb VT; B = Pb SOVT; C = NS VT; D = NS SOVT)

Pořadí zaměstnanců v hodnocení odsouzených z jednotlivých oddělení VT (dotazník č. 1d pro odsouzené):

Pořadí dle preferencí	PbVT A	SOVT B	NS VT C	NS SOVT D
1.	<i>soc. pracovník</i>	<i>soc. pracovník</i>	<i>jiný odsouzený</i>	<i>spec. pedagog</i>
2.	<i>spec. pedagog</i>	<i>psycholog</i>	<i>vychovatel</i>	<i>psycholog</i>
3.	<i>psycholog</i>	<i>spec. pedagog</i>	<i>spec. pedagog</i>	<i>soc. pracovník</i>
4.	<i>vychovatel</i>	<i>jiný odsouzený</i>	<i>psycholog</i>	<i>vychovatel</i>
5.	<i>jiný odsouzený</i>	<i>vychovatel</i>	<i>soc. pracovník</i>	<i>jiný odsouzený</i>

Tuto tabulku není třeba zde více komentovat, opodstatněné to bude v diskusi.

Tabulka č. 3 i) (viz.příl.č.3) je přehledem neutrálních, neurčitých voleb (bod 3.škály dotazníku : „nevím, nemám zkušenost osobní ani informace od jiných“). Takto formulovaná odpověď by měla mít stejnou vypovídací hodnotu jako negativní či pozitivní volba. Ve zpracované podobě je však technicky jen obtížné ji interpretovat, proto je zde předložena ve dvou dílčích tabulkách (podle osob a podle položek) a následně upravena ve zde používané podobě dle pořadí (od nejvyššího po nejnižší počet voleb pro danou osobu nebo položku).

Počet neutrálních odpovědí pro jednotlivé zaměstnance:

	jiný ods.	vychovatel	soc. prac.	spec. ped.	psycholog
Pb VT	25	35	38	32	30
Pb SOVT	42	40	39	39	55
NS VT	10	27	23	26	37
NS SOVT	20	50	48	50	48

Pořadí zaměstnanců podle počtu neutrálních voleb u jednotlivých oddělení VT:

Pořadí	Pb VT	Pb SOVT	NS VT	NS SOVT
1.	<i>soc. pracovník</i>	<i>psycholog</i>	<i>psycholog</i>	<i>vychovatel</i>
2.	<i>vychovatel</i>	<i>jiný ods.</i>	<i>vychovatel</i>	<i>spec. pedagog</i>
3.	<i>spec. pedagog</i>	<i>vychovatel</i>	<i>spec. pedagog</i>	<i>soc. pracovník</i>
4.	<i>psycholog</i>	<i>soc. pracov.</i>	<i>soc. pracovník</i>	<i>psycholog</i>
5.	<i>jiný ods.</i>	<i>spec. pedagog</i>	<i>jiný ods.</i>	<i>jiný ods.</i>

Z výše uvedené tabulky pořadí osob pro nerozhodnou volbu vyplývá zajímavý údaj – u jiných odsouzených mají probandi (s výjimkou odsouzených zařazených ve Věznici Příbram na SOVT) nejméně rozpaků, zda se na ně obrátit či neobrátit. Na tomto oddělení jsou spíše v rozpacích u sociálního pracovníka a speciálního pedagoga. Liší se postavení psychologa (nejvíce rozpaků zda se na něj obrátit vykazují skupiny odsouzených z Příbrami SOVT a Nového Sedla VT, nerozhodnost pak nejvíce vyjadřují u sociálního pracovníka v Příbrami na VT a u vychovatele v Novém Sedle na SOVT.

Počty neutrálních voleb pro jednotlivé položky (viz.přil.č. 3 i):

Oblasti dle legendy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Věznice													
Pb VT	14	15	8	13	13	9	16	9	12	13	21	10	7
Pb SOVT	16	17	19	25	16	15	7	15	12	19	21	19	12
NS VT	11	5	11	14	13	9	7	10	10	11	5	11	6
NS SOVT	16	29	16	19	19	20	8	23	14	17	7	9	18

Viz. legenda na str. 89

Pořadí položek podle počtu neutrálních voleb (viz.přil.č. 3i):

<i>pořadí položky</i>	<i>Pb VT</i>	<i>Pb SOVT</i>	<i>NS VT</i>	<i>NS SOVT</i>
pořadí volby				
1.	<i>11</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>2</i>
2.	<i>7</i>	<i>11</i>	<i>5</i>	<i>8</i>
3.	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>6</i>
4.	<i>1</i>	<i>10</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
5.	<i>4</i>	<i>12</i>	<i>10</i>	<i>5</i>
6.	<i>5</i>	<i>2</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
7.	<i>10</i>	<i>1</i>	<i>8</i>	<i>10</i>
8.	<i>9</i>	<i>5</i>	<i>9</i>	<i>1</i>
9.	<i>12</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>3</i>
10.	<i>6</i>	<i>8</i>	<i>7</i>	<i>9</i>
11.	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>13</i>	<i>12</i>
12.	<i>3</i>	<i>13</i>	<i>2</i>	<i>7</i>
13.	<i>13</i>	<i>7</i>	<i>11</i>	<i>11</i>

Číselné hodnoty v tabulce je vysvětleny v legendě na str. 89

Z takto upravené tabulky vyplývá, že (bez ohledu na osobu) mají odsouzení zařazení do Věznice Příbram na běžném oddělení výkonu trestu největší rozpaky při rozhodování, na koho se obrátit se svými problémy v oblastech smysluplného vyplnění volného času (č.11), řešení vztahů s autoritami č. 7 je na druhém místě. Jako třetí v pořadí je řešení neshod s jinými lidmi.

Naopak, zpravidla ví, na koho se obrátit (nejmenší rozpaky) v oblastech problémů s láskou (č.13), otázkách svého vzdělání a přípravy na zaměstnání (č.3), nakládání s penězi (č.8), potřebě informací o sociální podpoře (č.6) a problematice svědomí a pocitů viny (č.12) a tak podobně v dalším textu.

Odsouzení zařazení v téže věznici na oddělení SOVT pak nemají jistotu, na koho se obrátit v oblastech zajištění ubytování, smysluplného vyplnění volného času, problematice vzdělání a přípravě na zaměstnání, zájmů a koníčků a problémů se svědomím. Naopak nejméně problémů mají v rozhodnutí, na koho se obrátit v případě

potřeby rady a řešení v oblastech vztahů s autoritami, problémech s city a láskou, svých nálad, úzkostí, nakládání s penězi a možnostech sociální podpory.

Ve Věznici Nové Sedlo na běžném oddělení výkonu trestu jsou odsouzení nejistí, na koho se obrátit pro pomoc v potřebě ubytování, zajištění práce, řešení vztahů s rodinou, zajištění vzdělání nebo možnostech zájmů a koníčků. Naopak relativně největší jistotu mají v oblastech smysluplného trávení volného času, neshod s jinými lidmi, při problémech s city a láskou, ve vztazích s autoritami a informace o možnostech sociální podpory.

V této věznici na oddělení SOVT pak odsouzení vypovídají o nejistotě, na koho se obrátit v oblastech neshod s jinými lidmi, hospodaření s penězi, informací o sociální podpoře, ubytování a zajištění práce. Nejméně nejistoty pociťují v oblastech vyplnění volného času, vztazích s autoritami, problémech se svědomím, špatnou náladou.

Tabulka č. 3. i) však dává možnost porovnat také četnost případů, ve kterých odsouzení z jednotlivých skupin nevykazují žádnou nerozhodnou odpověď – zde je možné vyčíst potřebné údaje z celkové tabulky, kterou je však možné ještě pro přehlednost upravit tak, aby bylo jasné jak ve které oblasti, tak u které osoby je jejich volba požádat – nepožádat zcela jednoznačná :

Chybějící volba středních (neutrálních) hodnot podle položek i osob:

Legenda: A = jiný odsouzený; B = vychovatel; C = soc. pracovník; D = spec. pedagog E = psycholog

	Pb VT					Pb SOVT					NS VT					NS SOVZ				
	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
1																				
2				X									X			X				
3	X				X															
4																				
5																		X		
6								X										X		
7								X	X				X							
8											X					X				
9																				X
10									X		X									
11											X	X		X			X			
12	X										X									
13	X										X		X							

Číselné údaje jsou uvedeny v legendě na str. 89

Naprosto jednoznačnou volbu (ať již pozitivní nebo negativní) u všech zúčastněných odsouzených nezískala žádná osoba v položkách č. 1 (vztahy s rodinou, družkou, příbuznými) a položka č. 4 (získání ubytování pro sebe a rodinu).

Dvě položky získaly po jedné jednoznačné volbě – položka č. 5 (zajištění práce, peněz a příjmů) a č. 9 (špatná nálada, úzkosti, deprese).

Celkem pět položek v dotazníku získalo po dvou jednoznačných volbách: položka č. 3 (vzdělání, příprava na zaměstnání), položka č. 6 (informace o možnostech sociální podpory), položka č. 8 (vycházení s penězi), položka č. 10 (zájmy a koníčky) a položka č. 12 (problémy svědomí, pocity viny).

Tři položky získaly tři jednoznačné volby – položka č. 2 (neshody s jinými lidmi), položka č. 7 (vztahy s autoritou) a položka č. 13 (problémy s city, láskou).

Položka č. 11 (smysluplné vyplnění volného času) získala nejvíce – čtyři jednoznačné volby.

U jednotlivých osob je rozložení jednoznačných voleb následující: jiní odsouzení získali celkem deset jednoznačných voleb, z toho 3 z Věznice Příbram, běžné oddělení VT; 5 z Věznice Nové Sedlo, běžné oddělení VT a 2 z Věznice Nové Sedlo, SOVT.

Vychovatelé získali celkem dvě jednoznačné volby, po jedné na každém oddělení Věznice Nové Sedlo.

Sociální pracovníci získali celkem sedm jednoznačných voleb. Z toho 2 SOVT Věznice Příbram, 3 VT Věznice Nové Sedlo a 2 SOVT Věznice Nové Sedlo.

Speciální pedagogové získali celkem čtyři jednoznačné volby, z toho po jedné z běžných oddělení výkonu trestu v obou věznicích a dvě na SOVT Věznice Příbram.

Psychologové získali dvě jednoznačné volby – jednu na běžném oddělení VT Věznice Příbram a jednu na SOVT Věznice Nové Sedlo.

Celkové počty jednoznačných voleb podle jednotlivých oddělení a věznic pak je následující: 5x VT Věznice Příbram, 5x SOVT Věznice Příbram, 10x VT Věznice Nové Sedlo a 6x SOVT Věznice Nové Sedlo.

5.3. Shrnutí výsledků a jejich interpretace

Určitou nesnáz při hodnocení získaných výsledků působí vyžadovaná anonymita odpovědí. U zaměstnanců např. v tom, že nebyl požadován údaj o délce praxe ve Vězeňské službě, která ovlivňuje nejen „zralost“ odpovědí, tj. jak důkladně se již zaměstnanec seznámil se skutečnou praxí ve věznici, ale také např. neumožňuje v odpovědích podchytit náznaky syndromu vyhoření u „délesloužících“ či naopak aktuální ztráty iluzí při střetu představ o této práci při nástupu do věznice s její realitou. Kvůli zaručené anonymitě nelze také u otázek na sebehodnocení (jak hodnotí zvládání popsaných kompetencí sami u sebe) odlišit odpovědi např. vychovatele, pedagoga a dalších zaměstnanců. Rovněž tak nelze jednoznačně určit, jakou představu o potřebách kompetencí v jednotlivých profesích mají reprezentanti profesí jiných a jakou reprezentanti profese, o které je vypovídáno.

Ve strukturovaném rozhovoru pak – vzhledem k osobní znalosti dotazujícího se a dotazovaného – není možné nijak prokázat, že slibovaná anonymita bude zachována.

To se muselo odrazit, a také odrazilo, v kvalitě i množství výpovědí. Nelze je ani hrubě strukturovat pro následnou kvantifikaci, lze je pouze použít jako ilustraci při hledání odpovědí na důvody rozdílů mezi jednotlivými skupinami zaměstnanců.

Anonymita odsouzených zase znemožňuje zaručit, že jejich výpovědi nejsou výsledkem jejich pokřiveného smyslu pro humor nebo důsledkem osobních animozit.

5.3.1. Výsledky získané u zaměstnanců

Výsledky získané dotazníkem u zaměstnanců v části zabývající se kompetencí jednotlivých profesí lze shrnout do několika zřejmých tvrzení :

- a) Zaměstnanci na jednotlivých odděleních tvoří určitý více či méně sehraný kolektiv, který díky delší spolupráci získává i podobné postoje k práci s odsouzenými a tím upřednostňuje určité kvality (kompetence), které jim zvolený způsob jednání usnadňují a možná zjednodušují nutnou návaznost a spolupráci zaměstnanců v různých profesích. To lze doložit jednak rozdíly v použitém rozsahu škál (v průměru na celý dotazník o půl bodu nižší výsledek zaměstnanců SOVT), jednak tím, že v obou skupinách je jako nejpotřebnější zvýrazněna jedna konkrétní kompetence pro prakticky všechny profese.
- b) Rozdíly mezi skupinami zaměstnanců v hodnocení potřebnosti jednotlivých kompetencí pro jednotlivé profese se sice různí, rozdíly však nejsou až tak výrazné. Lze zde vidět již zmíněný, určitý vliv „sjednocení“ v rámci kolektivu spolupracovníků, který je sice částečně modifikován v detailech, ne však v celkovém dopadu.
- c) V části dotazníku, věnované sebehodnocení zvládnutí uvedených kompetencí je situace odlišná – s největší pravděpodobností je sebehodnocení opřeno o vlastní praktické zkušenosti z práce s odsouzenými (na rozdíl od předchozí části, kde se promítají více očekávání, chápání rolí jednotlivých specialistů) a tak nejen že jsou použity oběma skupinami stejné rozsahy použitých škál, ale také jsou shodně označeny nejlépe a nejhůře zvládané kompetence. V sebehodnocení se výše zjištěné rozdíly stírají.

Nabízejí se dva možné důvody zjištěných rozdílů. Jeden spočívá ve způsobu řízení kolektivu specialistů na daném oddělení (běžné oddělení VT a SOVT)

vycházející z osobnosti určeného vedoucího a jeho prioritami – co upřednostňuje, oceňuje, co odmítá a trestá.

V delší dobu spolupracující skupině nelze popřít vliv vedoucích, a to následně až po ředitele věznice, tedy to, jak formuluje úkoly pro jednotlivá oddělení. Zde je zřejmé, že zaujatý, odpovědný a chápavý vedoucí dokáže z podřízených získat maximum jejich možností; formalizující, znechucený a náladový vedoucí pak kolektiv otráví, rozvrátí a ani neumožní jednotlivcům podávat nejlepší výkony podle jejich možností a svědomí.

Druhým důvodem je zřejmý rozdíl v konstituování, cílech, používaných metodách práce – včetně přípravy na ni. Na rozdíl od kolektivů specialistů na běžných odděleních VT (která jsou přeplněna dost často se měnícím složením odsouzených s různorodou trestnou činností, s různorodými programy zacházení, bez společných cílů), které jsou sestavovány s cílem zabezpečit především denní potřeby fungování věznice, jsou kolektivy pracující na SOVT v jiné pozici. Jsou záměrně složeny z nejzkušenějších, již osvědčených zaměstnanců, jsou speciálně připravovány (školeny) v metodách zajišťujících účinné a cílené působení na menší počty delší dobu ustálených, neměnných skupin odsouzených s jednotným programem zacházení vybíraných na tato oddělení cíleně pro shodné charakteristiky trestné činnosti. Už vzhledem k těmto podmínkám je zde možná a využívaná komunitní forma práce s odsouzenými, na běžných odděleních výkonu trestu nemyslitelná. Nelze popřít stmelující vliv této formy práce i na zaměstnance oddělení.

Výše uvedené „setření“ rozdílů v sebehodnocení zvládnání daných kompetencí mezi skupinami zaměstnanců je s největší mírou pravděpodobnosti dáno tím, že při anonymním hodnocení kompetencí potřebných pro jednotlivé profese vycházeli zaměstnanci spíše z představ o roli příslušné profese, z toho, co si myslí, že „je správně“. V sebehodnocení pak vycházeli především z vlastní praxe, která přes uvedené rozdíly mezi jednotlivými kolektivy na různých odděleních musí mít shodné znaky. Shodné pro pracovníky všech pomáhajících profesí.

Co se týče celkového zaměření dotazníku, průměry všech získaných hodnot (v hodnocení potřebnosti i jejího zvládnání) ukazují, že všechny v něm uvedené kompetence jsou považovány minimálně za vhodné. To, že většina hodnocení se pohybuje v rozmezí 4. a 5. bodového hodnocení škály naznačuje, že jednak mohou být rezervy v přípravě zaměstnanců na své povolání, ale také, že uváděné kompetence

rozhodně nejsou jejich vyčerpávajícím shrnutím. Tedy že jsou další, v dotazníku neuvedené, jejichž potřeba je pocíťována. Nikdo ze zúčastněných se je však, jak bylo uvedeno, nepokusil definovat, určit.

Bylo uvedeno, že odpovědi z polostrukturovaného rozhovoru (příloha č. 1b) nelze pro jejich pestrost kategorizovat a kvantifikovat. Zde jsou nejzajímavější odpovědi získané v jednotlivých bodech rozhovoru (body osnovy jsou zestručněny).

1. *Napadají Vás jiné kompetence, které nebyly uvedeny? Které?* „Flexibilita de facto i de jure“ (jediná formulovaná odpověď mimo několikrát uvedeného „ne“)
2. *Jak Vás připravila škola? Co Vám vlastní praxe ukázala jako nedostatek školní přípravy?* „Škola připravila nedostatečně; škola nemůže připravit na praxi; nemám vzdělání v oboru /nutno poznamenat, že na pozici vychovatele ve VS není žádné specializované středoškolské, natož vysokoškolské vzdělání v české soustavě škol zaměřeno/, důležité jsou životní zkušenosti...“
3. *Hodnocení spolupráce s ostatními zaměstnanci* „dostatečná; dobrá; celkem dobrá; pokulhává za potřebami a představami; není vytvářeno příznivé klima ze strany vedení; rozhoduje výběr pracovníků, který neovlivním ...“
4. *Kvantifikace ztotožnění zaměstnanců s profesí* „lapidárně řečeno chodí do práce; naprosto; doufám, že ano; dostatečně; průměr ...“
5. *Shoda představ o profesi s realitou* „Deziluze; ne; většinu vědomostí získaných na škole v praxi nepoužiji; zklamání; příjemně mne nepřekvapilo nic ...“
6. *Jak učební osnovy odpovídají obsahem a rozsahem požadavkům praxe* „Ne; pro práci ve věznici to není; nejlepší škola je praxe; žádné vzdělání není vhodné; zhruba ano...“
7. *Co překvapuje a zaskočilo Vás při jednání s odsouzenými* „S mojí praxí už nic; účelové myšlení a jednání; že občas nelžou; vzhledem k povinnostem nemám na odsouzené čas; neupřímnost; jejich morální hodnoty ...“
8. *Podpora ze strany kolegů a nadřízených* „Necítím žádnou podporu, jde jen o spolupráci; nevidím podporu u nadřízených; dostatečné ohodnocení; nemají představu, co má profese obnáší ...“

5.3.2. Výsledky získané u odsouzených

Získaná data z prvního dotazníku pro odsouzené ukazují, že rozdíly mezi věznicemi mohou být vysvětleny jako rozdíly mezi osobami, které v nich pracují. Jestliže výsledky Věznice Příbram naznačují, že odsouzení jsou zpravidla spokojeni s řešením, jehož se jim dostalo přímo od zaměstnanců ve věznici a mimo věznici se obrací až nejsou-li jejich problémy řešeny v souladu s jejich představami, pak výsledky Věznice Nové Sedlo jako by naznačovaly určitou mezeru mezi odsouzenými a funkcionáři této věznice.

Samozřejmě, tento výklad nemůže být chápán absolutně. Dotazník neřešil, s jakými problémy se odsouzení na koho obrací, nesledoval frekvenci jednotlivých obsahově rozdílných problémů. Z praxe je možné soudit, že nejčastější problémy odsouzených se týkají organizačních záležitostí uspořádání jejich vztahů s jinými odsouzenými (přestěhování na jiné oddělení, jinou ložnici, převod do péče jiného vychovatele), zajištění dokladů, kontaktů s úřady (např. vyřízení důchodu, ale až po svatbu ve věznici), dále zařazení do jiných než určených aktivit a podobně. To vše musí řešit věznice vlastními silami.

Problémy, týkající se jejich značně častých žádostí o přemístění do jiné, než určené věznice, již nelze řešit pouze v jejich kmenové věznici (ze zákona je nutná dohoda ředitelů, nedohodu řeší GŘ) a problémy, které předpokládají ve svém budoucím životě (po skončení trestu a propuštění z věznice) nelze bez kontaktu na „civilní“ orgány a organizace řešit vůbec. U této skupiny problémů záleží na ochotě, odvaze a vytrvalosti zaměstnanců věznice (zejména sociálních pracovníků) řešení potřeb odsouzených na příslušných místech prosazovat, ovšem nejen na tom.

Zvláštní skupinou jsou pak odsouzení zařazení na SOVT, kde jejich kontakty především s nestátními organizacemi již v průběhu výkonu trestu je základním předpokladem pro co možná bezproblémové zapojení se do většinové, netrestané společnosti po skončení výkonu trestu. Jedná se o drogově závislé, jejichž sociální vazby ještě před odsouzením byly zpravidla velmi razantně přetřhány v důsledku jejich závislosti – a v řadě případů se ani nemají kam vracet. Konstatování odsouzených z těchto oddělení, že na řešení jejich problémů se častěji než přímo někteří zaměstnanci věznice podílejí pracovníci nestátních institucí je však ne zcela přesné, neboť i v tomto

případě je zprostředkování kontaktů plně v povinnosti a pravomoci zaměstnance věznice.

Hodnoty, získané druhým dotazníkem pro odsouzené (jaké kompetence přisuzují jednotlivým zaměstnancům) svou určitou roztříštěností a nejednoznačností vedou k následujícím úvahám :

1. Odsouzení nemají dostatečnou představu, kdo všechno a jakým způsobem se podílí na řešení jejich problémů ve skutečnosti. Mají jednoznačnou zkušenost, zda se jim podaří své přání prosadit obrátí-li se na konkrétního zaměstnance či nikoliv – a pokud neuspějí u jednoho, kontaktují další – dokud nejsou alespoň částečně s řešením spokojeni. Jejich odpovědi proto nevypovídají tak zcela o tom, že by rozlišovali kompetence jednotlivých profesí, spíše vypovídají o jejich představách, založených na osobních zkušenostech s používáním metody „pokusu a omylu“.
2. Ukazuje se možný dvojitý pohled – buď ve věznicích, jejich pracovních kolektivech, dostatečně funguje potřebná zastupitelnost zaměstnanců (tedy dostatečná alespoň rámcová znalost běžných přístupů k řešení problémů napříč profesemi, takže speciální pedagog je schopen zastoupit při vysvětlování nutného postupu řešení např. sociálního pracovníka, psycholog vychovatele a naopak v různě napříč), nebo odsouzení striktně nerozlišují mezi jednotlivými zaměstnanci a obracejí se spíše na osobu než na profesi.
3. Tomu by nasvědčoval poznatek z praxe, že relativně často jsou na žádankách o rozhovor psána jména zaměstnanců bez uvedení pracovního zařazení (které tam má být) – v případě SOVT, kde bývá zařazen jediný psycholog a jediný speciální pedagog, jediný sociální pracovník a jediný vychovatel je to po určité době vzhledem ke komunitnímu způsobu práce pochopitelné. V případě běžných oddělení VT, kde nebývá tak striktně jednoznačné určení pracovníka na konkrétní oddělení to už tak jednoznačné není.
4. Do určité míry se v odpovědích promítají spíše představy odsouzených o roli toho kterého zaměstnance (profese), než jejich skutečné znalosti možností té které profese. Může jít také o naučenou reakci – kdo jednou pomohl s něčím, na toho se obracejí i s jinými problémy bez ohledu na charakter těchto problémů.

5. Výrazně se zde určitě projevuje osobní zkušenost odsouzených se zaměstnanci, jejich hodnocení z hlediska obecně lidských vlastností, přístupu k odsouzeným, ochotě, důvěryhodnosti atd. Především pozitivní volby ukazují spíše na důvěru ke konkrétní osobě než k profesi, i když se tato důvěra k osobě může přenést (zejména po přemístění odsouzeného do jiné věznice) i na samotnou profesi bez ohledu na osobu, která ji v dané věznici reprezentuje.

6 SHRNUÍ A DISKUSE K PRŮZKUMU

6.1 K použitým metodám, technice provedení a interpretace

Dosažené výsledky průzkumu jsou ovlivněny několika základními skutečnostmi. Jednak je to fakt, že se nepodařilo získat odpovědi zaměstnanců jiné věznice, než Věznice Příbram, jednak fakt, že v důsledku omezené kapacity specializovaných oddělení výkonu trestu a ve snaze zachovat porovnatelný počet odsouzených, kterým byly předloženy dotazníky ke zodpovězení, jsou celkové počty odsouzených v jednotlivých skupinách poněkud nižší, než aby bylo možno získané výsledky považovat za výsledky skutečného výzkumu.

Výsledky tedy mají orientační hodnotu, nebudou velmi pravděpodobně porovnatelné s opakovaným výzkumem, nejsou hodnoceny statistickými metodami a nemají proto nezpochybnitelný status. Pojetí empirické části, a následný způsob zpracování a interpretace získaných výsledků, jsou proto pouze určitou sondáží do problému, odhalení, kde je možné vidět rozdíly a shody, nalézání trendů či směrů rozdílů, a tendencí přístupu zaměstnanců i odsouzených k problematice kompetencí a rolí specialistů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vzhledem k relativně volné a nestandardizované formě hodnotících škál dotazníků nebylo vhodné (a při použitím zjednodušení vyhodnocení vyžádaném faktem, že ne každý odsouzený vyplnil odpověď u každé položky pro každou definovanou osobu) ani žádoucí, na konečnou podobu operací se získanými daty – pořadí jednotlivých položek či osob – použít některou ze statistických metod, umožňujících průkazně hodnotit právě rozdíly v pořadí (např. Wilcoxonův test pořadí). S určitou benevolencí k někdy i výrazněji rozdílným hodnotám dosaženým u jednotlivých skupin však lze naznačené trendy a směry rozdílů považovat za platné.

V dotazníku pro zaměstnance formulace jednotlivých kompetencí vycházejí ze znalosti praxe, rozhodně nejsou vydávány za jediné možné a formulačně čisté. Proto byl dán prostor respondentům k jejich doplnění a další, dle jejich mínění pro práci ve Vězeňské službě přímo s odsouzenými potřebné a vhodné. Nebylo zaznamenáno jediné doplnění, jediný odlišný názor na to, co zaměstnanec Vězeňské služby pro svoji denní práci s odsouzenými potřebuje. Je více než zřejmé, že dotazník by bylo možné doplnit o celou řadu dalších dovedností, schopností a předpokladů, stal by se však nepřehledným. Navíc některé z kompetencí, které se na první pohled nabízí – např.

psychická odolnost (práce s odsouzenými, či lépe vůbec práce v pomáhajících profesích, je psychicky značně náročná, vyčerpávající, stresující a emocionálně zatěžující), to však je předpoklad, který se prověřuje již v průběhu přijímacího (výběrového) řízení u všech uchazečů o práci ve Vězeňské službě a zde by jeho zařazení bylo nadbytečné a málo vypovídající.

Určitou nesnáz působí vyžadovaná anonymita odpovědí. U zaměstnanců např. v tom, že nebyl požadován údaj o délce praxe ve Vězeňské službě, která ovlivňuje nejen „zralost“ odpovědí, tj. jak důkladně se již zaměstnanec seznámil se skutečnou praxí ve věznici, ale také např. neumožňuje v odpovědích podchytit náznaky syndromu vyhoření u „délesloužících“ či naopak aktuální ztráty iluzí při střetu představ o této práci při nástupu do věznice s její realitou.

Kvůli zaručené anonymitě nelze také u otázek na sebehodnocení (jak hodnotí zvládání popsaných kompetencí sami u sebe) odlišit odpovědi např. vychovatele, pedagoga a dalších zaměstnanců. Rovněž tak nelze jednoznačně určit, jakou představu o potřebách kompetencí v jednotlivých profesích mají reprezentanti profesí jiných a jakou reprezentanti profese, o které je vypovídáno.

Ve strukturovaném rozhovoru pak – vzhledem k osobní znalosti dotazujícího se a dotazovaného – není možné nijak prokázat, že slibovaná anonymita bude zachována. To se muselo odrazit, a také odrazilo, v kvalitě i množství výpovědí. Nelze je ani hrubě strukturovat pro následnou kvantifikaci, lze je pouze použít jako ilustraci při hledání odpovědí na důvody rozdílů mezi jednotlivými skupinami zaměstnanců.

Anonymita odsouzených zase znemožňuje zaručit, že jejich výpovědi nejsou výsledkem jejich pokřiveného smyslu pro humor nebo důsledkem osobních nálad.

6.2 Zaměstnanci

Výsledky získané dotazníkem u zaměstnanců v části zabývající se kompetencí jednotlivých profesí lze shrnout do několika zřejmých tvrzení :

- a) Zaměstnanci na jednotlivých odděleních tvoří určitý více či méně sehraný kolektiv, který díky delší spolupráci získává i podobné postoje k práci s odsouzenými a tím upřednostňuje určité kvality (kompetence), které jim zvolený způsob jednání usnadňují a možná zjednodušují nutnou návaznost a spolupráci zaměstnanců v různých profesích. To lze doložit jednak rozdíly

v použitém rozsahu škál (v průměru na celý dotazník o půl bodu nižší výsledek zaměstnanců SOVT), jednak tím, že v obou skupinách je jako nejpotřebnější zvýrazněna jedna konkrétní kompetence pro prakticky všechny profese.

- b) Rozdíly mezi skupinami zaměstnanců v hodnocení potřebnosti jednotlivých kompetencí pro jednotlivé profese se sice různí, rozdíly však nejsou až tak výrazné. Lze zde vidět již zmíněný, určitý vliv „sjednocení“ v rámci kolektivu spolupracovníků, který je sice částečně modifikován v detailech, ne však v celkovém dopadu.
- c) V části dotazníku, věnované sebehodnocení zvládnání uvedených kompetencí je situace odlišná – s největší pravděpodobností je sebehodnocení opřeno o vlastní praktické zkušenosti z práce s odsouzenými (na rozdíl od předchozí části, kde se promítají více očekávání, chápání rolí jednotlivých specialistů) a tak nejen že jsou použity oběma skupinami stejné rozsahy použitých škál, ale také jsou shodně označeny nejlépe a nejhůře zvládané kompetence. V sebehodnocení se výše zjištěné rozdíly stírají.

Nabízejí se dva možné důvody zjištěných rozdílů. Jeden spočívá ve způsobu řízení kolektivu specialistů na daném oddělení (běžné oddělení VT a SOVT) vycházející z osobnosti určeného vedoucího a jeho prioritami – co upřednostňuje, oceňuje, co odmítá a trestá. V delší dobu spolupracující skupině nelze popřít vliv vedoucích, a to následně až po ředitele věznice, tedy to, jak formuluje úkoly pro jednotlivá oddělení. Zde je zřejmé, že zaujatý, odpovědný a chápavý vedoucí dokáže z podřízených získat maximum jejich možností; formalizující, znechucený a náladový vedoucí pak kolektiv otráví, rozvrátí a ani neumožní jednotlivcům podávat nejlepší výkony podle jejich možností a svědomí.

Druhým důvodem je zřejmý rozdíl v konstituování, cílech, používaných metodách práce – včetně přípravy na ni. Na rozdíl od kolektivů specialistů na běžných odděleních VT (která jsou přeplněna dost často se měnícím složením odsouzených s různorodou trestnou činností, s různorodými programy zacházení, bez společných cílů), které jsou sestavovány s cílem zabezpečit především denní potřeby fungování věznice, jsou kolektivy pracující na SOVT v jiné pozici. Jsou záměrně složeny z nejzkušenějších, již osvědčených zaměstnanců, jsou speciálně připravovány (školeny) v metodách zajišťujících účinné a cílené působení na menší počty delší dobu

ustálených, neměnných skupin odsouzených s jednotným programem zacházení vybíraných na tato oddělení cíleně pro shodné charakteristiky trestné činnosti. Už vzhledem k těmto podmínkám je zde možná a využívaná komunitní forma práce s odsouzenými, na běžných odděleních výkonu trestu nemyslitelná. Nelze popřít stmelující vliv této formy práce i na zaměstnance oddělení.

Výše uvedené „setření“ rozdílů v sebehodnocení zvládnání daných kompetencí mezi skupinami zaměstnanců je s největší mírou pravděpodobnosti dáno tím, že při anonymním hodnocení kompetencí potřebných pro jednotlivé profese vycházeli zaměstnanci spíše z představ o roli příslušné profese, z toho, co si myslí, že „je správně“. V sebehodnocení pak vycházeli především z vlastní praxe, která přes uvedené rozdíly mezi jednotlivými kolektivy na různých odděleních musí mít shodné znaky. Shodné pro pracovníky všech pomáhajících profesí.

Co se týče celkového zaměření dotazníku, průměry všech získaných hodnot (v hodnocení potřebnosti i jejího zvládnání) ukazují, že všechny v něm uvedené kompetence jsou považovány minimálně za vhodné. To, že většina hodnocení se pohybuje v rozmezí 4. a 5. bodového hodnocení škály naznačuje, že jednak mohou být rezervy v přípravě zaměstnanců na své povolání, ale také, že uváděné kompetence rozhodně nejsou jejich vyčerpávajícím shrnutím. Tedy že jsou další, v dotazníku neuvedené, jejichž potřeba je pocíťována. Nikdo ze zúčastněných se je však, jak bylo uvedeno, nepokusil definovat, určit.

6.3 Odsouzení

Získaná data z prvního dotazníku pro odsouzené ukazují, že rozdíly mezi věznicemi mohou být vysvětleny jako rozdíly mezi osobami, které v nich pracují. Jestliže výsledky Věznice Příbram naznačují, že odsouzení jsou zpravidla spokojeni s řešením, jehož se jim dostalo přímo od zaměstnanců ve věznici a mimo věznici se obrací až nejsou-li jejich problémy řešeny v souladu s jejich představami, pak výsledky Věznice Nové Sedlo jako by naznačovaly určitou mezeru mezi odsouzenými a funkcionáři této věznice.

Samozřejmě, tento výklad nemůže být chápán absolutně. Dotazník neřešil, s jakými problémy se odsouzení na koho obrací, nesledoval frekvenci jednotlivých obsahově rozdílných problémů. Z praxe je možné soudit, že nejčastější problémy

odsouzených se týkají organizačních záležitostí uspořádání jejich vztahů s jinými odsouzenými (přestěhování na jiné oddělení, jinou ložnici, převod do péče jiného vychovatele), zajištění dokladů, kontaktů s úřady (např. vyřízení důchodu. ale až po svatbu ve věznici), dále zařazení do jiných než určených aktivit a podobně. To vše musí řešit věznice vlastními silami.

Problémy, týkající se jejich značně častých žádostí o přemístění do jiné, než určené věznice, již nelze řešit pouze v jejich kmenové věznici (ze zákona je nutná dohoda ředitelů, nedohodu řeší GŘ) a problémy, které předpokládají ve svém budoucím životě (po skončení trestu a propuštění z věznice) nelze bez kontaktu na „civilní“ orgány a organizace řešit vůbec. U této skupiny problémů záleží na ochotě, odvaze a vytrvalosti zaměstnanců věznice (zejména sociálních pracovníků) řešení potřeb odsouzených na příslušných místech prosazovat, ovšem nejen na tom.

Zvláštní skupinou jsou pak odsouzení zařazení na SOVT, kde jejich kontakty především s nestátními organizacemi již v průběhu výkonu trestu je základním předpokladem pro co možná bezproblémové zapojení se do většinové, netrestané společnosti po skončení výkonu trestu. Jedná se o drogové závislé, jejichž sociální vazby ještě před odsouzením byly zpravidla velmi razantně přetřhány v důsledku jejich závislosti – a v řadě případů se ani nemají kam vracet. Konstatování odsouzených z těchto oddělení, že na řešení jejich problémů se častěji než přímo někteří zaměstnanci věznice podílejí pracovníci nestátních institucí je však ne zcela přesné, neboť i v tomto případě je zprostředkování kontaktů plně v povinnosti a pravomoci zaměstnance věznice.

ZÁVĚR

Práce se zabývá otázkou, jak zaměstnanci věznic na jednotlivých profesních pozicích specialistů zvládají své úkoly, a jak se to odráží v tom, jak je hodnotí odsouzení. Není přitom principiálně rozhodující otázka odborné, profesní přípravy (vzdělání) a s ní spojená očekávání odsouzených či spolupracovníků (představa o roli toho kterého specialisty), nýbrž širší problém kompetencí k výkonu povolání v pomáhající profesi konkrétně ve vězeňském prostředí. Tyto kompetence jsou vztaženy na zaměstnance jako jednotlivce, tedy právě bez ohledu na profesní přípravu. Vzdelání je zde chápáno jako předpoklad, nikoliv záruka kvalitního výkonu. Zjednodušeně řečeno, existuje výrazný rozdíl mezi tím, něco vědět (naučit se) a dokázat to vysvětlit jinému (učit jej), je něco jiného vědět a umět znalost použít v praxi.

Dosažené výsledky ukazují na jedné straně oprávněnost tohoto přístupu, na druhé pak jeho potřebnost pro zlepšování kvality praxe Vězeňské služby ČR. V této souvislosti není rozhodující, že se nepodařilo získat odpovědi zaměstnanců jiné věznice než Věznice Příbram, a že v důsledku omezené kapacity specializovaných oddělení výkonu trestu a ve snaze zachovat porovnatelný počet odsouzených, kterým byly předloženy dotazníky ke zodpovězení, jsou celkové počty odsouzených v jednotlivých skupinách poněkud nižší, než aby bylo možno získané výsledky považovat za výsledky skutečného výzkumu.

Získané výsledky mají proto z výše uvedených důvodů hodnotu orientační (velmi pravděpodobně nebudou jednoznačně shodné s opakovaným výzkumem; nejsou hodnoceny statistickými metodami a nemají proto nezpochybnitelný status), přesto se domnívám, že naznačují, že cíle práce bylo na popisné úrovni dosaženo. Upozorňují, kde je možné vidět rozdíly a shody mezi zaměstnanci jednotlivých věznic a různých oddělení v těchto věznicích, ukazují trendy či směry rozdílů, tendencí v přístupu zaměstnanců i odsouzených k problematice rolí specialistů a kompetencí jednotlivců k jejich naplňování ve výkonu trestu odnětí svobody.

Formulace (popis) jednotlivých kompetencí vychází z vlastní praxe autorky. Byly vynechány některé z kompetencí, které by se na první pohled nabízely – např. psychická odolnost, protože to jsou předpoklady prověřované již v průběhu přijímacího (výběrového) řízení u všech uchazečů o práci ve Vězeňské službě. Prostor, který byl dán respondentům k jejich doplnění o další, dle jejich mínění pro práci ve Vězeňské službě přímo s odsouzenými potřebné a vhodné, nebyl využit. Nebylo zaznamenáno

jediné doplnění, jediný odlišný názor na to, co zaměstnanec Vězeňské služby pro svoji denní práci s odsouzenými potřebuje. Výsledky práce však naznačují, že použité formulace kompetencí nejsou vyčerpávající a tato oblast by mohla být zahrnuta do jak teoretického, tak praktického zkoumání sociální pedagogiky.

Jedním z možných výstupů dalšího zkoumání v této oblasti by kromě vytřídění a stanovení nezbytných kompetencí mohl být i určitý nástroj jejich detekce (zjišťování jejich přítomnosti, kvality a kvantity či intenzity), což tato práce ze zřejmých důvodů neřeší. Jistě by jej přivítali nejen personalisté, kteří by měli možnost snazší predikce úspěšnosti mezi odborně (vzděláním) stejně připravenými uchazeči o určité pracovní místo, ale také vedoucí pracovníci pro optimalizaci svého rozhodování při zařazování přijatého specialisty na konkrétní oddělení či úsek práce v jim svěřené oblasti řízení.

Resumé

Tato práce sestává z 6 kapitol:

První kapitola se zabývá historickým vývojem vězeňství, typologií vězňených osob a požadavky na zaměstnance Vězeňské služby.

Obsahem **druhé kapitoly** je rozvoj sociální pedagogiky ve vězeňském prostředí, role pracovníků v pomoci a jejich sociální kompetence. Je zde vyzdvižen lidský vztah jako součást profese.

Třetí kapitola je věnována popisu výkonu trestu odnětí svobody, úkolům pracovníků Vězeňské služby, pomáhajícím organizacím a jejich službám.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na konkrétní služby odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody a zabývá se též koncepcí rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

Pátá kapitola se zabývá průzkumem kompetencí specialistů, řešením potřeb odsouzených a jeho výsledky. Je to empirická část, která je rozdělena na část metodologickou, prezentaci získaných dat a jejich interpretaci.

Poslední, šestá kapitola, obsahuje shrnutí a diskusi k průzkumu, technice provedení a interpretace.

Anotace

Tato diplomová práce je zaměřena na role pracovníků v pomoci a jejich sociální kompetence ve vězeňských zařízeních s důrazem na role vychovatelů, sociálních pracovníků a speciálních pedagogů. Zabývám se zde typologií vězňených osob, umístováním odsouzených ve věznici, vztahy mezi pracovníky a klienty.

Obsahem diplomové práce je penitenciární péče o odsouzené v průběhu výkonu trestu. Práce se zabývá též rozvojem sociální pedagogiky ve vězeňském prostředí.

V posledních kapitolách práce jsem se zaměřila na práva odsouzených uplatňovaná v praxi, na problémy současného vězeňství a na koncepci rozvoje českého vězeňství do roku 2015.

V empirické části jsem se pokusila popsat, prezentovat a zhodnotit dosažené výsledky mého průzkumu ve Věznici Příbram a Nové Sedlo. Tato diplomová práce je určena pouze pro dokončení mého kombinovaného magisterského studia.

Klíčová slova

Sociální dovednosti, role a kompetence, výkon trestu, práva odsouzených, penitenciární péče, výzkum, data.

Annotation

This diploma work is intent on the worker's role in help and their social jurisdiction in penitentiary establishments with emphasis on pedagogues', social workers' and special pedagogues' roles. I inquire into the typology of sentenced persons, their placing in the jail, relationships among workers and clients here.

Diploma work's contents are the penitentiary care of sentenced persons during their punishments. And is engaged in the development of the social pedagogy in penitentiary world too.

In the end of the diploma work I aimed at the assertion of sentenced persons' rights in practice, contemporary problems in prisons and at the development coception of czech prisons till the year 2015. In the experimental part I tried to describe, present and valorize gained record of my research in Prison Příbram and Nové Sedlo.

This diploma work is specified only to complete my university education.

Key words

Social skills, role and jurisdiction, punishment execution, sentenced persons' rights, penitentiary care, research, data.

Seznam použité literatury:

Knihy, syntetické práce a monografie:

1. ARNOLD, J. a kol.: „*Psychologie práce*“, Computer Press, Brno, 2007, 630 s.
2. ČÍRTKOVÁ, L.: „*Forenzní psychologie*“, Praha, 2004, Vyd. A. Čeněk, s.r.o., 431 s.
ISBN: 8086473864,
3. EDMULLER A., a kol. *Nenechte sebou manipulovat!*, Grada Publishing, Praha, 2003, 112 s., ISBN 80-247-0410-2
4. FERJENČÍK, A. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, 1. vyd., Praha: Portál, 2000, 256 s., ISBN 80-7178-367-6
5. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: Pajdó, 2000, 207 s., ISBN 80-85931-79-6
6. GUGGENBUHL-CRAIG, A. *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*, 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 120 s. ISBN 978-80-7367-302-4
7. HÁJEK, K., *Práce s emocemi*, 2. vyd., Praha: Portál, 2007, 120 s., ISBN 978-80-7367-346-8
8. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, VŠERS, Č. Budějovice, 2005, 183 s. ISBN 80-86708-05-5
9. JUZL, M. a kol. *Penologie a penitenciární pedagogika*, IMS Brno, 2004, 121 s.
10. KERN, H. et al. : *Přehled psychologie. Praha : Portál 1999, str. 235*
11. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, 5. vyd., Praha: Portál, 2006, 147 s. ISBN 80-7367-181-6

12. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky II.*, 1. vyd., Praha: Portál, 2008, 216 s.
ISBN 978-80-7367-383-3
13. KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*, 1. vyd., Hradec Králové, 1998,
ISBN 80-7041-841-9
14. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, 1. vyd., Praha: Portál,
2003, 384 s.
ISBN 80-7178-548-2
15. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*, 1.vyd., Praha: Portál, 2007, 184 s.,
ISBN 987-80-7367-310-9
16. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, 1. vyd., Praha: Portál, 2005, 352 s.
ISBN 80-7367-002-X
17. NETÍK, K. a kol. *Psychologie v právu*, 1. vyd., Praha: C.H.Beck, 1997, 137 s.
ISBN 80-7179-177-6
18. OLEJNÍČEK A. : „*Penologie a penitenciární pedagogika*“, skripta, Brno:Bonny
Press, 2004, 82 str.
19. REITMAYEROVÁ, E. a kol. *Cílená zpětná vazba*, 1. vyd., Praha: Portál, 2007
176 s., ISBN 978 80 7367-317-8
20. ŘEHOŘ, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*,
IMS Brno: Bonny Press, 2008, 47 s.
21. TOŠNER, J. a kol. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*, 1. vyd.
Praha: Portál, 2002, 152 s. ISBN 80-7178-514-8
22. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, 3. vyd., Praha: Portál,
2004, 872 s., ISBN 80-7178-802-3

Časopisy a jiné zdroje:

1. Řízení věznic v čase změn – příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004
2. Vnitřní řád věznice Příbram pro odsouzené zařazené do VTOS
do věznice s ostrahou
3. Závěry z konference Vězeňské služby ČR a Arcidiecézní charity Praha
4. Věznice Příbram – Projekt č. 3 – Program zacházení pro odsouzené na
výstupním oddělení – rok 2003
5. SOCHUREK, J., „Autoreferát UK Praha,PF, Disertační práce, Praha 2005“
6. SOCHUREK, J. „Úvod do viktimologie pro pracovníky vězeňství“
IV VSČR, 2003, Tiskárna Ralsko, 44 s.
7. SOCHUREK, J. „Vybraná témata z forenzní psychologie pro pracovníky vězeňství“
IV VSČR, 2003, Tiskárna Ralsko, 80 s.
8. zák.o.VTOS č. 169/99 SB. a vyhl.č. 345/99 Sb., MS, kterou se vydává
Řád výkonu trestu odnětí svobody
9. Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, Vězeňská služba
ČR, Generální ředitelství, Praha 4-Pankrác, 2005, 34 s.

Informace z internetu:

1. <http://zakony-online.cz/?s103&q103=all>, ze dne 5.11.2008
2. <http://www.lidske-emoce.com/> z 28.11.2008
3. <http://trestni2.juristic.cz/76188/CLANEK-> ze dne 28.11.2008

Výzkumná zpráva:

1. ROZUM, J. a kol.: *„Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných“*,
Městské centrum sociálních služeb, Praha: 2008, Institut pro kriminologii
a sociální prevenci, 144 s., ISBN 978-80-7338-073-1

Přílohy

Příloha č. 1 Použité dotazníky:

- a) pro zaměstnance věznic – sociální kompetence
- b) osnova polostrukturovaného rozhovoru
- c) pro odsouzené č. 1 – Kdo se největší měrou podílel při řešení vašich problémů?
- d) pro odsouzené č. 2 – Problémové oblasti odsouzených

Příloha č. 2 Tabulky č. 1 – Vstupní data a porovnání –
zaměstnanci

Tabulky č. 2 – Vstupní data a porovnání, odsouzení –
dotazník č. 1

Tabulky č. 3 - Vstupní data a porovnání, odsouzení –
dotazník č. 2

Příloha č. 3 Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných
– závěry z Konference Arcidiecézní charity Praha

Příloha č. 4 Obrazová galerie Věznice Příbram – Obr. č. 3, 4, 5,
6 - aktivity vězňů

Příloha č. 5 Mezinárodní konference vězeňské péče, Kroměříž,
2007 - vývoj stavu vězněných osob v období
2002 – 2007

Příloha č. 6 Obsah a forma Projektu diplomové práce

Dotazník

U sociálních kompetencí (schopností, dovedností, znalostí, návyků, připravenosti k realizaci profesní role) uvedených na následující stránce doplňte, prosím Vaše osobní hodnocení jejich potřebnosti pro jednotlivé uvedené profese ve věznici a to čísla od 0 po 6 ve smyslu :

0 = naprosto není nutná, není potřeba

1 = není nutná, ale lze občas využít

2 = lze využít častěji, celkem vhodná

3 = vhodná

4 = prospěšná

5 = potřebná

6 = naprosto a bezvýhradně nutná

Do posledního sloupce pak, prosím, doplňte své vlastní hodnocení toho, jak danou sociální kompetenci zvládáte, opět čísla od 0 do 6 ve smyslu :

0 = úplně ji postrádám

1 = vidím u sebe značné nedostatky

2 = asi zvládám obstojně

3 = zvládám na běžné úrovni

4 = zvládám lépe než na běžné úrovni

5 = zvládám velmi dobře

6 = zvládám naprosto perfektně, jsem plně

disponován/a

Kompetence	vychovatel	spec. pedagog	soc. pracovník	psycholog	Jak sám/sama sebe vidím
Projevuje empatii (schopnost vcítit se do jiného)					
Přijímá odpovědnost za svá rozhodnutí, rady a doporučení					
Dokáže změnit názor a přístup při získání nových informací nebo zkušeností					
Umí jednat slušně i s neurvalci					
Dokáže vyjádřit účast a pochopení tak, aby bylo čitelné pro druhého					
Hledá vždy více možností (optimálního) řešení jednoho problému					
Zvládá vnímat odsouzeného jako člověka, ne jako čísla, případ					
Navazuje samostatně účinnou spolupráci se zaměstnanci dalších profesí ve věznici					
Nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených (pláč, výhrůžky ...)					
Dokáže odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, který je třeba řešit					
Iniciativně spolupracuje s organizacemi a institucemi mimo věznici					
Uplatňuje i vlastní životní zkušenosti, nejen školních znalostí					
Znalost spáchaného činu neovlivňuje jeho jednání při řešení problému odsouzeného					
Orientuje se ve všech předpisech a nařízeních, včetně jejich změn a doplňků					

Pokud Vám praxe přinesla poznatek o nezbytnosti dalších než uvedených sociálních kompetencí, doplňte, prosím, jejich stručnou charakteristiku (popis) do volných řádků a přidejte také své hodnocení jejich potřebnosti pro jednotlivé profese i hodnocení vlastních předpokladů.

Příloha č. 1 b)

O s n o v a   strukturovaného rozhovoru

1. Máte za sebou práci na dotazníku zabývajícím se důležitostmi určitých sociálních kompetencí pro práci v profesi sociálního pracovníka, speciálního pedagoga nebo vychovatele ve věznici. Když se k tomu v duchu vrátíte, napadají vás ještě jiné kompetence, které v seznamu uvedeny nebyly? Které? A jak důležité podle vás pro jednotlivé profesní role ve věznici jsou?
2. Zkuste mi říci, zda vás v oblasti upřednostňovaných kompetencí připravila škola dostatečně, nebo naopak, co vám vlastní praxe ukázala jako nedostatek školní přípravy:
3. Zkuste vyjádřit, jak hodnotíte spolupráci se zaměstnanci věznice, pracujícími v dotazníku uvedených profesích, nezapomeňte ani na spolupracovníky ve vaší vlastní profesi:
4. Pokuste se nějak kvantifikovat, do jaké míry jsou podle vás zaměstnanci ve vaší věznici, pracující v uvedených profesích, se svojí profesní rolí ztotožnění (od vůbec ne – po naprosto):
5. Shodovaly se vaše představy o pracovní profesi při jejím studiu na škole s realitou, do které jste v praxi nastoupil(a)? Do jaké míry? Co bylo pro vás největším zklamáním a co vás naopak příjemně překvapilo?

6. Podle vaší osobní zkušenosti, odpovídající učební osnovy a rozsah školní přípravy požadavkům praxe (ve vztahu nejen ke stanovenému popisu funkce, ale také objemu a náročnosti jednotlivých činností)?

7. Zkuste stručně vyjádřit, co vás při vašich jednáních s odsouzenými nejvíce překvapuje, co vás nejvíce zaskočilo (bylo obtížné reagovat), co vás při jednání s nimi dlouhodobě trápí?

8. Řekněte mi, jakou cítíte ve své náročné práci podporu ze strany profesních kolegů, zaměstnanců v dalších profesích uvedených v dotazníku a nadřízených pracovníků. Co vám pro pocit dobře odvedené práce ve své profesi ze strany spolupracovníků a nadřízených chybí?

Příloha č. 1c) – Dotazník pro odsouzené

Kdo se největší měrou podílel při řešení Vašich problémů?

Výzkum se týká všech problémů, které v průběhu výkonu trestu odnětí svobody odsouzenému nastaly, jež byly řešeny prostřednictvím další osoby či instituce.

Na stupnici 0 až 6 zakroužkujte odpověď, která odpovídá míře podílu jednotlivých osob a institucí na řešení Vašich problémů. Odpověď číslo „0“ znamená, že se tato osoba či instituce se na řešení Vašeho problému nepodílela vůbec. Odpověď číslo „6“ znamená, že tato osoba či instituce Váš problém zcela vyřešila. Odpověď číslo „3“ je pak střední odpověď a znamená, že tato osoba či instituce se na řešení Vašeho problému podílela, avšak bez výrazného efektu.

Jiný odsouzený (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Jiný odsouzený (nejvíce)
Vychovatel (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Vychovatel (nejvíce)
Sociální pracovník (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Sociální pracovník (nejvíce)
Speciální pedagog (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Speciální pedagog (nejvíce)
Psycholog (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Psycholog (nejvíce)
Duchovní (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Duchovní (nejvíce)
Vedoucí oddělení (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Vedoucí oddělení (nejvíce)
Ředitel věznice (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Ředitel věznice (nejvíce)
Pracovník Generálního ředitelství VS ČR (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Pracovník Generálního ředitelství VS ČR (nejvíce)
Pracovník jiné státní instituce (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Pracovník jiné státní instituce (nejvíce)
Pracovník nestátní instituce (nejméně)	0 1 2 3 4 5 6	Pracovník nestátní instituce (nejvíce)

ÚČEL:

Účelem tohoto zkoumání je získat podklady pro efektivní řešení problémových situací a problémů, se kterými se odsouzení v průběhu výkonu trestu setkávají. Týká se to všech problémů, které odsouzený řeší prostřednictvím další osoby.

Problém může být ve styku s odsouzenými, zaměstnanci Vězeňské služby, rodinnými příslušníky, popřípadě i s institucemi. Pod pojmem problém rozumíme neshody, spor, rozpor, nesouhlas, stížnost, mrzutost, případně i hádku. **Výzkum je přísně anonymní!** Vaše odpovědi nebudou zveřejněny, ani se o nich nikdy nedozví Vaši nadřízení. Jsou určeny jen pro výzkumné účely. Vaše osobní údaje (jméno, datum narození, ...) zůstanou utajeny i pro nás a proto je nikde neuvádějte.

Děkujeme za Vaše seriózní a upřímné odpovědi. Výsledek tohoto výzkumu pomůže v budoucnu při řešení problémů i Vám, ale i dalším odsouzeným.

Příloha 1d) Dotazník pro odsouzené – problémové oblasti

V dotazníku jsou uvedeny oblasti, v nichž můžete mít problém buď v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, nebo hned po jeho skončení. Tyto problémy můžete samozřejmě řešit sám, stává se však, že potřebujete něčí pomoc. Ve věznici jsou lidé, kteří Vám s těmito problémy a to i s těmi, u nichž můžete očekávat, že nastanou po skončení výkonu trestu) mohou pomoci: jiní odsouzení, vychovatelé, sociální pracovníci, speciální pedagogové nebo psychologové. Prosím, přiřaďte v každém řádku k popsané oblasti a jednotlivých uvedeným pracovníkům číslo od 0 do 6 podle toho, zda byste se na ně se žádostí o pomoc obrátil nebo ne:

- 0 = nepožádal bych o pomoc, mám už špatnou zkušenost
- 1 = nepožádal bych o pomoc, protože jiní mají špatnou zkušenost
- 2 = spíše bych nepožádal o pomoc, nemám důvěru
- 3 = nevím, nemám zkušenost osobní ani informace od jiných
- 4 = asi bych požádal o pomoc, proč to nezkusit
- 5 = rád bych požádal o pomoc, jiní mají dobrou zkušenost
- 6 = určitě bych o pomoc požádal, mám dobrou zkušenost

	jiný odsouzený	vychovatel	sociální pracovník	speciální pedagog	psycholog
Vztahy s rodinou, družkou, příbuznými					
Neshody s jinými lidmi					
Vzdělání, příprava na zaměstnání					
Ubytování pro sebe a rodinu					
Zajištění práce, peněz, příjmů					
Znalost informací o možnostech sociální podpory					
Vztahy s autoritami (dozorci, úředníci...)					
Dokázat vyjít s penězi, které mám i dispozici					
Špatná nálada, úzkosti, deprese					
Zájmy a koníčky					
Smysluplné vyplnění volného času					
Problémy svědomí a Pocity viny					
Problémy s city, láskou					

Příloha č. 2

Tabulky č. 1 - Vstupní data a porovnání – kompetence zaměstnanců

Použité zkratky : VT = běžné oddělení výkonu trestu

SOVT = specializované oddělení výkonu trestu

Sloupce 1 – 14 = položky dotazníku – popis kompetencí

1. Projevuje empatii (schopnost vcítit se do jiného)
2. Přijímá odpovědnost za svá rozhodnutí, rady a doporučení
3. Dokáže změnit názor a přístup při získání nových informací nebo zkušeností
4. Umí jednat slušně i s neurvalci
5. Dokáže vyjádřit účast a pochopení tak, aby bylo čitelné pro druhého
6. Hledá vždy více možností (optimálního) řešení jednoho problému
7. Zvládá vnímat odsouzeného jako člověka, ne jako čísla, případ
8. Navazuje samostatně účinnou spolupráci se zaměstnanci dalších profesí ve věznici
9. Nepodléhá manipulacím ze strany odsouzených (pláč, výhrůžky ...)
10. Dokáže odhalit a pojmenovat skutečný problém odsouzeného, který je třeba řešit
11. Iniciativně spolupracuje s organizacemi a institucemi mimo věznici
12. Uplatňuje i vlastní životní zkušenosti, nejen školních znalostí
13. Znalost spáchaného činu neovlivňuje jeho jednání při řešení problému odsouzeného
14. Orientuje se ve všech předpisech a nařízeních, včetně jejich změn a doplňků

hodnocení jejich potřebnosti :

0 = naprosto není nutná, není potřeba

1 = není nutná, ale lze občas využít

2 = lze využít častěji, celkem vhodná

3 = vhodná

4 = prospěšná

5 = potřebná

6 = naprosto a bezvýhradně nutná

Barva pole – žlutá = nejnižší hodnota ve sloupci

růžová = nejvyšší hodnota ve sloupci

Barva písma – modrá = nejnižší hodnota v řádce

červená = nejvyšší hodnota v řádce

Tabulka č. 1 a) – VT – sociální kompetence specialistů

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Vychovatel	4,75	5,11	4,44	4,78	4,22	4,11	4,78	4,68	5,89	5,22	3,11	4,68	4,00	5,00
Spec.ped.	4,43	5,57	4,86	5,14	4,57	5,14	5,43	4,86	5,86	5,57	4,14	4,71	4,71	5,43
Soc. prac.	4,57	5,43	4,86	5,29	4,57	5,14	5,29	5,00	5,86	5,43	5,00	4,71	4,71	5,43
Psycholog	4,23	5,29	5,00	5,43	4,57	5,00	5,57	4,71	6,00	5,57	4,14	4,71	4,71	4,86
průměr	4,48	5,35	4,79	5,16	4,48	4,85	5,27	4,81	5,90	5,45	4,10	4,70	4,53	5,18

Tabulka č. 1 b) – SOVT – sociální kompetence specialistů

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Vychovatel	3,50	5,33	3,67	5,00	3,83	3,33	3,33	4,67	4,50	4,00	1,67	4,00	4,32	5,33
Spec.ped.	3,83	5,00	4,00	5,17	4,17	4,33	3,67	5,00	4,50	4,37	4,00	4,50	4,67	5,83
Soc. prac.	4,33	4,67	3,00	4,17	4,33	3,84	3,84	4,83	4,50	4,33	4,17	4,67	4,67	5,33
Psycholog	5,20	4,67	3,50	4,17	5,00	4,33	5,00	4,67	4,50	4,83	4,50	4,67	4,83	4,00
průměr	4,47	4,92	3,54	4,63	4,33	3,96	3,96	4,79	4,50	4,37	3,84	4,46	4,63	5,12

Tabulka č. 1 c) – sebehodnocení zaměstnanců („já“)

jak danou sociální kompetenci zvládám :

0 = úplně ji postrádám

1 = vidím u sebe značné nedostatky

2 = asi zvládám obstojně

3 = zvládám na běžné úrovni

4 = zvládám lépe než na běžné úrovni

5 = zvládám velmi dobře

6=zvládám naprosto perfektně, jsem plně

disponován

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
VT	4,67	4,67	3,89	4,44	4,37	4,34	4,33	4,22	5,33	5,00	3,44	4,56	5,11	3,78
SOVT	4,33	5,00	4,17	4,83	3,84	4,33	4,17	4,33	5,17	4,50	3,50	5,17	4,83	4,00

Tabulka č. 1 d) – porovnání VT a SOVT podle profesí

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Vych. VT	4,75	5,11	4,44	4,78	4,22	4,11	4,78	4,68	5,89	5,22	3,11	4,68	4,00	5,00
Vych SOVT	3,50	5,33	3,67	5,00	3,83	3,33	3,33	4,67	4,50	4,00	1,67	4,00	4,32	5,33
S.ped. VT	4,43	5,57	4,86	5,14	4,57	5,14	5,43	4,86	5,86	5,57	4,14	4,71	4,71	5,43
S.ped. SOVT	3,83	5,00	4,00	5,17	4,17	4,33	3,67	5,00	4,50	4,37	4,00	4,50	4,67	5,83
Soc. prac.VT	4,57	5,43	4,86	5,29	4,57	5,14	5,29	5,00	5,86	5,43	5,00	4,71	4,71	5,43
Soc.pra. SOVT	4,33	4,67	3,00	4,17	4,33	3,84	3,84	4,83	4,50	4,33	4,17	4,67	4,67	5,33
Psych. VT	4,23	5,29	5,00	5,43	4,57	5,00	5,57	4,71	6,00	5,57	4,14	4,71	4,71	4,86
Psych. SOVT	5,20	4,67	3,50	4,17	5,00	4,33	5,00	4,67	4,50	4,83	4,50	4,67	4,83	4,00
Prům. VT	4,48	5,35	4,79	5,16	4,48	4,85	5,27	4,81	5,90	5,45	4,10	4,70	4,53	5,18
Prům. SOVT	4,47	4,92	3,54	4,63	4,33	3,96	3,96	4,79	4,50	4,37	3,84	4,46	4,63	5,12

Příloha č. 2

Tabulka č. 2 – vstupní data a porovnání, odsouzení – dotazník č. 1

Použité zkratky : Pb = Věznice Příbram

NS = Věznice Nové Sedlo

VT = odsouzení z běžného oddělení výkonu trestu

SOVT = odsouzení ze specializovaného odsouzení výkonu trestu

Číselná škála hodnocení (sloupce) : 0 znamená, že se osoba či instituce na řešení problému nepodílela vůbec, 6 znamená, že osoba či instituce problém zcela vyřešila. 3 je střední odpověď, znamená podíl na řešení bez výrazného efektu.

Pro zjednodušení a přehlednost jsou ve vyhodnocení odpovědi „0“ vynechány, hodnotí se jen hodnoty, které uvádí alespoň minimální podíl (od 1). Ve sloupci „celkem“ je uveden násobek dané číselné hodnoty odpovědi a četnost této odpovědi (více nižších hodnot může mít v konečném důsledku vyšší účinek než malý počet vyšších hodnot. Sloupec „průměr“ pak je vlastním hodnocením, jak odsouzení vidí podíl jednotlivých profesí či organizací na řešení svých problémů (součet dělený počtem zúčastněných odsouzených).

Barva písma : červená = nejvyšší údaj

modrá = nejnižší údaj

Tabulka č. 2 a) – Pb VT

	1	2	3	4	5	6	celkem	průměr
Jiný odsouzený	3	5	3	2	4	1	46	1,21
Vychovatel	0	1	6	3	5	7	99	2,61
Soc. pracovník	2	6	2	3	6	5	92	2,42
Spec. pedagog	2	2	2	4	3	5	73	1,92
Psycholog	3	1	1	4	2	3	52	1,37
Duchovní	0	3	2	2	2	3	48	1,26
Vedoucí oddělení	2	4	4	2	1	3	53	1,39
Ředitel věznice	1	1	1	4	3	3	55	1,45
Pracovník Generálního ředitelství VS ČR	1	2	1	2	4	0	38	1,00
Pracovník jiné státní instituce	1	3	3	4	1	0	37	0,97

Pracovník nestátní instituce	2	2	2	3	2	1	40	1,05
-------------------------------------	---	---	---	---	---	---	----	------

Tabulka č. 2 b) – Pb SOVT

	1	2	3	4	5	6	celkem	průměr
Jiný odsouzený	2	7	15	4	0	4	101	2,66
Vychovatel	5	4	10	6	5	2	104	2,74
Soc. pracovník	2	4	4	8	11	5	139	3,66
Spec. pedagog	2	5	10	7	2	2	92	2,42
Psycholog	0	6	7	6	6	3	105	2,76
Duchovní	2	1	5	2	1	1	38	1,00
Vedoucí oddělení	3	2	7	4	1	2	35	0,92
Ředitel věznice	4	0	2	2	1	2	35	0,92
Pracovník Generálního ředitelství VS ČR	1	1	3	1	1	5	51	1,34
Pracovník jiné státní instituce	1	2	4	3	2	6	75	1,97
Pracovník nestátní instituce	1	1	5	3	2	8	88	2,32

Tabulka č. 2 c) NS VT

	1	2	3	4	5	6	celkem	průměr
Jiný odsouzený	2	5	13	4	0	2	71	2,54
Vychovatel	0	0	1	2	8	17	153	5,46
Soc. pracovník	0	0	3	8	9	8	134	4,79
Spec. pedagog	0	1	7	5	11	3	116	4,14
Psycholog	1	0	6	9	5	6	116	4,14
Duchovní	1	0	0	1	0	0	5	0,18
Vedoucí oddělení	1	6	4	2	1	5	68	2,43
Ředitel věznice	2	1	3	1	0	1	23	0,82
Pracovník Generálního ředitelství VS ČR	0	2	1	0	0	1	13	0,46
Pracovník jiné státní instituce	1	3	5	0	1	0	27	0,96
Pracovník nestátní instituce	2	2	10	0	0	4	60	2,14

Tabulka č. 2 d) – NS SOVT

	1	2	3	4	5	6	celkem	průměr
Jiný odsouzený	1	4	7	0	2	2	52	1,86
Vychovatel	5	2	4	7	2	7	93	3,32
Soc. pracovník	2	8	4	0	2	1	46	1,64
Spec. pedagog	4	4	3	3	0	0	33	1,18
Psycholog	2	2	3	0	1	0	20	0,71
Duchovní	1	2	0	0	0	6	11	0,39
Vedoucí oddělení	2	0	0	0	0	0	2	0,07
Ředitel věznice	2	0	0	0	0	0	2	0,07
Pracovník Generálního ředitelství VS ČR	1	2	0	0	0	0	5	0,18
Pracovník jiné státní instituce	2	3	1	0	0	0	11	0,39
Pracovník nestátní instituce	3	1	4	3	1	3	52	1,86

Tabulka č. 2 e) – porovnání výsledků (průměrů)

Barva písma : červená = nejvyšší údaj v řádku
modrá = nejnižší údaj v řádku

Barva plochy – modrá = nejvyšší hodnota ve sloupci
žlutá = nejnižší hodnota ve sloupci

	Pb VT	NS VT	Pb SOVT	NS SOVT
Jiný odsouzený	1,21	2,66	2,54	1,86
Vychovatel	2,61	2,74	5,46	3,32
Soc. pracovník	2,42	3,66	4,79	1,64
Spec. pedagog	1,92	2,42	4,14	1,18
Psycholog	1,37	2,76	4,14	0,71
Duchovní	1,26	1,00	0,18	0,39
Vedoucí oddělení	1,39	0,92	2,43	0,07
Ředitel věznice	1,45	0,92	0,82	0,07
Pracovník Generálního ředitelství VS ČR	1,00	1,34	0,46	0,18
Pracovník jiné státní instituce	0,97	1,97	0,96	0,39
Pracovník nestátní instituce	1,05	2,32	2,14	1,86

Příloha č. 2

Tabulky č. 3 – vstupní data a porovnání, odsouzení – dotazník č. 2

Použité zkratky : Pb = Věznice Příbram

NS = Věznice Nové Sedlo

VT = odsouzení z běžného oddělení výkonu trestu

SOVT = odsouzení ze specializovaného odsouzení výkonu trestu

Řádky = položky dotazníku (č. 1 – 13), tj. oblasti, u kterých odsouzení hodnotí svoji ochotu požádat jednotlivé osoby o pomoc :

- 14) Vztahy s rodinou, družkou, příbuznými
- 15) Neshody s jinými lidmi
- 16) Vzdělání, příprava na zaměstnání
- 17) Ubytování pro sebe a rodinu
- 18) Zajištění práce, peněz, příjmů
- 19) Znalosti informací o možnostech sociální podpory ...
- 20) Vztahy s autoritami (dozorci, úředníci ...)
- 21) Dokázat vyjít s penězi, které mám k dispozici
- 22) Špatná nálada, úzkosti, deprese
- 23) Zájmy a koníčky
- 24) Vyplnění volného času smysluplně
- 25) Problémy svědomí a pocitů viny
- 26) Problémy s city, láskou ...

Sloupce – pod jednotlivými osobami jsou v tabulkách č.3 a) – č.3 d) řazeny vždy počty odpovědí podle zvoleného číselného vyjádření

- 0 = nepožádal bych o pomoc, mám už špatnou zkušenost
- 1 = nepožádal bych o pomoc, protože jiní mají špatnou zkušenost
- 2 = spíše bych nepožádal o pomoc, nemám důvěru
- 3 = nevím, nemám zkušenost osobní ani informace od jiných
- 4 = asi bych požádal o pomoc, proč to nezkusit
- 5 = rád bych požádal o pomoc, jiní mají dobrou zkušenost
- 6 = určitě bych o pomoc požádal, mám dobrou zkušenost

takto : odpovědi „0“ nejsou pro svoji četnost a tím ztrátu informační hodnoty brány v úvahu. Odpovědi 1, 2, 3 a 4 jsou uváděny samostatně, odpovědi 5 a 6 jsou sloučeny.

V tabulkách č.3 e) – č.3 f) jsou uvedeny vždy tři sloupce – volby hodnot „-“, „0“ a „+“ : z původní číselné řady jsou tedy ignorovány volby hodnoty „0“ , jako „-“, je brán součet voleb hodnot „1“ a „2“, jako „+“ pak je to součet voleb „4“, „5“ a „6“).

V tabulkách výsledkových, tj. č. 3 g) a č.3 h) pak jsou uváděny již pouze pozitivní či negativní souhrny, tj. výsledek odečtu negativních voleb od voleb pozitivních (výsledek může mít hodnotu jak plusovou, tak minusovou, v případě rovnosti i nulovou).

Tabulka č. 3 a) – vstupní data Pb VT

	Jiný odsouzený					Vychovatel					Soc. pracovník					Spec. pedagog					Psycholog				
	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6
1	1	1	1	1	2	1	0	5	3	5	1	1	4	4	8	0	2	1	4	4	1	3	3	3	7
2	3	1	5	0	2	0	3	5	2	1	0	3	3	2	4	2	1	0	3	2	1	2	2	1	3
3	4	1	0	1	1	1	0	3	3	0	0	0	2	8	2	0	0	3	3	2	0	4	0	3	1
4	2	1	2	2	0	1	2	3	1	2	0	1	1	4	10	2	0	2	5	1	1	1	5	1	3
5	1	1	5	1	1	1	2	2	3	1	1	1	2	2	7	0	0	2	4	5	1	0	2	2	4
6	1	1	1	0	2	3	1	1	2	4	1	0	1	4	10	1	0	3	5	3	0	1	3	0	4
7	3	0	4	0	3	1	2	2	3	2	1	1	5	3	4	0	0	2	5	4	0	0	3	0	7
8	2	0	1	1	2	1	1	1	2	1	1	0	3	2	4	0	0	3	2	1	2	1	1	2	5
9	1	0	2	3	4	2	2	3	2	3	1	2	5	1	4	0	1	1	2	6	2	0	1	4	8
10	2	1	1	0	1	1	2	2	1	3	0	1	2	1	4	2	1	5	0	4	0	0	3	2	4
11	2	3	3	0	2	2	0	4	2	1	0	2	7	0	2	0	1	3	3	4	0	0	4	1	6
12	2	2	0	2	1	1	1	3	2	0	0	3	2	3	1	0	1	4	3	4	2	2	1	2	5
13	2	3	0	0	2	0	2	1	0	4	0	4	1	2	4	2	1	3	1	3	2	4	2	1	5

Tabulka č. 3 b) – vstupní data Pb SOVT

	Jiný odsouzený					Vychovatel					Soc. pracovník					Spec. pedagog					Psycholog				
	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6
1	2	2	4	2	0	1	5	1	1	1	0	3	4	9	5	2	5	2	2	3	1	3	5	4	5
2	1	2	2	2	4	1	3	3	4	0	0	2	7	5	1	0	2	2	3	3	0	2	3	6	5
3	1	2	2	2	1	1	1	2	5	3	0	0	3	4	14	0	1	7	3	6	1	0	5	5	5
4	1	1	4	2	0	0	3	6	1	1	0	0	1	6	16	0	1	8	2	2	1	1	6	2	3
5	0	2	4	1	1	0	2	4	1	1	1	0	3	4	17	1	2	2	4	3	1	1	3	2	3
6	1	2	3	1	0	1	2	5	1	2	1	0	0	4	20	1	1	2	5	3	1	0	5	1	3
7	1	0	3	4	0	1	2	1	2	2	1	1	0	5	5	0	2	0	2	6	0	1	3	1	7
8	0	2	2	2	1	1	1	2	2	1	0	0	3	7	6	0	1	5	4	1	0	0	3	4	4
9	1	1	5	2	5	0	3	3	2	0	0	1	2	5	2	0	3	1	2	4	0	0	1	5	8
10	0	1	4	4	6	0	1	3	3	1	0	0	5	3	2	0	0	0	5	5	1	0	7	1	3
11	1	0	3	3	6	0	2	4	1	2	0	0	5	4	1	0	0	3	3	8	0	2	6	4	4
12	0	3	4	1	1	1	3	4	0	2	0	2	4	2	2	0	2	4	2	3	0	1	3	4	6
13	1	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1	2	3	2	2	2	3	2	1	1	1	3	4	3

Tabulka č. 3 c) – vstupní data NS VT

	Jiný odsouzený					Vychovatel					Soc. pracovník					Spec. pedagog					Psycholog				
	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6
1	0	2	1	1	5	7	0	1	2	1	0	6	2	1	1	1	3	4	0	1	2	3	3	1	1
2	0	1	1	2	5	1	1	1	6	3	1	4	0	3	1	1	3	1	2	2	2	2	2	2	2
3	2	1	1	1	5	1	1	5	4	2	0	3	2	3	3	0	2	1	4	4	2	0	2	4	3
4	0	1	1	1	5	0	2	3	2	1	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2	0	3	4	0	2
5	1	1	1	0	5	0	2	2	4	4	1	3	3	4	2	0	2	3	5	4	1	5	4	0	1
6	0	2	2	1	5	1	3	1	6	2	2	3	1	4	4	1	3	2	1	5	1	2	3	3	0
7	0	1	2	1	6	2	2	2	1	6	0	5	0	4	0	1	3	1	2	1	1	0	2	4	4
8	0	2	0	2	6	3	2	3	3	0	1	4	2	2	1	2	3	3	1	1	1	1	2	0	1
9	0	0	1	1	8	0	4	3	0	1	1	2	1	2	3	0	3	2	1	2	2	0	3	1	5
10	0	0	0	2	6	4	0	2	7	0	1	3	4	2	2	2	3	2	2	2	1	2	3	1	0
11	0	0	0	3	6	0	1	0	5	2	0	4	2	3	2	1	1	0	4	3	1	2	3	2	0
12	0	1	0	1	7	0	0	3	1	3	1	3	3	1	1	1	1	1	0	1	1	1	4	0	5
13	0	2	0	1	6	0	3	1	1	1	1	3	0	0	3	1	1	3	1	2	0	4	2	2	3

Tabulka č. 3 d) – vstupní data NS SOVT

	Jiný odsouzený					Vychovatel					Soc. pracovník					Spec. pedagog					Psycholog				
	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6	1	2	3	4	5,6
1	1	2	2	2	0	0	0	3	9	3	0	1	4	4	6	0	1	5	7	2	0	1	2	3	8
2	0	2	0	2	3	0	0	8	1	4	0	2	6	1	1	0	0	8	0	6	0	0	7	1	5
3	0	3	3	3	1	0	1	3	5	5	0	0	5	2	7	0	2	2	0	11	0	2	3	3	5
4	0	4	1	2	0	1	0	7	2	2	0	1	1	1	11	1	0	4	4	5	0	4	6	2	1
5	0	3	3	2	0	0	9	4	2	0	0	2	0	1	12	1	1	4	5	4	1	0	8	3	1
6	1	2	2	2	2	0	2	5	1	6	0	0	0	2	12	0	0	7	3	3	1	0	6	1	6
7	0	2	1	2	2	1	2	1	1	9	0	2	6	3	3	0	1	1	6	6	0	0	2	1	11
8	0	4	0	2	3	2	2	6	2	1	0	1	7	2	3	0	1	5	4	3	0	2	5	1	5
9	0	3	1	3	2	1	0	7	3	4	0	3	5	3	1	0	0	1	7	6	0	0	0	0	14
10	0	0	1	10	3	1	1	1	6	6	1	2	6	4	0	0	1	5	5	4	0	1	4	8	1
11	0	2	2	3	3	0	0	0	4	11	0	2	3	5	4	1	0	1	1	12	0	1	1	5	8
12	1	1	2	3	1	0	2	3	3	4	1	1	2	5	2	1	2	1	7	3	1	1	1	0	11
13	0	1	2	4	5	0	2	2	7	0	0	2	6	2	1	0	2	6	3	1	0	1	2	3	6

Tabulka č. 3 e) – porovnání podle položek

A = PB VT

B = PB SOVT

C = NS VT

D = NS SOVT

Barva písma – modrá = nejnižší hodnota

červená = nejvyšší hodnota

	1			2			3			4			5			6			7			8			9			10			11			12			13								
	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+									
A	9	1	4	1	1	2	1	8	2	1	1	2	1	3	9	6	3	8	1	3	8	1	2	1	1	3	1	1	2	1	2	1	2	2	1	2	2	7	2						
B	2	2	3	1	1	3	7	1	4	8	2	3	1	1	3	1	1	4	9	7	3	4	5	1	3	9	1	3	3	1	3	5	2	3	1	1	2	1	2						
C	2	1	1	1	5	2	1	1	3	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1	9	3	1	7	2	1	1	1	1	1	2	0	4	6	1	1	2	1	5	3	9	1	2	1	6	2
D	6	1	4	4	3	2	1	4	1	1	3	1	1	3	1	1	3	6	2	3	8	1	4	1	2	2	7	1	4	3	6	1	5	6	7	5	1	9	3	8	1	2			

Tabulka č. 3 f) – porovnání podle osob

Barva čísel – modrá = nejnižší hodnota

červená = nejvyšší hodnota

	Pb VT			Pb SOVT			NS VT			NS SOVT		
	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+
Jiný odsouzený	41	25	34	30	42	56	17	10	93	32	20	63
Vychovatel	33	35	53	39	40	42	40	27	68	27	50	100
Soc. pracovník	25	38	100	14	39	166	56	23	58	21	51	98
Spec. pedagog	17	32	86	28	39	87	45	26	57	15	50	118
Psycholog	30	30	84	19	53	102	40	37	47	16	47	113

Tabulka č. 3 g) – výsledky podle položek

A = PB VT

B = PB SOVT

C = NS VT

D = NS SOVT

Barva číslic – modrá = záporný výsledek
červená = kladný výsledek

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A	+32	+4	+14	+18	+22	+25	+23	+14	+27	+10	+11	+9	+2
B	+8	+20	+39	+27	+27	+33	+25	+28	+26	+30	+31	+11	+8
C	-10	+13	+21	+5	+13	+16	+14	-2	+12	+8	+20	+13	+6
D	+36	+20	+36	+19	+17	+32	+36	+15	+36	+47	+50	+28	+21

Tabulka č. 3 h) – výsledky podle osob

Barva číslic – modrá = záporný výsledek
červená = kladný výsledek

	Jiný odsouzený	Vychovatel	Soc. pracovník	Spec. pedagog	Psycholog
Pb VT	-7	+20	+75	+59	+54
Pb SOVT	+26	+3	+152	+59	+83
NS VT	+76	+28	+2	+12	+7
NS SOVT	+31	+73	+77	+103	+97

Tabulka č. 3 i) – Volba středních (neutrálních) hodnot podle položek a osob

A = jiný odsouzený   B = vychovatel   C = soc. pracovník
D = spec. pedagog   E = psycholog

	Pb VT					Pb SOVT					NS VT					NS SOVZ				
	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
1	1	5	4	1	3	4	1	4	2	5	1	1	2	4	3	2	3	4	5	2
2	5	5	3	0	2	2	3	7	2	3	1	1	0	1	2	0	8	6	8	7
3	0	3	2	3	0	2	2	3	7	5	1	5	2	1	2	3	3	5	2	3
4	2	3	1	2	5	4	6	1	8	6	1	3	3	3	4	1	7	1	4	6
5	5	2	2	2	2	4	4	3	2	3	1	2	3	3	4	3	4	0	4	8
6	1	1	1	3	3	3	5	0	2	5	2	1	1	2	3	2	5	0	7	6
7	4	2	5	2	3	3	1	0	0	3	2	2	0	1	2	1	1	3	1	2
8	1	1	3	3	1	2	2	3	5	3	0	3	2	3	2	0	6	7	5	5
9	2	3	5	1	1	5	3	2	1	1	1	3	1	2	3	1	7	5	1	0
10	1	2	2	5	3	4	3	5	0	7	0	2	4	2	3	1	1	6	5	4
11	3	4	7	3	4	3	4	5	3	6	0	0	2	0	3	2	0	3	1	1
12	0	3	2	4	1	4	4	4	4	3	0	3	3	1	4	2	3	2	1	1
13	0	1	1	3	2	2	2	2	3	3	0	1	0	3	2	2	2	6	6	2

Příloha č. 3 viz. prezentace

Příloha č 4. Obrazová galerie věznice Příbram

Obr. č. 3 Počítačová učebna – VT Věznice Příbram

Obr. č. 4 Sebeobslužné aktivity vězňů – kuchyňka na výstupním oddělení VT Příbram

Obr. č . 5 Učebna pro odsouzené – Specializované odd. VT – VS Příbram

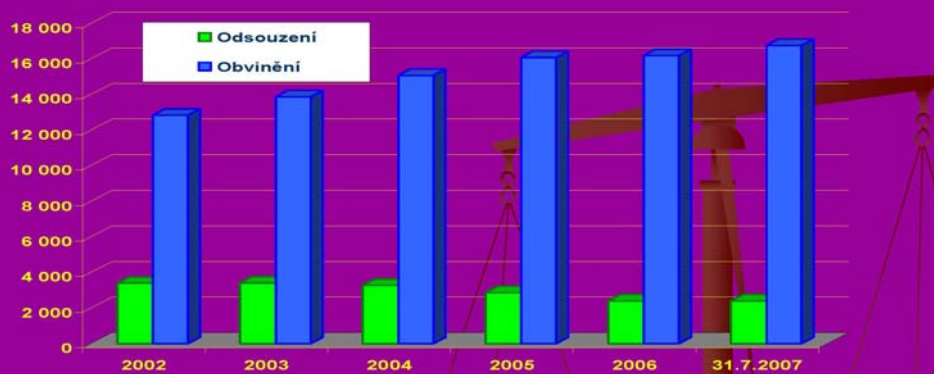
obr.č. 6 Terapeutická místnost – Specializované odd. VT – VS Příbram

Příloha č. 5 Mezinárodní konference VS Kroměříž 2007

VÝVOJ STAVU VĚZNĚNÝCH OSOB 2002 - 7

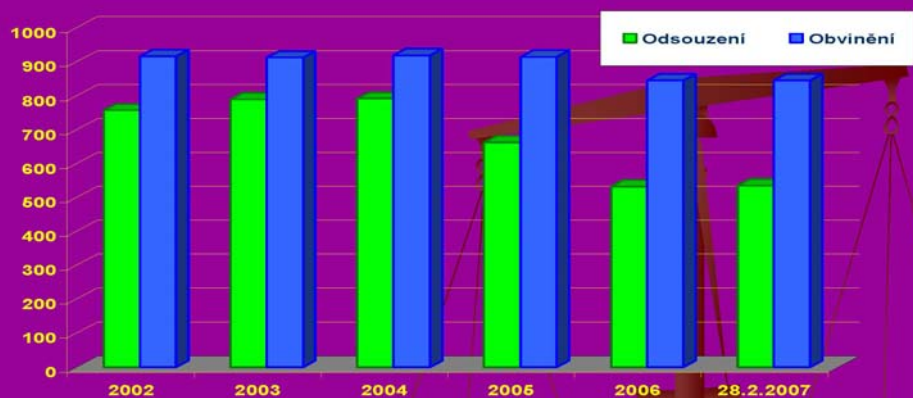
	2002	2003	2004	2005	2006	31.7.2007
Obvinění	3 384	3 409	3 269	2 860	2 399	2 382
Odsouzení	12 829	13 868	15 074	16 077	16 179	16 746
Celkem	16 213	17 277	18 343	18 937	18 578	19 128

VÝVOJ STAVU MUŽŮ A ŽEN 2002 - 7

	2002	2003	2004	2005	2006	31.7.07
Muži	15 543	16 542	17 521	18 033	17 653	18 130
Ženy	670	735	822	904	925	998
Celkem	16 213	17 277	18 343	18 937	18 578	19 128

STAVY VĚZNĚNÝCH CIZINCŮ 2002 - 2007

	2002	2003	2004	2005	2006	31. 7. 07
Odsouzení	757	790	792	663	532	536
Obvinění	917	913	920	915	846	846
total	1 674	1 703	1 712	1 578	1 378	1 382

Příloha č. 6 – Obsah a forma projektu diplomové práce

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Instit pro mezinárodní studie Brno

**ROLE PRACOVNÍKA V POMOCI A JEHO
SOCIÁLNÍ KOMPETENCE VE VĚZEŇSKÝCH
ZAŘÍZENÍCH**

(Projekt diplomové práce)

Zpracovatel: **Bc. Milana Brucknerová**
Studijní skupina: 241 C
Semestr: 1.

Brno 2007

1. Popis problému

Problémem nejen České republiky v posledních letech je prudký nárůst zneužívání nealkoholových drog hlavně u mladých lidí. Protidrogová politika České republiky vychází z represivního přístupu, který je doplňován nabídkou léčebných a preventivních programů. Hlavními principy současné protidrogové politiky státu jsou snižování poptávky, snižování rizik a snižování dostupnosti. Sociální práce s vymezenou cílovou skupinou se uplatňuje ve všech jmenovaných oblastech. Cílem sociální práce je uspokojování sociálních potřeb klientů a zajištění kontroly, příp. změny chování, které je považováno za sociálně problematické nebo deviantní. Pozornost je zaměřena hlavně na klienty ve vězeňských zařízeních, sledování cílů a principů v dlouhodobé a komplexní péči o klienty. Prioritou zůstává v profesní oblasti zvýšení efektivity práce specialistů vězeňské služby. To znamená další vzdělávání a zvyšování kvalifikace. Jednou z důležitých věcí jsou nároky kladné na obecné předpoklady (sociální kompetence). Mezi ně patří např.: fyzická zdatnost, inteligence, přitažlivost, pověst, empatie, dobré jednání s klienty. Ne nepodstatný je syndrom vyhoření u dlouhodobě pracujících zaměstnanců věznic.

2. Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je popsat rozdílnost rolí u specialistů (sociální pracovník, vychovatel, speciální pedagog), jejich sociální kompetence a sociální kompetence ve vztazích. Dále analyzovat a popsat rozdílnosti a kompetencí rolí specialistů mezi Specializovaným oddělením výkonu trestu a normálním oddělením výkonu trestu ve Věznici Příbram (Středočeský kraj) a dalších nejméně 4 těchto vězeňských zařízeních. Cílem práce

je také zjistit, jaká je úroveň spolupráce mezi jednotlivými profesemi, případně jak pružně reagují na potřeby klientů ve věznici, rozbor práce jednotlivých profesí, zmapování jednotlivých druhů pomoci a ztotožnění se s danou rolí ve věznici za určité časové období (1 roku).

3. Osnova (struktura) diplomové práce

Úvod

1. Historie vězeňství v kontextu změny rolí a sociálních dovedností pracovníka

1.1 Historický vývoj a změna účelu výkonu trestu

1.2 Změna nároků na jednotlivé pracovníky v průběhu změny účelu výkonu trestu (historický pohled)

1.3 Rozdílnost přístupů v jednotlivých fázích výkonu trestu

1.4 Změna nároků na zaměstnance v průběhu výkonu trestu (nástup, průběh, výstup)

2. Pomáhající profese v podmínkách vězeňství, vymezení rolí a sociálních kompetencí

2.1 Sociální pracovník

2.2 Speciální pedagog

2.3 Vychovatel

2.4 Koncept pomoci u jednotlivých profesí

3. Výkon trestu odnětí svobody

3.1 Popis výkonu trestu

3.2 Průběh výkonu trestu , programy zacházení

3.3 Rozdílnost přístupu pomocných profesí zaměstnance v průběhu výkonu trestu jejich sociálních kompetencí

4. Empirická část – průzkum kompetencí a rolí specialistů ve vězeňských zařízeních (zmapování potřeb vězňů vůči specialistům-žádanky, dotazník)

4.1 Metodologie

4.2 Prezentace získaných dat a jejich interpretace

4.3 Shrnutí a diskuse

Závěr

Resumé

Anotace

Seznam použité literatury

Přílohy

5. Cíle empirické části

Cíle empirické části vycházejí z teoretických východisek a navazují na cíle teoretické části. Cílem empirické části bude popsat situaci týkající se rozdílnosti a kompetencí rolí specialistů mezi Specializovaným oddělením výkonu trestu a normálním oddělením výkonu trestu ve Věznici Příbram (Středočeský kraj).

Hlavními výzkumnými otázkami budou:

Jaká je úroveň spolupráce mezi jednotlivými profesemi?

Jak pružně reagují vybraní zaměstnanci na potřeby klientů ve věznici?

Jaká je činnost jednotlivých profesí (dle náplní práce)?

Jaké druhy zvláštní pomoci jsou věnovány odsouzeným (žádanky za určité časové období)?

Jak se jednotliví zástupci profesí ztotožňují se svou rolí?

6. Metody zpracování

K výzkumu bude použita kombinace kvantitativních, avšak především kvalitativních přístupů. Jako hlavní metody budou využity:

- studium a analýza odborné literatury
- studium dokumentů (statistiky, výsledky činnosti vězeňské služby...
- Polostrukturovaný rozhovor a jednotlivými zaměstnanci vybraných profesí
- Dotazníkové šetření (dotazník vlastní konstrukce – pro odsouzené), zaměřený na potřeby klientů ve vězeňském zařízení

7. Cílová skupina

Vybrané profese u jednotlivých zaměstnanců VS Příbram (sociální pracovník, vychovatel, speciální pedagog) – individuální vnímání jednotlivých profesí v běžném výkonu trestu odnětí svobody a výkonu trestu na Specializovaném oddělení (pracovní náplně) a jejich sociální kompetence

8. Časový harmonogram

Leden 2008 – duben 2008

Studium odborné literatury, specifikace cílové skupiny, kontakty a konzultace na pracovišti Věznice Příbram, příprava metod (dotazníky, rozhovory)

Květen 2008 – červen 2008

Sběr dat – dotazník. Studium dokumentů.

Červenec 2008 – srpen 2008

Zpracování teoretické části práce, analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření

Září 2008 – listopad 2008

Řízené rozhovory s pracovníky vybraných profesí. Vyhodnocení a interpretace dat

Prosinec 2008 – březen 2009

Dohledávání dat. Dokončení teoretické části práce, písemné zpracování výsledků, formulace závěrů práce.

Březen 2009 – odevzdání diplomové práce

9. Praktické využití výsledků

Výsledky diplomové práce mohou být využity jako inspirace pro přípravu materiálu ke vzdělávání pedagogů a lidí, kteří mají zájem o práci ve vězeňské službě. Dále mohou sloužit pro práci personálních poradců při přechodu zaměstnanců na jiné pracoviště či profesi. Materiál může pomoci k porovnání rolí a kompetencí jednotlivých profesí.

10. Seznam odborné literatury

BROUMOVÁ V. a kol.: *Cílená zpětná vazba*, Portál, Praha, 2007, 1. vyd., 176 s., ISBN 978-80-7367-317-8

CRAIG A.: *Nebezpečí moci v pomáhajících profesích*, Portál, Praha, 2007, ISBN 978-80-7367-302-4

ČÍRTKOVÁ, LEDVINKA: *Forenzní psychologie*, Support Praha, 2004

ETKINSONOVÁ R.L. a kol.: *Psychologie*, Victoria Publishing, Praha, 1995, 1. vyd, 845 s., ISBN 80-85605-35-X

HARTL P., HARTLOVÁ H: *Psychologický slovník*, Portál, Praha, 2000, 776 s., ISBN 80-7178-303-X

HÁJEK K.: *Práce s emocemi pro pomáhající profese*, Portál, Praha, 2007, 120s., ISBN 978-80-7367-346-8

HENDL Jan: *Kvalitativní výzkum*, Portál, Praha, 1. vyd., 2005, 408 s.,

ISBN 80-7367-040-2

JANOUSK J.+kol.: *Sociální psychologie*, Praha, 1998

KOPŘIVA K.: *Lidský vztah jako součást profese*, Portál,Praha,2006, 147s.,
5.vyd, ISBN 80-7367-181-6

MATOUŠEK O.: *Sociální služby*,Portál,Praha, 2007,1.vyd.,184 s.,
ISBN 978-80-7367-310-9

MATOUŠEK O.: *Metody a řízení sociální práce*, Portál,Praha,2003,384 s.,
1.vyd. ISBN 80-7178-548-2

MATOUŠEK O. a kol.: *Sociální práce v praxi*, Portál,Praha,2005,1.vyd.,351 s.,
ISBN 80-7367-002-X

MIOVSKÝ M.: *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*,Grada
Publishing, Praha, 1.vyd., 332 s., ISBN 80-247-1362-4

NETÍK K. a kol.: *Psychologie v právu*,C.H.Beck,Praha,1.vyd.,1997, 137 s.,
ISBN 80-7179-177-6

SLAMĚNÍK J.: *Sociální psychologie*

TOŠNER J. a kol.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi*, Portál,Praha,2002,
1.vyd., 152 s., ISBN 80-7178-514-8

WÁGNEROVÁ, M.: *Psychologie pro pomáhající profese*, Portál,Praha,
3 vyd.,2004,872 s., ISBN 80-7178-802-3

Sborníky a časopisy:

HÁLA J.: *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, Č.Budějovice, 2005, 183 s.,
ISBN 80-86708-05-5

SBORNÍK referátů z mezinárodní konference, Praha, 2004, 495 s.,
ISBN 80-239-3645-X

Sociální práce: *Rovnost příležitostí*, č.3, 2005, Brno, ISSN 1213-6204

Sociální práce: *Sociální práce s lidmi se závislostí*, č. 3, 2007, Brno,
ISSN 1213-6204

Časopisy: *Vězeňství v ČR*

10. Orientační charakteristika případných příloh

- projekt diplomové práce
- výsledky, týkající se vlastního šetření v diplomové práci
- grafické zpracování výsledků

Problematika podmíněně propuštěných osob z kriminologického hlediska

---

Poznatky z výzkumu IKSP

Jan Tomášek

Podmíněně propuštěné osoby v ČR v letech 2002-2007

Rok	Celkový počet podmíněně propuštěných osob	Podmíněně propuštěné osoby s dohledem				Podíl
		Muži	Ženy	Mladiství	Celkem	
2002	4349	643	18	7	668	15,4
2003	3140	491	36	4	531	16,9
2004	3541	539	38	7	584	16,5
2005	3698	592	31	9	632	17,1
2006	3971	755	32	7	794	19,9
2007	4195	944	60	11	1015	24,2

Výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci

- Dotazníkové šetření (probační úředníci a sociální pracovníci)
- Analýza soudních spisů k podmíněnému propuštění
- Analýza údajů z rejstříku trestů

Jak měřit „účinnost“ parole?

- Hledisko právní – osvědčení / přeměna
- Hledisko kriminologické
  - a) recidiva – oficiální údaje o registrované kriminalitě
  - b) recidiva – anonymní dotazování propuštěných
  - c) jiné postupy (změny postojů a názorů, ekonomická stránka ap.)

Rejstřík trestů jako zdroj poznatků

- Údaje o kriminální kariéře
- Osvědčení / nařízení výkonu zbytku trestu u podmíněného propuštění
- Recidiva po podmíněném propuštění

Výzkumný soubor

Kategorie		Propuštěných osob	v %
Pohlaví	Muži	629	93,6
	Ženy	43	6,4
Věk	15-18	5	0,7
	19-21	40	6,0
	22-39	251	37,4
	30-39	249	37,1
	40-49	95	14,1
	50 a více	32	4,7
Počet předchozích odsouzení	1	68	10,1
	2-3	182	27,1
	4-6	269	40,1
	7 a více	153	22,7

N = 672

Délka zkušební doby

Délka zkušební doby	Propuštěných osob	v %
Od 1 roku do 3 let	132	19,6
Přes 3 do 5 let	312	46,5
Přes 5 do 7 let	228	33,9
CELKEM	672	100,0

- Významnou roli hraje
  - délka předchozího trestu
  - věk odsouzeného
  - typ trestné činnosti

Kritérium osvědčení / nařízení výkonu zbytku trestu

- V říjnu 2006:
  - u 98 osob osvědčení (14,6 %)
  - u 101 osob přeměna (15 %)
  - u zbývajících osob žádná z variant (70,4 %)
- Skupina se zkušební dobou do 3 let (132 osob)
  - u 64 osob osvědčení (48,5 %)
  - u 24 přeměna (18 %)
  - u zbývajících osob žádná z variant (33,5 %)

Kritérium recidivy po podmíněném propuštění

- Další odsouzení během zkušební doby u 268 podmíněně propuštěných (39,9 % vzorku !!!)

Počet dalších odsouzení ve zkušební době	Propuštěných osob	v %
1	174	64,9
2-3	76	28,4
4 a více	18	6,7
CELKEM	268	100,0

Faktory související s vyšší pravděpodobností recidivy

- Věk propuštěného
- Typ předchozí trestné činnosti

Věk	Další odsouzení (propuštění v %)
15-21 let	51,5
22-29 let	41,8
30-39 let	41,8
40-49 let	34,7
50 a více let	9,4

Závěry

- Recidiva podmíněně propuštěných osob je problémem i v jiných zemích
- Kritické hlasy z praxe (dotazníkové šetření)
  - nedostatky v oblasti sociálních služeb
  - nedostatek resocializačních programů
  - špatná spolupráce soudy/PMS
  - kapacitní možnosti PMS atd.

Děkuji za pozornost!

Kompletní zpráva z výzkumu viz
www.kriminologie.cz

KONTAKT

jtomasek@iksp.justice.cz